A Marxizmus–Leninizmus Klasszikusainak Kiskönyvtára

LENIN

„Baloldaliság" – a kommunizmus gyermekbetegsége

2

LENIN

„BALOLDALISÁG" — A KOMMUNIZMUS GYERMEKBETEGSÉGE

A MARXIZMUS–LENINIZMUS KLASSZIKUSAINAK KISKÖNYVTÁRA

2.

LENIN

„BALOLDALISÁG" – A KOMMUNIZMUS GYERMEKBETEGSÉGE

BUDAPEST 1962

Felelős kiadó a Kossuth Könyvkiadó igazgatója

„BALOLDALISÁG" — A KOMMUNIZMUS GYERMEKBETEGSÉGE[1]

Детская болезнь „левизны" в коммунизме.

V. И какой смысл можно говорить о международном значении нашей революции?

Первые месяцы после завоевания пролетариатом политической власти в России (25.I–7.II 1917) могли казаться, что громадные причины отсталой России от передовых западноевропейских стран сделают революцию пролетариата в этих последних очень мало похожей на нашу. Теперь мы имеем уже перед собой очень порядочный международный опыт, который говорит с полнейшей определенностью, что некоторые основные черты нашей революции имеют не местное, не национально-особенное, не русское только, а международное значение. И я говорю здесь о международном значении не в широком смысле слова: не некоторые, а все основные и многие второстепенные черты нашей революции имеют международное значение в смысле воздействия ее на все страны. Нет, в самом узком смысле слова, т.е. понимая под международным значением международную значимость или историческую неизбежность повторения в международном масштабе того, что было у нас, приходится ~~[illegible]~~ признать такое значение за некоторыми основными чертами нашей революции.

Конечно, было бы величайшей ошибкой преувеличить эту истину, распространять ее не только на некоторые из основных черт нашей революции. Точно также было бы ошибочно упустить из виду, что после победы пролетарской революции хотя бы в одной из передовых стран наступит, по всей вероятности, крутой перелом, именно Россия сделается вскоре после этого не образцовой, а опять отсталой (в „советском" и в социалистическом смысле) страной.

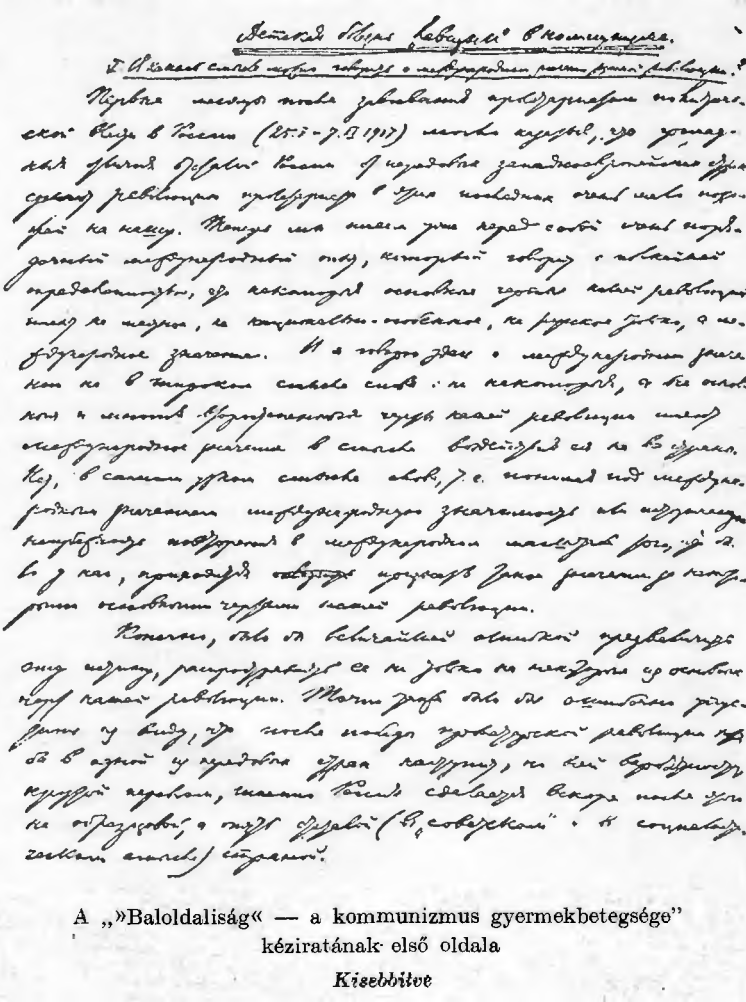

A „»Baloldaliság« — a kommunizmus gyermekbetegsége" kéziratának első oldala

Kisebbítve

I. MILYEN ÉRTELEMBEN BESZÉLHETÜNK AZ ORCSZ FORRADALOM NEMZETKÖZI JELENTŐSÉGÉRŐL?

Miután a proletariátus Oroszországban (1917. október 25-én, az új naptár szerint november 7-én) kivívta a politikai hatalmat, az első hónapokban úgy tűnhetett, hogy az elmaradott Oroszország és az előrehaladott nyugat-európai országok közötti óriási különbségek folytán a proletariátus forradalma ez utóbbi országokban igen kevéssé fog hasonlítani a mienkre. Most már meglehetősen sok nemzetközi tapasztalattal rendelkezünk, és ezek a tapasztalatok a leghatározottabban amellett szólnak, hogy forradalmunk egyes alapvető vonásai nem helyi, nem sajátosan nemzeti, nem csupán orosz, hanem nemzetközi jelentőségűek. És én itt nem a szó tág értelmében beszélek nemzetközi jelentőségről: forradalmunknak nem egyes, hanem valamennyi alapvető vonása és sok másodrangú vonása nemzetközi jelentőségű abban az értelemben, hogy ez a forradalom hatással van a világ minden országára. Nem, forradalmunk egyes alapvető vonásainak a szó legszorosabb értelmében kell nemzetközi jelentőséget tulajdonítani, azaz olyan értelemben, hogy nemzetközi érvényűek, vagyis történelmileg elkerülhetetlen, hogy nemzetközi méretekben megismétlődjön az, ami nálunk történt.

Persze igen nagy hiba volna, ha túloznánk ezt az igazságot, ha nemcsak forradalmunk egyes alapvető

vonásaira vonatkoztatnánk. Ugyanúgy hiba volna az is, ha szem elől tévesztenénk, hogy mihelyt a proletárforradalom legalább *egy* előrehaladott országban győz, minden valószínűség szerint éles fordulat következik majd be, nevezetesen: Oroszország nem sokkal ez után nem mintaország, hanem („szovjet" és szocialista értelemben) ismét elmaradott ország lesz.

Ám az adott történelmi időpontban az a helyzet, hogy az orosz minta a világ *minden* országának mutat egyet-mást, méghozzá igen lényegeset, elkerülhetetlen és nem is távoli jövőjükből. A világ haladó munkásai már régen megértették ezt, és még gyakrabban nem is annyira megértették, mint inkább forradalmi osztályösztönükkel megsejtették, megérezték. Ezzel magyarázható a szovjethatalom, s ugyanígy a bolsevik elmélet és taktika alapjainak (a szó szoros értelmében vett) nemzetközi „jelentősége". Ezt nem értették meg a II. Internacionálé olyan „forradalmi" vezérei, mint Kautsky Németországban, Otto Bauer és Friedrich Adler Ausztriában, akik éppen ezért reakciósoknak, a legrosszabbfajta opportunizmus és szociálárulás védelmezőinek bizonyultak. Többek között egy Bécsben, 1919-ben „A világforradalom" („Weltrevolution". Sozialistische Bücherei. Heft 11; Ignaz Brand) címmel megjelent névtelen brosúra különösen szemléltetően tárja elénk az egész gondolatmenetet és gondolatkört, helyesebben a gondolathiánynak, a vaskalaposságnak, az aljasságnak és a munkásosztály érdekei elárulásának egész feneketlen mélységét — méghozzá a „világforradalom" eszméje „védelmezésének" mártásával leöntve.

Node erre a brosúrára behatóbban visszatérünk még más alkalommal. Itt még csak egyet jegyzünk meg: valamikor réges-régen, amikor Kautsky még marxista volt, nem pedig renegát, és a történész szemével vizsgálta a kérdést, előre látta, hogy kialakulhat majd olyan helyzet, amikor az orosz proletariátus forradalmisága mintakép lesz Nyugat-Európa számára. Ez 1902-ben volt, amikor Kautsky „A szlávok és a forradalom" címmel cikket írt a forradalmi „Iszkrá"-ba. Lám, mit írt ebben a cikkben:

„Jelenleg (1848-cal ellentétben) feltehető, hogy a szlávok nemcsak hogy a forradalmi népek sorába léptek, hanem a forradalmi gondolat és a forradalmi tett súlypontja is egyre inkább a szlávok felé tolódik el. A forradalom központja nyugatról keletre tolódik el. A XIX. század első felében a forradalom központja Franciaországban, időnként Angliában volt. 1848-ban Németország is a forradalmi nemzetek sorába lépett... Az új évszázad olyan eseményekkel kezdődik, amelyek arra engednek következtetni, hogy a forradalom központja tovább tolódik, mégpedig Oroszország felé... Oroszország, amely annyi forradalmi kezdeményezést vett át a Nyugattól, most talán képes arra, hogy maga legyen a Nyugat forradalmi erőforrása. Meglehet, hogy a lángralobbanó orosz forradalmi mozgalom lesz az a roppant tényező, amely kiirtja az ernyedt nyárspolgáriasságot és a hidegen számító politikai kontárkodásnak sorainkban terjedni kezdő szellemét, s újból lobogó lángra lobbantja majd a harci kedvet, a mi nagy eszményeink iránti lelkes odaadást.

Oroszország már régen nem az az ország, amely Nyugat-Európa szempontjából egyszerűen a reakció és az abszolutizmus támasza. A dolog most alighanem éppen fordítva áll. Nyugat-Európa válik az oroszországi reakció és az abszolutizmus támaszává... A cárral az orosz forradalmárok talán már rég elbántak volna, ha nem kellene egyúttal szövetségese — az európai tőke — ellen is harcolniuk. Reméljük, hogy ezúttal sikerül nekik mindkét ellenséggel elbánniuk, és hogy az új »Szent Szövetség« gyorsabban omlik majd össze, mint elődei. De bárhogy végződjék is az Oroszországban most folyó harc, a vértanúk — akiket, sajnos, túlontúl nagy számban fog szülni — nem ontják hiába vérüket, szenvedésük nem lesz hiábavaló. A kiontott vér és a szenvedés meg fogja termékenyíteni az egész civilizált világon a társadalmi forradalom hajtásait, bujább és gyorsabb növésre fogja serkenteni ezeket a hajtásokat. 1848-ban a szlávság kemény fagy volt, amely elpusztította a népek tavaszának virágait. Most talán ama vihar szerepét szánta neki a sors, amely megtöri a reakció jegét és feltartóztathatatlanul meghozza a népek számára az új, a boldog tavaszt." *(Karl Kautsky* „A szlávok és a forradalom" c. cikke az „Iszkra" című orosz forradalmi szociáldemokrata újság 18. számában, 1902. március 10.)

Jól írt 18 évvel ezelőtt Karl Kautsky!

II. A BOLSEVIKOK SIKERÉNEK EGYIK ALAPVETŐ FELTÉTELE

Ma már bizonyára majdnem mindenki látja, hogy a bolsevikok nemhogy két és fél évig, de két és fél hónapig sem tarthatták volna magukat hatalmon, ha pártunkban nem lett volna a legszigorúbb fegyelem, valóságos vasfegyelem, ha a párt nem élvezte volna a munkásosztály egész tömegének, azaz mindazoknak legteljesebb és legodaadóbb támogatását, akik a munkásosztály gondolkodó, tisztességes, önfeláldozó, befolyásos, az elmaradt rétegeket vezetni vagy magukkal ragadni képes elemei.

A proletariátus diktatúrája az új osztály legönfeláldozóbb és legkíméletlenebb háborúja a *hatalmasabb* ellenség ellen, a burzsoázia ellen, melynek ellenállását *megtízszerezte* az, hogy megdöntötték (jóllehet csak *egy* országban), és amelynek hatalma nemcsak a nemzetközi tőke erejében, a burzsoázia nemzetközi kapcsolatainak erejében és szilárdságában, hanem a *szokás erejében*, a kisüzemi termelés erejében is gyökerezik. Mert kisüzem, sajnos, még nagyon-nagyon sok maradt a világon, és a kisüzem állandóan, napról napra, óráról órára, spontán és tömegméretekben *szüli* a kapitalizmust és a burzsoáziát. Mindezeknél az okoknál fogva a proletárdiktatúra feltétlenül szükséges, és a burzsoázia legyőzése lehetetlen hosszú, szívós, elkeseredett, életre-halálra menő háború nélkül, amely kitartást, fegyelmezettséget, szilárdságot, hajthatatlanságot és egységes akaratot követel meg.

Ismétlem, azoknak, akik nem tudnak gondolkozni,

vagy akiknek nem kellett erről a kérdésről gondolkodniuk, az oroszországi proletariátus győzelmes diktatúrájának tapasztalatai szemléltetően megmutatták, hogy a proletariátus feltétlen centralizálása és legszigorúbb fegyelme a burzsoázia legyőzésének egyik alapvető feltétele.

Erről gyakran esik szó. De korántsem gondolkoznak eleget azon, hogy mit is jelent ez? milyen körülmények között lehetséges ez? Nem kellene-e a szovjethatalom és a bolsevikok lelkes üdvözlését *gyakrabban* kiegészíteni azoknak az okoknak *igen komoly elemzésével, amelyeknél fogva* a bolsevikok meg tudták teremteni a forradalmi proletariátus számára nélkülözhetetlen fegyelmet?

A bolsevizmus mint politikai eszmeáramlat és mint politikai párt 1903 óta áll fenn. Csak a bolsevizmus fennállásának *egész* időszakát felölelő történelem magyarázhatja meg kielégítően, hogy miért tudta a bolsevizmus kikovácsolni és a legsúlyosabb viszonyok között fenntartani a proletariátus győzelméhez elengedhetetlenül szükséges vasfegyelmet?

Itt mindenekelőtt felmerül a kérdés: mi tartja fenn a proletariátus forradalmi pártjának fegyelmét? mi a próbája? mi erősíti? Először, a proletár élcsapat öntudatossága, a forradalom iránti odaadása, kitartása, önfeláldozása, hősiessége. Másodszor, az a képessége, hogy a dolgozók legszélesebb tömegeivel, elsősorban a proletár tömegekkel, *de a nem proletár* dolgozó tömegekkel *is*, felvegye a kapcsolatot, közel kerüljön hozzájuk, s bizonyos mértékig, mondhatnók, egybeolvadjon velük. Harmadszor, a proletár élcsa-

pat által gyakorolt politikai vezetés helyessége, politikai stratégiájának és taktikájának helyessége, feltéve, hogy a legszélesebb tömegek *saját tapasztalataik alapján* meggyőződtek ezek helyességéről. E feltételek nélkül lehetetlen fegyelmet teremteni olyan forradalmi pártban, amelynek képesnek kell lennie arra, hogy valóban pártja legyen annak az élenjáró osztálynak, amelyre a burzsoázia megdöntésének és az egész társadalom átalakításának feladata vár. Ezek nélkül a feltételek nélkül a fegyelem megteremtésére irányuló kísérletekből múlhatatlanul üres külsőség, frázis, komédia lesz. Másfelől azonban ezek a feltételek nem alakulhatnak ki egyszerre. Csak hosszú munka, keserves tapasztalatok árán lehet őket megteremteni; megteremtésüket a helyes forradalmi elmélet könnyíti meg, amely azonban nem dogma, hanem csak a valóban tömegjellegű és valóban forradalmi mozgalom gyakorlatával való szoros kapcsolatban alakul ki véglegesen.

Ha a bolsevizmus 1917—1920-ban, példátlanul súlyos viszonyok között, képes volt arra, hogy megteremtse és sikeresen fenntartsa a legszigorúbb centralizációt és vasfegyelmet, ennek magyarázatát csakis Oroszország több történelmi sajátosságában kell keresnünk.

Egyrészt a bolsevizmus 1903-ban a marxista elmélet sziklaszilárd alapján keletkezett. Ennek — és csakis ennek — a forradalmi elméletnek helyességét viszont nemcsak az egész XIX. század nemzetközi tapasztalatai, hanem különösen az orosz forradalmi gondolat tévelygéseinek és ingadozásainak, tévedéseinek és csalódásainak tapasztalatai is bizonyították. Vagy

fél évszázadon át, körülbelül a múlt század negyvenes éveitől a kilencvenes évekig, az orosz haladó gondolat a példátlanul barbár és reakciós cárizmus igája alatt mohón kutatta a helyes forradalmi elméletet, és csodálatos buzgalommal és alapossággal kísérte figyelemmel ezen a téren Európa és Amerika minden „legújabb vívmányát". A marxizmust mint az egyedül helyes forradalmi elméletet Oroszország valóban *kikínlódta* magának félszázados hallatlan gyötrelmek és áldozatok, példátlan forradalmi hősiesség, hihetetlen energia és önfeláldozó kutatás, tanulás, gyakorlati kipróbálás, csalódások, Európa tapasztalatainak ellenőrzése és a mieinkkel való összehasonlítása árán. A cárizmus által kikényszerített emigránsélet következtében a forradalmi Oroszország a XIX. század második felében oly bőséges nemzetközi összeköttetésekkel, a forradalmi mozgalom nemzetközi formái és elméletei tekintetében oly nagyszerű tájékozottsággal rendelkezett, mint a világnak egyetlen más országa sem.

Másrészt, a bolsevizmus mögött, amely ezen a gránitszilárd elméleti alapon keletkezett, olyan 15 éves (1903—1917) történelmi gyakorlat van, amelynek a tapasztalatok bőségét tekintve az egész világon nincs is párja. Hiszen ez alatt a 15 év alatt egyetlen ország sem élt át még csak megközelítőleg sem annyit forradalmi tapasztalatok tekintetében, a mozgalom különböző formáinak, a legális és illegális, a békés és viharos, a földalatti és nyílt, a propagandakörökre szorítkozó és a tömegmozgalmi forma, a parlamenti és a terrorista forma váltakozásának gyorsasága és sok-

félesége tekintetében. Egyetlen országban sem tornyosultak egymásra ilyen rövid idő alatt és ilyen bőségben a modern társadalmat alkotó *valamennyi* osztály harcának, méghozzá egy olyan harcnak a formái, árnyalatai és módszerei, amely az ország elmaradottsága és a cári elnyomás súlya következtében különösen gyorsan érlelődött, különösen mohón és sikeresen sajátította el az amerikai és az európai politikai tapasztalatok megfelelő „legújabb vívmányait".

III. A BOLSEVIZMUS TÖRTÉNETÉNEK FŐ SZAKASZAI

A forradalom előkészítésének évei (1903—1905). Mindenütt érezhető a nagy vihar közeledése. Erjedés és készülődés minden osztályban. Külföldön az emigráns sajtó elméletileg felveti a forradalom *valamennyi* alapvető kérdését. A három fő osztály, a három fő politikai áramlat, a polgári liberális áramlat, a kispolgári demokratikus áramlat (amely a „szociáldemokrata" és a „szociálforradalmár" irány cégére alatt húzódott meg) és a proletárforradalmi áramlat képviselői a programba vágó és taktikai nézetek rendkívül heves harca során már előrevetítik és előkészítik az osztályok jövendő nyílt harcát. *Minden* kérdést, amely körül 1905—1907-ben és 1917—1920-ban a tömegek fegyveres harca folyt, csírájában megtalálhatunk (és meg kell találnunk) az akkori sajtóban. A három fő irányzat között azonban, természetesen, tetszés szerinti számban találhatunk közbeeső, átmeneti, fele-

más képződményeket. Helyesebben: a lapok, pártok, frakciók és csoportok harcában azok az eszmei és politikai irányzatok kristályosodnak ki, amelyek valóban osztályjellegűek; az osztályok a jövendő harcok céljaira kikovácsolják maguknak a megfelelő eszmei és politikai fegyvert.

A forradalom évei (1905—1907). Az osztályok mind nyíltan lépnek fel. A programba vágó és taktikai nézeteket ellenőrzi a tömegek cselekvése. A sztrájkharc még sehol a világon nem tapasztalt nagy méretekben és hevességgel lángol fel. A gazdasági sztrájk politikai sztrájkba, a politikai sztrájk pedig felkelésbe nő át. A vezető proletariátus és a vezetett, ingadozó, határozatlan parasztság közötti viszonyt a gyakorlat ellenőrzi. A harc spontán fejlődése során megszületik a szovjet szervezeti forma. A szovjetek jelentőségéről akkoriban folyó vitákban előreveti árnyékát az 1917—1920-as évek nagy harca. A parlamenti és a parlamenten kívüli harc formáinak, a parlament bojkottálása és a parlamentben való részvétel taktikájának, a harc legális és illegális formáinak váltakozása, valamint ezeknek a formáknak kölcsönös viszonya és összefüggései — mindezt a tartalom bámulatos gazdagsága jellemzi. A politikai tudomány alapelveivel való megismerkedés tekintetében ennek az időszaknak minden egyes hónapja — a tömegek és a vezérek, az osztályok és a pártok szempontjából egyaránt — a „békés", „alkotmányos" fejlődés egy-egy évével ért fel. Az 1905-ös „főpróba" nélkül az 1917-es Októberi Forradalom győzelme lehetetlen lett volna.

A reakció évei (1907—1910). A cárizmus győzött. A

forradalmi és ellenzéki pártokat egytől egyig szétverték. Politika helyett csüggedés, demoralizálódás, szakadások, bomlás, hitehagyás, pornográfia. Erősödik a vonzódás a filozófiai idealizmushoz; fellép a miszticizmus mint az ellenforradalmi hangulatok köntöse. De ugyanakkor éppen az óriási vereség adja a forradalmi pártoknak és a forradalmi osztálynak az igazi és leghasznosabb leckét, a történelmi dialektika leckéjét, a leckét abból, hogyan kell a politikai harc vezetését felfogni, elsajátítani, művészet színvonalára emelni. Bajban ismeri meg az ember a barátot. Vert seregek jól tanulnak.

A győztes cárizmus kénytelen gyorsított ütemben lerombolni Oroszországban a burzsoá viszonyok előtti, patriarchális életviszonyok maradványait. Oroszország polgári fejlődése bámulatos gyorsasággal halad előre. Az osztályokonkívüliség, az osztályfölöttiség illúziója és az az illúzió, hogy el lehet kerülni a kapitalizmust, szertefoszlik. Az osztályharc egészen új módon, de annál határozottabban jelentkezik.

A forradalmi pártoknak tovább kell tanulniuk. Támadni megtanultak. Most meg kell érteni, hogy ezt a tudományt ki kell egészíteni a minél rendezettebb visszavonulás tudományával. Meg kell érteni — és a forradalmi osztály a saját keserű tapasztalatain okulva érti meg —, hogy nem győzhet, aki nem tanulja meg a szabályszerű támadást és a szabályszerű visszavonulást. Valamennyi szétvert ellenzéki és forradalmi párt közül a bolsevikok vonultak vissza a legnagyobb rendben, az ő „seregük" szenvedte a legkisebb veszteséget, az ő törzsük maradt meg a legnagyobb

épségben, náluk voltak (a szakadás méreteit és jóvátehetetlenségét tekintve) a legkisebb szakadások, náluk volt a legkisebb demoralizálódás, ők őrizték meg a legjobban azt a képességet, hogy munkájukat a legszélesebb mederben, a leghelyesebben és legerélyesebben újból megkezdjék. És ezt a bolsevikok csak azért érték el, mert kíméletlenül leleplezték és kikergették soraikból a frázisforradalmárokat, akik nem akarták megérteni, hogy vissza kell vonulni, hogy érteni kell a visszavonuláshoz, hogy feltétlenül meg kell tanulni legális munkát végezni a legreakciósabb parlamentekben, a legreakciósabb szakszervezetekben, szövetkezetekben, munkásbiztosítási és hasonló szervezetekben.

A fellendülés évei (1910—1914). Eleinte a fellendülés hihetetlenül lassú volt, majd az 1912-es lénai események után valamelyest meggyorsult. A bolsevikok hallatlan nehézségek leküzdése árán visszaszorították a mensevikeket, akiknek mint a munkásmozgalomban működő burzsoá ügynököknek szerepét 1905 után az egész burzsoázia nagyszerűen megértette, és akiket ennélfogva az egész burzsoázia ezerféleképpen támogatott a bolsevikokkal szemben. De a bolsevikoknak sohasem sikerült volna ezt elérniük, ha nem folytatták volna azt a helyes taktikát, hogy az illegális munkát egybekapcsolták a „legális lehetőségek" feltétlen kihasználásával. A legreakciósabb dumában a bolsevikok maguk mellé állították az egész munkáskúriát.

Az első imperialista világháború (1914—1917). A legális parlamentarizmus, jóllehet a „parlament"

szélsőségesen reakciós, rendkívül hasznos szolgálatot tesz a forradalmi proletariátus pártjának, a bolsevikoknak. A bolsevik képviselőket Szibériába küldik. Az emigrációs sajtóban nálunk összes árnyalataikban világosan jelentkeznek az olyan áramlatok, mint a szociálimperializmus, a szociálsovinizmus, a szociálpatriotizmus, a nem következetes és a következetes internacionalizmus, a pacifizmus és a pacifista illúziók forradalmi tagadása. A II. Internacionálé tudós tökfilkói és vénasszonyai, akik megvetően és gőgösen fintorgatták orrukat azon, hogy az orosz szocialista mozgalomban annyi a „frakció", és hogy oly elkeseredett harc folyik közöttük, képtelenek voltak, amikor a háború *valamennyi* előrehaladott országban megfosztotta őket az annyit dicsőített „legalitástól", akár csak megközelítőleg is olyan szabad (illegális) eszmecserét és a helyes nézeteknek olyan szabad (illegális) kidolgozását megszervezni, mint amilyet az orosz forradalmárok Svájcban és számos más országban megszerveztek. Éppen ezért a nyílt szociálpatrióták is, a „kautskysták" is minden országban a proletariátus leghitványabb árulóinak bizonyultak. S ha a bolsevizmus 1917—1920-ban győzni tudott, ennek a győzelemnek egyik legfőbb magyarázata az, hogy a bolsevizmus már 1914 vége óta teljes ocsmányságában, visszataszító és aljas voltában kíméletlenül leleplezte a szociálsovinizmust és a „kautskyzmust" (amelynek Franciaországban a longuet-izmus[2], Angliában a Független Munkáspárt[3] és a fábiánusok[4] vezéreinek nézetei, Olaszországban Turati stb. felelnek meg), s a tömegek ezután a

saját tapasztalataik alapján egyre inkább meggyőződtek a bolsevikok nézeteinek helyességéről.

A második forradalom Oroszországban (1917 február—október). A cárizmus hihetetlen korhadtsága és ósdisága (a rendkívül gyötrelmes háború csapásaival és terheivel együtt) hihetetlenül nagy romboló erőt hozott létre, s ez az erő a cárizmus ellen irányult. Oroszország néhány nap alatt demokratikus polgári köztársasággá alakult át, amely — a háború viszonyai közepette — szabadabb volt, mint a világ bármely más országa. A kormányt, akárcsak a „legszigorúbban parlamenti" köztársaságokban, az ellenzéki és forradalmi pártok vezérei alakították meg, és ekkor az a körülmény, hogy valaki a parlamentben — még ha a lehető legreakciósabb parlamentben is — egy ellenzéki párt vezére volt, *megkönnyítette* számára, hogy utóbb szerephez jusson a forradalomban.

A mensevikek és a „szociálforradalmárok" néhány hét alatt nagyszerűen elsajátították a II. Internacionálé európai hőseinek, a kormányszocialistáknak és egyéb opportunista csürhének módszereit, szokásait, érveit és szofizmáit. Mindaz, amit most a Scheidemannokról és Noskékról, Kautskyról, Hilferdingről, Rennerről és Austerlitzről, Otto Bauerről és Friedrich Adlerről, Turatiról, Longuet-ról, a fábiánusokról és az angol Független Munkáspárt vezéreiről olvasunk, egy ismerős régi dallam unalmas ismétlésének, visszhangjának tűnik fel előttünk (és valóban az is). Mi már mindezt láttuk a mensevikeknél. A történelem tréfát űzött, és egy elmaradt ország opportunistáit

arra kényszerítette, hogy elébevágjanak számos vezető ország opportunistáinak.

Ha a II. Internacionálé hősei egytől egyig megbuktak és szégyent vallottak a szovjetek és a szovjethatalom jelentőségének és szerepének kérdésében, ha ebben a kérdésben különösen „ragyogóan" vallottak szégyent és jutottak kátyúba a II. Internacionáléból most kilépett három igen fontos párt (nevezetesen a német Független Szociáldemokrata Párt[5], a francia longuet-ista párt és az angol Független Munkáspárt) vezérei, ha mindannyiukról kitűnt, hogy a kispolgári demokrácia előítéleteinek rabjai (teljesen az 1848-as kispolgárok szellemében, akik „szocialista-demokratáknak" nevezték magukat), akkor mi *mindezt már* a mensevikek példáján láttuk. A történelem tréfát űzött: Oroszországban 1905-ben megszülettek a szovjetek, ezeket 1917 február—októberében meghamisították a mensevikek, akik megbuktak, mert nem tudták megérteni a szovjetek jelentőségét és szerepét, most pedig az *egész világon* megszületett és az egész világ proletariátusa körében hihetetlen gyorsasággal terjed a szovjethatalom eszméje, s a II. Internacionálé régi hősei *mindenütt* ugyanúgy megbuknak, mint a mi mensevikjeink, mert nem tudják megérteni a szovjetek szerepét és jelentőségét. A tapasztalat bebizonyította, hogy a proletárforradalom egyes igen lényeges kérdéseiben *valamennyi* országnak elkerülhetetlenül végig kell csinálnia mindazt, amit Oroszország végigcsinált.

A bolsevikok a parlamenti (valójában) polgári köztársaság és a mensevikek elleni győzelmes harcukat

— ellentétben azokkal a nézetekkel, amelyekkel most nemritkán találkozik az ember Európában és Amerikában — igen óvatosan kezdték, és egyáltalán nem olyan egyszerűen készítették elő. Mi a szóban forgó időszak elején *nem* a kormány megdöntésének jelszavát adtuk ki, hanem megmagyaráztuk, hogy a kormányt nem lehet megdönteni a szovjetek összetételének és a bennük uralkodó hangulatnak előzetes megváltoztatása *nélkül*. Nem a burzsoá parlament, az Alkotmányozó Gyűlés bojkottját hirdettük, hanem azt mondtuk — pártunk áprilisi (1917) konferenciájától kezdve hivatalosan, a párt nevében mondtuk —, hogy a polgári köztársaság Alkotmányozó Gyűléssel jobb, mint az ugyanilyen köztársaság Alkotmányozó Gyűlés nélkül, a „munkás-paraszt" szovjetköztársaság viszont jobb minden burzsoá demokratikus, parlamenti köztársaságnál. Ilyen óvatos, minden részletre kiterjedő, körültekintő és hosszas előkészítés nélkül sem kivívni nem tudtuk volna az 1917 októberi győzelmet, sem megtartani nem tudtuk volna ezt a győzelmet.

IV. A MUNKÁSMOZGALOM MILYEN BELSŐ ELLENSÉGEI ELLEN HARCOLVA NŐTT FEL, ERŐSÖDÖTT ÉS EDZŐDÖTT MEG A BOLSEVIZMUS?

Elsősorban és főképpen az opportunizmus ellen harcolva, amely 1914-ben végleg szociálsovinizmusba nőtt át, s a proletariátussal szemben végleg a burzsoázia oldalára pártolt át. Az opportunizmus termé-

szetesen a bolsevizmus fő ellensége volt a munkásmozgalmon belül. Nemzetközi méretekben ez az ellenség most is a fő ellenség. Erre az ellenségre fordította és fordítja a bolsevizmus a legtöbb figyelmet. A bolsevikok tevékenységének ezt az oldalát most már külföldön is elég jól ismerik.

Mást kell mondanunk a bolsevizmusnak a munkásmozgalmon belül jelentkező másik ellenségéről. Külföldön még nagyon kevéssé tudják, hogy a bolsevizmus úgy nőtt fel, úgy alakult ki és edződött meg, hogy hosszú éveken át harcolt a *kispolgári forradalmiság* ellen, amely az anarchizmusra hasonlít, illetőleg egyet-mást kölcsönvesz tőle, és amely minden lényeges dologban eltér a következetes proletár osztályharc követelményeitől és szükségleteitől. Elméletileg a marxisták teljesen tisztázottnak tekintik — s az összes európai forradalmak és forradalmi mozgalmak tapasztalatai teljesen igazolták —, hogy a kistulajdonos, a kisvállalkozó (ez sok európai országban igen nagy számban, tömegesen megtalálható társadalmi típus), aki a kapitalizmusban állandóan elnyomatásnak, s igen gyakran az életviszonyok hihetetlenül erős és gyors rosszabbodásának van kitéve és tönkremegy, könnyen csap át szélsőséges forradalmiságba, de nem képes kitartást, szervezettséget, fegyelmet és állhatatosságot tanúsítani. A kapitalizmus borzalmaitól „megvadult" kispolgár olyan társadalmi jelenség, amelyet az anarchizmushoz hasonlóan minden tőkésországban megtalálunk. Az ilyen forradalmiság állhatatlansága, meddő volta, az a sajátossága, hogy gyorsan meghunyászkodásba, közönybe, fantazma-

góriába, sőt az egyik vagy másik „divatos" burzsoá áramlatért való „eszeveszett" rajongásba csap át — mindez köztudomású. Ezeknek az igazságoknak elméleti, absztrakt elismerése azonban még egyáltalán nem mentesíti a forradalmi pártokat a régi hibáktól, amelyek mindig váratlan indítóokból kifolyólag, némileg új formában, azelőtt még nem látott köntösben vagy környezetben, eredeti — többé vagy kevésbé eredeti — helyzetben jelentkeznek.

Az anarchizmus elég gyakran afféle büntetés volt a munkásmozgalom opportunista bűneiért. A két torz jelenség kölcsönösen kiegészítette egymást. És ha Oroszországban, ámbár a lakosság összetétele nagyobb mértékben volt kispolgári, mint az európai országokban, az anarchizmusnak a két forradalom időszakában (1905 és 1917) és ezeknek a forradalmaknak előkészítése idején aránylag elenyésző befolyása volt, ezt részben kétségkívül a bolsevizmus érdemének kell betudni, mert ez mindig könyörtelen és engesztelhetetlen harcot folytatott az opportunizmus ellen. Azt mondom, hogy „részben", mert még fontosabb szerepe volt az oroszországi anarchizmus gyengülésében annak, hogy a múltban (a XIX. század hetvenes éveiben) módjában volt szokatlanul buján kifejlődni és teljesen bebizonyítani, mennyire helytelen, mennyire nem alkalmas arra, hogy a forradalmi osztály vezető elmélete legyen.

A bolsevizmus már keletkezése idején, 1903-ban, átvette a kispolgári, félanarchista (vagy az anarchizmussal kacérkodni hajlandó) forradalmiság elleni kíméletlen harc hagyományát, amely a forradalmi

szociáldemokráciában mindig megvolt és az 1900—1903-as években, amikor Oroszországban leraktuk a forradalmi proletariátus tömegpártjának alapjait, különösen erős gyökeret vert nálunk. A bolsevizmus átvette és folytatta a harcot az ellen a párt ellen, amelynél három fő pontban a legerősebben nyilvánultak meg a kispolgári forradalmiság tendenciái — a „szociálforradalmárok" pártja ellen. Először is, ez a párt, amely elvetette a marxizmust, konokul nem akarta (talán helyesebb, ha azt mondjuk: nem tudta) megérteni, hogy minden politikai akció előtt szigorú objektivitással feltétlenül mérlegelni kell az osztályerőket és azok egymáshoz való viszonyát. Másodszor, ez a párt a maga sajátos „forradalmiságát" vagy „baloldaliságát" abban látta, hogy az egyéni terror, a merényletek mellett foglalt állást, amit mi, marxisták, határozottan elvetettünk. Magától értetődik, hogy mi az egyéni terrort csak célszerűség okából vetettük el, az olyan embereket azonban, akik képesek volnának arra, hogy a nagy francia forradalom terrorját, vagy általában egy, az egész világ burzsoáziája által ostromolt, győzelmes forradalmi párt terrorját „elvileg" elítéljék, az ilyen embereket már Plehanov, az 1900—1903-as években, amikor Plehanov marxista és forradalmár volt, kinevette és megbélyegezte. Harmadszor, a „szociálforradalmárok" a „baloldaliságot" abban látták, hogy a német szociáldemokrácia aránylag nem nagy opportunista vétkein gúnyolódtak, de ugyanakkor utánozták ugyanennek a pártnak szélső opportunistáit, például az agrárkérdésben vagy a proletárdiktatúra kérdésében.

Közbevetőleg meg kell jegyeznünk, hogy a történelem most nagy, világtörténelmi méretekben megerősítette azt a véleményt, amely mellett mi mindig síkraszálltunk, nevezetesen, hogy a *forradalmi* német szociáldemokrácia (ne felejtsük el, hogy már Plehanov 1900—1903-ban követelte Bernsteinnek a pártból való kizárását, a bolsevikok pedig, akik mindig hívek maradtak ehhez a hagyományhoz, 1913-ban leleplezték Legien egész aljasságát, gyalázatos magatartását és árulását), — hogy a forradalmi német szociáldemokrácia állt *legközelebb* az olyan párthoz, amilyenre a forradalmi proletariátusnak szüksége van ahhoz, hogy győzhessen. Most, 1920-ban, a háborús idők és a háború utáni első évek megannyi szégyenletes összeomlása és válsága után, világosan látható, hogy a nyugati pártok közül éppen a német forradalmi szociáldemokrácia volt az, amely a legjobb vezéreket adta, és amely a többinél hamarabb állott talpra, épült fel és erősödött meg. Ez látható mind a spartakisták[6] pártján, mind a „Németországi Független Szociáldemokrata Párt" baloldali, proletár szárnyán, amely a Kautskyak, Hilferdingek, Ledebourok, Crispienek opportunizmusa és jellemtelensége ellen engesztelhetetlen harcot folytat. Ha most futólag áttekintünk egy teljesen lezárult történelmi időszakot, nevezetesen a párizsi kommüntől az első Szocialista Szovjet Köztársaságig terjedő időt, egészen határozottan kirajzolódik előttünk, vitathatatlanná lesz, hogy általában mi az álláspontja a marxizmusnak az anarchizmus tekintetében. Végeredményben a marxizmusnak lett igaza, és ha az anarchisták jog-

gal mutattak is rá a legtöbb szocialista pártban uralkodó államelmélet opportunista voltára, le kell szögeznünk a következőket: először is, ez az opportunista jelleg azzal volt kapcsolatban, hogy eltorzították, sőt egyenesen eltitkolták Marx államelméletét („Állam és forradalom" c. könyvemben rámutattam arra, hogy Bebel harminchat éven át, 1875-től 1911-ig, véka alá rejtve tartotta Engels levelét, amely különösen szemléletesen, élesen, határozottan és világosan leplezte le az államra vonatkozó közkeletű szociáldemokrata nézetek opportunista voltát); másodszor, ezeknek az opportunista nézeteknek a helyesbítése, a szovjethatalomnak és a polgári parlamenti demokráciával szemben való fölényének elismerése, mindez a leggyorsabban és a legszélesebb mederben éppen az európai és amerikai szocialista pártok leginkább marxista irányzataiból indult ki.

Két esetben öltött különösen nagy méreteket a bolsevizmus harca saját pártjának „baloldali" elhajlásai ellen: 1908-ban az akkori igen reakciós „parlamentben" és az igen reakciós törvények béklyójába vert legális munkásegyesületekben való részvétel kérdése körül és 1918-ban (breszti béke) bizonyos „kompromisszum" megengedhetőségének a kérdésében.

1908-ban a „baloldali" bolsevikokat kizártuk pártunkból, mert konokul nem akarták megérteni, hogy részt kell vennünk akár a legreakciósabb „parlamentben" is. A „baloldaliak" — közöttük sok kiváló forradalmár, akik később becsülettel állták meg (és állják meg ma is) a helyüket mint a kommunista párt tagjai — különösen az 1905-ös bojkott során

szerzett jó tapasztalatokra támaszkodtak. Amikor a cár 1905 augusztusában kihirdette a tanácskozó „parlament" egybehívását, a bolsevikok ez ellen a parlament ellen — valamennyi többi ellenzéki párttal és a mensevikekkel szemben — bojkottot hirdettek, és az 1905-ös októberi forradalom csakugyan el is söpörte azt. Akkor a bojkott nem azért bizonyult helyesnek, mintha általában helyes volna nem részt venni a reakciós parlamentekben, hanem azért, mert helyesen ítéltük meg az objektív helyzetet, amely olyan volt, hogy a tömegsztrájkok gyors ütemben politikai sztrájkba, azután forradalmi sztrájkba, majd pedig felkelésbe csaptak át. Emellett a harc akkor akörül folyt, hogy meghagyjuk-e a cár kezében az első képviseleti intézmény összehívását, vagy pedig próbáljuk meg ezt az összehívást kiragadni a régi hatalom kezéből. Később, mivel már nem voltunk és nem is lehettünk biztosak abban, hogy hasonló objektív helyzettel állunk szemben, továbbá abban, hogy a fejlődés iránya és üteme ugyanaz, a bojkott nem volt többé helyes.

1905-ben a „parlament" bolsevik bojkottja rendkívül értékes politikai tapasztalatokkal gazdagította a forradalmi proletariátust, mert megmutatta, hogy a harc legális és illegális, parlamenti és parlamenten kívüli formáinak kombinálása mellett néha hasznos, sőt feltétlenül szükséges is a harc parlamenti formáiról való lemondás. De ha ezeket a tapasztalatokat vakon, szolgai módon, kritika nélkül *más* viszonyok között, *más* helyzetben akarjuk felhasználni, a legnagyobb hibát követjük el. 1906-ban a bolsevikok „duma"-bojkottja már hiba volt, bár nem nagy és köny-

nyen jóvátehető hiba.* Igen komoly és nehezen jóvátehető hiba volt a bojkott 1907-ben, 1908-ban és a következő években, amikor, egyrészt, nem lehetett azt várni, hogy a forradalmi hullám emelkedni fog és felkelésbe csap át, és amikor, másrészt, a megújhodó burzsoá monarchia egész történelmi helyzete szükségessé tette a legális és illegális munka kombinálását. Ha most visszatekintünk erre a teljesen lezárult történelmi időszakra, amelynek a következő időszakokkal való összefüggése már egészen nyilvánvaló — különösen világossá válik, hogy a bolsevikok 1908—1914-ben *nem tudták volna* megtartani (nem is szólva arról, hogy nem tudták volna megszilárdítani, fejleszteni, erősíteni) a proletariátus forradalmi pártjának szilárd magvát, ha nem tartottak volna ki a legkeményebb harcban a mellett a felfogás mellett, hogy az illegális harci formákat *feltétlenül* egybe kell kapcsolni a legális formákkal, hogy *feltétlenül* részt kell venni a legreakciósabb parlamentben és több más, reakciós törvények béklyójába vert intézményben (betegsegélyző pénztárak stb.).

1918-ban nem került sor szakadásra. A „baloldali" kommunisták akkor csak külön csoportot vagy „frakciót" alkottak pártunkon belül, mégpedig nem hosszú ideig. Ugyancsak 1918-ban a „baloldali kommunizmus" legtekintélyesebb képviselői, például Radek és

* A politikára és a pártokra — megfelelő változtatásokkal — ráillik ugyanaz, ami az egyes emberekre áll. Nem az az okos, aki nem követ el hibát. Ilyen ember nincs és nem is lehet. Az az okos, aki nem követ el nagyon lényeges hibákat, és aki könnyen és gyorsan ki tudja javítani őket.

Buharin elvtársak, nyíltan beismerték hibájukat. Úgy vélték, hogy a breszti béke az imperialistákkal való, elvileg megengedhetetlen és a forradalmi proletariátus pártjára nézve káros kompromisszum volt. Ez valóban az imperialistákkal kötött kompromisszum volt, de olyan kompromisszum — és olyan viszonyok között kötött kompromisszum —, amely *elengedhetetlen* volt.

Mostanában, amikor azt hallom, hogy támadják a breszti béke aláírása idején követett taktikánkat, például a „szociálforradalmárok", vagy amikor Lansbury elvtársnak velem folytatott beszélgetése során tett megjegyzését hallom: „a mi angol trade-unionista vezéreink azt mondják, hogy nekik is megengedhetők a kompromisszumok, ha a bolsevizmusnak megengedhetők voltak", rendszerint mindenekelőtt egy egyszerű és „népszerű" hasonlattal felelek:

Képzeljék el, hogy autójukat fegyveres banditák állítják meg. Önök odaadják nekik pénzüket, útlevelüket, revolverüket, autójukat. Így aztán megszabadulnak a banditák kellemes társaságától. Itt kétségtelenül kompromisszummal van dolgunk. „Do ut des" („adok" neked pénzt, fegyvert, autót, „hogy adj" nekem módot ép bőrrel elmenekülni). De nehéz épeszű embert találni, aki az ilyen kompromisszumot „elvileg megengedhetetlennek" nyilvánítaná, vagy aki kijelentené, hogy az, aki ilyen kompromisszumot kötött, a banditák cinkosa (jóllehet a banditák, amikor az autóba ültek, azt és a fegyvert újabb rablásokra használhatták fel). A német imperializmus banditáival kötött kompromisszumunk ilyenfajta kompromisszum volt.

Amikor azonban a mensevikek és az eszerek Oroszországban, a scheidemannisták (és jelentékeny mértékben a kautskysták is) Németországban, Otto Bauer és Friedrich Adler (hogy Renner úrról és társairól ne is szóljunk) Ausztriában, a Renaudelek, a Longuet-k és társaik Franciaországban, a fábiánusok, a „függetlenek" és a „munkás"-pártiak (a „labouristák") Angliában 1914—1918-ban meg 1918—1920-ban saját burzsoáziájuk és néha a „szövetséges" burzsoázia banditáival is *kompromisszumokat* kötöttek saját országuk forradalmi proletariátusa *ellen*, akkor bizony mindezek az urak úgy jártak el, mint a *banditizmus cinkosai*.

A következtetés világos: a kompromisszumokat „elvileg" elvetni, általában mindenféle kompromisszum megengedhetőségét tagadni gyermeteg dolog, s ezt nem is lehet komolyan venni. Annak a politikusnak, aki a forradalmi proletariátus számára hasznos akar lenni, értenie kell ahhoz, hogy kiragadja éppen az olyan kompromisszumok *konkrét* eseteit, amelyek megengedhetetlenek, amelyekben opportunizmus és *árulás* nyilvánul meg, és hogy minden erejével bírálja, könyörtelenül leleplezze *ezeket* a *konkrét* kompromisszumokat, engesztelhetetlen harcot folytasson ellenük, s ne adjon agyafúrt szocialista „üzletembereknek" és parlamenti jezsuitáknak módot arra, hogy „általában a kompromisszumokról" szóló elmélkedésekkel kibújjanak, kihúzzák magukat a felelősség alól. Az angol trade-unionista „vezér" urak, valamint a Fábiánus Társaság és a „Független" Munkáspárt vezérei éppen ilyen módon igyekeznek kibújni az alól

3 „Baloldaliság"

a felelősség alól, amely *az általuk elkövetett árulásért*, az általuk kötött *olyan* kompromisszumért terheli őket, amely valóban a legrosszabb fajta opportunizmust, árulást és hitszegést jelenti.

Kompromisszuma válogatja. Tudnunk kell elemezni minden egyes kompromisszumnak, illetőleg a kompromisszumok minden egyes válfajának körülményeit és konkrét feltételeit. Meg kell tanulnunk megkülönböztetni azt az embert, aki a banditáknak azért adta oda a pénzt meg a fegyvert, hogy csökkentse a banditák által okozott bajt és megkönnyítse a banditák elfogását és agyonlövését, attól az embertől, aki a banditáknak azért ad pénzt és fegyvert, hogy részesedjen a banditák zsákmányából. A politikában ez korántsem mindig olyan könnyű, mint az említett gyermekded kis példában. De akinek eszébe jutna, hogy olyan receptet agyaljon ki a munkások számára, amely az életben előforduló minden esetre előre elkészített megoldásokat tartalmaz, vagy aki azt ígérné, hogy a forradalmi proletariátus politikájában nem lesz semmiféle nehézség és semmiféle bonyolult helyzet, az egyszerűen szédelgő volna.

Hogy elejét vegyem a félremagyarázásoknak, megpróbálok, legalább egészen röviden, leszögezni néhány alapvető tételt, amelyet konkrét kompromisszumok elemzésénél követni kell.

Az a párt, amely kompromisszumot kötött a német imperialistákkal, vagyis aláírta a breszti békét, internacionalizmusát gyakorlatilag 1914 vége óta alakította ki. Volt bátorsága a cári monarchia vereségét hirdetni és a két imperialista rabló közötti há-

borúban megbélyegezni a „honvédelmet". Ennek a pártnak a parlamenti képviselői Szibériába mentek, és nem azon az úton haladtak, amely a burzsoá kormány miniszteri tárcáihoz vezet. A forradalom, amely megdöntötte a cárizmus uralmát és megteremtette a demokratikus köztársaságot, új, mégpedig óriási próbatétel volt e párt számára: a párt nem volt hajlandó semmiféle egyezkedésre „saját" imperialistáival, hanem megdöntésük előkészítésén dolgozott, és meg is döntötte őket. A politikai hatalom meghódítása után ez a párt követ kövön nem hagyott sem a földesúri, sem a tőkés tulajdonból. Ez a párt közzétette és semmisnek nyilvánította az imperialisták titkos szerződéseit, *minden* népnek felajánlotta a békét, és csak akkor vetette alá magát a breszti rablók erőszakának, amikor az angol és francia imperialisták meghiúsították a békét, a bolsevikok pedig mindent elkövettek, ami emberileg lehetséges volt, hogy a forradalmat Németországban és más országokban siettessék. Hogy az ilyen kompromisszum, amelyet egy ilyen párt, ilyen körülmények között kötött, a legteljesebb mértékben helyes volt, az mindenki előtt napról napra világosabbá és nyilvánvalóbbá válik.

Az oroszországi mensevikek és eszerek (éppen úgy, mint a II. Internacionálé vezérei az 1914—1920-as években világszerte egytől egyig) árulással kezdték, amikor közvetlenül vagy közvetve igazolni igyekeztek a „honvédelmet", vagyis *saját* rabló burzsoáziájuk védelmét. Folytatták az árulást azzal, hogy koalícióra léptek *saját* országuk burzsoáziájával és *saját* burzsoáziájukkal együtt harcoltak országuk for-

radalmi proletariátusa ellen. Az ő blokkjuk, amelyet Oroszországban először Kerenszkijjel és a kadetokkal, azután Kolcsakkal és Gyenyikinnel létesítettek, éppúgy mint az a blokk, amelyet külföldi elvbarátaik *saját* országuk burzsoáziájával létesítettek, azt jelentette, hogy a proletariátussal szemben átálltak a burzsoázia pártjára. Az *ő* kompromisszumuk, amelyre az imperializmus banditáival léptek, elejétől végig abban állott, hogy az imperialista banditizmus *cinkosaivá* szegődtek.

V. A „BALOLDALI" KOMMUNIZMUS NÉMETORSZÁGBAN. VEZÉREK—PÁRT—OSZTÁLY—TÖMEG

Azok a németországi kommunisták, akikről most beszélnünk kell, nem „baloldaliaknak" nevezik magukat, hanem — ha nem tévedek — „elvi ellenzéknek". De hogy teljesen magukon viselik a „baloldaliságnak", ennek a „gyermekbetegségnek" a tüneteit, ki fog tűnni további fejtegetéseinkből.

„A Németországi Kommunista Párt (Spartakusszövetség) szakadása" címmel „a majna-frankfurti helyi csoport" kiadásában megjelent kis brosúra, amely ennek az ellenzéknek álláspontját képviseli, fölöttébb szemléltetően, pontosan, világosan és röviden ismerteti nézeteinek lényegét. Néhány idézet elegendő is lesz ahhoz, hogy az olvasókat nézeteiknek lényegével megismertessük:

„A kommunista párt a legelszántabb osztályharc pártja . . ."

„. . . Politikailag ez az átmeneti idő" (a kapitalizmus és a szocializmus közötti átmeneti idő) „a proletárdiktatúra időszaka . . ."

„. . . Felmerül a kérdés: ki legyen a diktatúra hordozója: *a kommunista párt-e, vagy a proletár osztály . . .? Elvileg* a kommunista párt diktatúrájára, vagy pedig a proletár osztály diktatúrájára kell-e törekedni? . . ."

(A kiemelést az idézetben mindenütt az eredetiből vettük át.)

A brosúra szerzője a továbbiakban azzal vádolja a Németországi Kommunista Párt Központi Bizottságát, hogy ez a Központi Bizottság a *Németországi Független Szociáldemokrata Párttal* való *koalíció* útját keresi, hogy a Központi Bizottság *„valamennyi politikai harci eszköz elvi elismerésének kérdését"*, a parlamentarizmust is beleértve, csak azért vetette fel, hogy elpalástolja azt a tulajdonképpeni és legfőbb törekvését, hogy koalícióra lépjen a függetlenekkel. A brosúra így folytatja:

„Az ellenzék más utat választott. Az a véleménye, hogy a kommunista párt uralmának és a párt diktatúrájának kérdése csak taktikai kérdés. Mindenesetre a kommunista párt uralma minden párturalom utolsó formája. *Elvileg* a proletár osztály diktatúrájára kell törekedni. És a párt valamennyi intézkedését, szervezeteit, harcának for-

máját, stratégiáját és taktikáját ennek a célnak a szolgálatába kell állítani. Ennek megfelelően a leghatározottabban el kell vetni minden néven nevezendő kompromisszumot más pártokkal, minden néven nevezendő visszatérést a parlamentarizmus történelmileg és politikailag idejétmúlt harci formáihoz, minden néven nevezendő lavírozást és megegyezéses politikát." „A forradalmi harc jellegzetesen proletár módszereit fokozott mértékben kell hangsúlyozni. Abból a célból viszont, hogy felöleljük a legszélesebb proletár köröket és rétegeket, amelyeknek a forradalmi harcban a kommunista párt vezetése alatt kell fellépniük, a legszélesebb alapon és a legszélesebb keretek között új szervezeti formákat kell teremtenünk. A forradalmi elemek összességének ez a gyűjtőmedencéje az üzemi szervezetek alapján felépített *munkásszövetség*. Ebben a szövetségben kell egyesülniük mindazoknak a munkásoknak, akik követték a jelszót: Ki a szakszervezetekből! Itt sorakozik fel a harcoló proletariátus a legszélesebb harci sorokba. Az osztályharc, a tanácsrendszer és a diktatúra elismerése elég ahhoz, hogy valaki belépjen. A harcoló tömegek minden további politikai nevelése és a harc közben való politikai tájékoztatás a kommunista párt feladata, amely a munkásszövetségen kívül áll . . ."

„. . . Most tehát két kommunista párt áll egymással szemben:

Az egyik — a vezérek pártja, amely arra törekszik, hogy a forradalmi harcot *felülről* szervezze és

igazgassa, aminek során kompromisszumokat köt és belemegy a parlamentarizmusba, hogy olyan helyzeteket teremtsen, amelyek módot adnak majd neki egy koalíciós kormányba való belépésre, amely kezében tartaná a diktatúrát.

A másik — a tömegpárt, amely a forradalmi harc *alulról való* fellángolását várja, e harc érdekében csak egy, világosan a célhoz vezető módszert ismer és alkalmaz, s elvet mindennemű parlamenti és opportunista módszert; ez az egyetlen módszer a *burzsoázia* fenntartás nélküli *megdöntésének* módszere, hogy azután a szocializmus megvalósítása érdekében megteremthessük a proletár osztálydiktatúrát . . ."

„. . . Ott a vezérek diktatúrája — itt a tömegek diktatúrája! — ez a mi jelszavunk."

Ezek a leglényegesebb tételek, amelyek a német kommunista párt ellenzékének nézeteit jellemzik.

Ezeknek a fejtegetéseknek elolvasása után minden bolsevik, aki a bolsevizmus 1903 óta megtett fejlődését tudatosan végigcsinálta vagy közelről figyelte, azonnal azt fogja mondani: „Micsoda ósdi, régóta ismerős limlom! Micsoda »baloldali« gyerekesség!"

De vegyük csak közelebbről szemügyre az idézett fejtegetéseket.

Már maga a kérdésfeltevés: „a párt diktatúrája *v a g y* az osztály diktatúrája? a vezérek diktatúrája (pártja) *vagy* a tömegek diktatúrája (pártja)?" — a leghihetetlenebb és legreménytelenebb eszmezavarról tanúskodik. Vannak emberek, akik azon buzgól-

kodnak, hogy valami egészen különlegeset *agyaljanak ki*, és buzgó okoskodásukkal nevetségessé válnak. Mindenki tudja, hogy a tömegek osztályokra oszlanak; hogy a tömegeket és osztályokat egymással szembeállítani csak olyanformán lehet, ha a társadalmi termelésben elfoglalt helye szerint nem tagolt óriási többséget általában véve szembehelyezzük azokkal a kategóriákkal, amelyek a termelés társadalmi szervezetében külön helyet foglalnak el; hogy az osztályokat rendszerint és a legtöbb esetben, legalábbis a modern civilizált országokban, politikai pártok vezetik; hogy a politikai pártokat általános szabályképpen a legtekintélyesebb, legbefolyásosabb, legtapasztaltabb, a legfelelősségteljesebb tisztségre megválasztott egyének, az úgynevezett vezérek többé vagy kevésbé állandó csoportjai vezetik. Ezek mind elemi igazságok. Mindez egyszerű és világos. Mire való volt ehelyett holmi zagyva beszéd, holmi új volapük? Egyrészt nyilvánvaló, hogy ezek az emberek megzavarodtak, amikor olyan súlyos helyzetbe kerültek, amelyben a párt legális és illegális helyzetének gyors váltakozása megzavarja a vezérek, a pártok és az osztályok közötti szokásos, normális, egyszerű viszonyt. Németországban, s ugyanúgy más európai országokban is, túlságosan megszokták a legalitást, megszokták, hogy szabályszerű pártkongresszusok szabadon s annak rendje és módja szerint választják a „vezéreket", hogy a pártok osztályösszetételét kényelmesen felül lehet vizsgálni a parlamenti választások, a népgyűlések, a sajtó útján, a szakszervezetek és más egyesületek hangulata stb. alapján. Amikor

ezekről a megszokott módszerekről a forradalom viharos menete és a polgárháború fejlődése következtében gyorsan át kellett térni a legalitás és illegalitás váltakozására, egybekapcsolásukra, a „vezérek csoportjai" kiválasztásának, kialakításának vagy megőrzésének „kényelmetlen", „nem demokratikus" módszereire, az emberek ebbe belezavarodtak és hihetetlen süketlenségeket kezdtek kieszelni. Valószínű, hogy a holland „tribunisták"[7], akik szerencsétlenségükre egy kis országban születtek, ahol megvannak a különösen kiváltságos és különösen állandó jellegű legális helyzet hagyományai és körülményei, mint olyan emberek, akik sohasem látták a legális és illegális helyzet váltakozását, zavarba jöttek, elvesztették a fejüket és elősegítették az ilyen süketlenségek kieszelését.

Másrészt észrevehető, hogy a manapság „divatos" „tömeg" és „vezérek" szavakat egyszerűen meggondolatlanul, összefüggés nélkül használják. Az emberek lépten-nyomon hallották és alaposan bemagolták a „vezérek" ellen felhozott érveket, a vezéreket a „tömeggel" szembeállító fejtegetéseket, de arra nem voltak képesek, hogy fontolóra vegyék, miről is van szó tulajdonképpen, hogy tisztába jöjjenek a dologgal.

A „vezérek" és a „tömegek" közti eltérés minden országban különösen világosan és erősen az imperialista háború végén és az imperialista háború után mutatkozott meg. Marx és Engels ennek a jelenségnek fő okát az 1852 és 1892 közötti években Anglia példáján sokszor megmagyarázta. Anglia monopo-

lisztikus helyzete a „tömegből" kiemelt egy félig kispolgári, opportunista „munkásarisztokráciát". Ennek a munkásarisztokráciának a vezérei minduntalan átálltak a burzsoázia oldalára, közvetve vagy közvetlenül a burzsoázia kitartottjai voltak. Marx ennek a söpredéknek megtisztelő gyűlöletét vívta ki magának azzal, hogy nyíltan árulóknak bélyegezte őket. A legújabb (XX. századi) imperializmus néhány vezető ország számára monopolista, kiváltságos helyzetet teremtett, s ezen az alapon a II. Internacionálén belül mindenütt kialakult az áruló vezérek, opportunisták, szociálsovinisták típusa, akik a maguk céhének, a munkásarisztokraták rétegének érdekeit védik. Az opportunista pártok elszakadtak a „tömegektől", azaz a dolgozók legszélesebb rétegeitől, a dolgozók többségétől, a legrosszabbul fizetett munkásoktól. A forradalmi proletariátus győzelme lehetetlen, ha nem harcolunk ez ellen a baj ellen, ha nem leplezzük le, nem bélyegezzük meg és nem kergetjük el az opportunista szociáláruló vezéreket; éppen ilyen politikát kezdett el a III. Internacionálé.

Ha valaki odáig megy ebben a tekintetben, hogy a tömegek diktatúráját *általában* szembeállítja a vezérek diktatúrájával, nevetséges ostobaságot és butaságot követ el. Különösen mulatságos az, hogy a régi vezérek helyébe, akik egyszerű dolgokról egészen józan nézeteket vallanak, valójában (a „le a vezérekkel!" jelszó leple alatt) *új vezéreket* tolnak előtérbe, akik hihetetlen ostobaságokat és zagyvaságokat beszélnek. Ilyenek Németországban Lauffenberg, Wolfheim, Horner[8], Karl Schröder, Friedrich Wendel,

Karl Erler*. Ez utóbbinak azok a kísérletei, hogy „elmélyítse" a kérdést és kijelentse, hogy a politikai pártok általában véve fölöslegesek és „burzsoá jellegűek", a sületlenségek olyan csimborasszója, hogy az ember csak ámul ezek hallatára. Lám, a kis tévedés mindig szörnyű nagy tévedéssé válhat, ha az ember ragaszkodik hozzá, ha elmélyíti azzal, hogy nagy feneket kerít neki, ha „végig viszi".

A párteszme és a párfegyelem tagadása: *ide jutott* az ellenzék. Ez pedig egyértelmű a proletariátusnak a *burzsoázia javára* való teljes lefegyverzésével. Ez egyértelmű azzal a kispolgári szétforgácsoltsággal, állhatatlansággal, kitartásra, egyesülésre, szervezett cselekvésre való képtelenséggel, amely — ha az ember elnéző vele szemben — óhatatlanul vesztét okozza minden proletárforradalmi mozgalomnak. Aki a kommunizmus szempontjából tagadja a párteszmét, az

*„Kommunista Munkás Újság"[9] (Hamburg, 1920. február 7-i, 32. sz., *Karl Erler* „A párt feloszlatása" c. cikke): „A munkásosztály nem törheti össze a burzsoá államot a burzsoá demokrácia megsemmisítése nélkül, és nem semmisítheti meg a burzsoá demokráciát a pártok szétrombolása nélkül."

A latin országok legzavarosabb fejű szindikalistáinak és anarchistáinak meglehet az „elégtételük": alapos németek, akik nyilván marxistáknak tartják magukat (K. Erler és K. Horner az említett újságban közzétett cikkeikkel különösen alapos érvekkel bizonyítják, hogy alapos marxistáknak tekintik magukat, és különösen nevetséges módon hihetetlen ostobaságokat beszélnek, elárulva, hogy a marxizmus ábécéjét sem értik), odáig mennek, hogy teljesen zagyva dolgokat hordanak össze. Az, hogy valaki elismeri a marxizmust, egymagában véve még nem mentesít a tévedésektől. Az oroszok ezt különösen jól tudják, mert náluk a marxizmus különösen gyakran volt „divat".

a kapitalizmus csődjének küszöbéről (Németországban) a kommunizmusnak nem az alsó és nem a középső, hanem a felső szakaszába akar átugorni. Mi Oroszországban a kapitalizmusból a szocializmusba, vagyis a kommunizmus alsó fokára való átmenetnek az első lépéseit tesszük meg (most, a burzsoázia megdöntését követő harmadik évben). Az osztályok a hatalomnak a proletariátus által való kivívása *után* megmaradtak és még *évekig* mindenütt megmaradnak. Ez az időszak legfeljebb talán Angliában lesz rövidebb, ahol nincsenek parasztok (ámbár kistulajdonosok itt is csak vannak!). Az osztályok megszüntetése nemcsak azt jelenti, hogy elkergetjük a földbirtokosokat meg a tőkéseket — ezt viszonylag könnyen elvégeztük —, jelenti azt is, hogy *felszámoljuk a kisárutermelőket*, márpedig ezeket *nem lehet elkergetni*, nem lehet elnyomni, ezekkel *össze kell férni*, ezeket csak igen hosszadalmas, igen lassú, óvatos szervező munkával lehet (és kell) átformálni, átnevelni. A kisárutermelők a proletariátust minden oldalról a kispolgári spontaneitás légkörével veszik körül, átitatják vele, demoralizálják vele, aminek következtében a proletariátus soraiban állandóan kiújul a kispolgári gerinctelenség, szétforgácsolódás, individualizmus, a lelkesedésből a csüggedésbe való átmenet. A proletariátus politikai pártjában a legszigorúbb centralizmusra és fegyelemre van szükség, hogy ezzel szembeszállhassunk, hogy a proletariátus *szervező* szerepét (márpedig ez a proletariátus *fő szerepe*) helyesen, sikeresen, győzelmesen betölthessük. A proletariátus diktatúrája szívós harc, véres és vértelen, erőszakos és békés, katonai és

gazdasági, pedagógiai és adminisztratív harc a régi társadalom erői és hagyományai ellen. Milliók és tízmilliók szokásainak ereje a legrettenetesebb erő. Sziklaszilárd és harcedzett párt nélkül, az osztály valamennyi becsületes elemének bizalmát élvező párt nélkül, olyan párt nélkül, amely figyelemmel tudja kísérni a tömegek hangulatát és hatással tud lenni rá — ilyen párt nélkül ez a harc nem járhat sikerrel. A centralizált nagyburzsoáziát legyőzni ezerszerte könnyebb, mint „legyőzni" a kistulajdonosok millióit és tízmillióit, márpedig ezek a maguk mindennapi, hétköznapi, láthatatlan, megfoghatatlan, bomlasztó tevékenységével *éppen azokat* az eredményeket érik el, amelyekre a burzsoáziának szüksége van, amelyek *restaurálják* a burzsoáziát. Aki csak valamelyest is gyengíti a proletariátus pártjának vasfegyelmét (különösen a proletariátus diktatúrája idején), az ténylegesen a burzsoáziát segíti a proletariátus ellen.

A vezérek—párt—osztály—tömeg kérdése mellett fel kell vetni a „reakciós" szakszervezetek kérdését. De előbb hadd tegyek még néhány befejező megjegyzést pártunk tapasztalatai alapján. Támadások a „vezérek diktatúrája" ellen pártunkban *mindig voltak:* emlékezetem szerint az első ilyen természetű támadások 1895-ben fordultak elő, amikor forma szerint még nem volt párt, de a központi csoport Pétervárott kialakulóban volt és magára kellett vállalnia a kerületi csoportok vezetését. Pártunk IX. kongresszusán (1920 áprilisában) volt egy kis ellenzék, amely szintén a „vezérek diktatúrája", az „oligarchia" stb. ellen beszélt. Nincs tehát semmi

csodálatos, semmi új, semmi borzasztó abban, hogy a németeknél felüti a fejét a „baloldali kommunizmus" „gyermekbetegsége". Ez a betegség minden veszedelem nélkül múlik el, sőt a szervezet utána még erősebb lesz. Másrészt a legális és illegális munka gyors váltakozása, amely azzal járt együtt, hogy éppen a vezérkart, éppen a vezéreket kellett különösen „dugdosni", különösen elkonspirálni, nálunk néha igen veszedelmes jelenségekre vezetett. A legnagyobb baj az volt, hogy 1912-ben egy provokátor, Malinovszkij, került be a bolsevikok Központi Bizottságába. Malinovszkij tucatjával buktatta le, juttatta fegyházba a legjobb és legodaadóbb elvtársakat, és sokaknak közülük megrövidítette az életét. Hogy még nagyobb bajt nem okozott, az csak azért volt, mert nálunk a legális és az illegális munka egybekapcsolása helyesen volt megszervezve. Malinovszkijnak, hogy bizalmunkat megnyerje, mint a párt Központi Bizottsága tagjának és dumaképviselőnek segítenie kellett nekünk legális napilapok kiadásában, amelyek még a cárizmus viszonyai között is harcolni tudtak a mensevikek opportunizmusa ellen, és megfelelően burkolt formában hirdetni tudták a bolsevizmus alapelveit. Malinovszkij ugyanakkor, amikor egyik kezével tucatjával küldte a bolsevizmus legjobb embereit a fegyházba és a halálba, a másik kezével kénytelen volt segíteni nekünk abban, hogy a legális sajtó útján az új bolsevikok tízezreit neveljük. Nem árt, ha azok a német (valamint angol, amerikai, francia és olasz) elvtársak, akik most az előtt a feladat előtt állanak,

hogy megtanuljanak forradalmi munkát végezni a reakciós szakszervezetekben, alaposan fontolóra veszik ezt a tényt.*

Sok országban, köztük a legelőrehaladottabb országokban, a burzsoázia most kétségtelenül provokátorokat küld és provokátorokat fog küldeni a kommunista pártokba. Az ilyen veszély elleni harc egyik eszköze az illegális és legális munka ügyes egybekapcsolása.

VI. DOLGOZZANAK-E A FORRADALMÁROK A REAKCIÓS SZAKSZERVEZETEKBEN?

A német „baloldaliak" a maguk szempontjából eldöntöttnek tekintik, hogy erre a kérdésre feltétlenül nemmel kell válaszolni. Az ő véleményük szerint, a „reakciós" és „ellenforradalmi" szakszervezetek elleni szónoklatok és dühös kifakadások elegendők annak „bebizonyítására" (különösen „ala-

* Malinovszkij Németországban volt hadifogságban. Amikor a bolsevikok hatalomrajutása után visszatért Oroszországba, azonnal bíróság elé állították, és munkásaink agyonlőtték. A mensevikek különösen rosszindulatúan támadtak bennünket azért a hibánkért, hogy provokátor került a párt Központi Bizottságába. De amikor mi Kerenszkij idején azt követeltük, hogy a duma elnökét, Rodzjankót, tartóztassák le és állítsák bíróság elé, mert Rodzjanko már a háború előtt tudott arról, hogy Malinovszkij provokátor, és *nem közölte* ezt a dumabeli trudovikokkal és a munkásokkal, akkor sem a mensevikek, sem az eszerek, akik Kerenszkijjel együtt részt vettek a kormányban, nem támogatták követelésünket, és Rodzjanko szabadlábon maradt, szabadon átment Gyenyikinhez.

posnak" és különösen ostobának fest ez K. Horner esetében), hogy a forradalmároknak, a kommunistáknak nem kell, sőt nem is szabad dolgozniuk a sárga, szociálsoviniszta, megalkuvó, Legien-féle, ellenforradalmi szakszervezetekben.

De bármilyen biztosak is a német „baloldaliak" e taktika forradalmiságában, ez valójában gyökerében hibás és nem tartalmaz egyebet üres frázisoknál.

Hogy ezt megmagyarázzam, a mi tapasztalatainkkal kezdem — e cikk általános tervének megfelelően —, minthogy ennek a cikknek az a célja, hogy Nyugat-Európára alkalmazza azt, ami a bolsevizmus történetéből és mai taktikájából általánosan alkalmazható, általános jelentőségű és általános érvényű.

A vezérek—párt—osztály—tömegek viszony és ezzel együtt a proletariátus diktatúrájának és pártjának a szakszervezetekhez való viszonya nálunk jelenleg konkrétan a következőképpen jelentkezik. A diktatúrát a szovjetekbe szervezett proletariátus gyakorolja, amelyet a legutóbbi (1920 áprilisi) pártkongresszus adatai szerint 611 000 tagot számláló kommunista, bolsevik párt vezet. A tagok száma az Októberi Forradalom előtt is, után is, igen erősen ingadozott, és azelőtt, még 1918-ban és 1919-ben is jóval kisebb volt. Mi félünk a párt túlságos növelésétől, mert egy kormányzó pártba elkerülhetetlenül karrieristák és csirkefogók igyekeznek befurakodni, akik nem érdemelnek egyebet, mint főbelövést. Legutoljára a párt kapuját — kizárólag munkások és parasztok számára — azokban a napokban (1919 telén) tártuk ki, amikor Jugyenyics

néhány versztnyire állott Pétervártól, Gyenyikin pedig Orjolban volt (kb. 350 versztnyire Moszkvától), azaz amikor a szovjetköztársaságot rettenetes, halálos veszedelem fenyegette, és amikor a kalandorok, a karrieristák, a csirkefogók és általában a nem állhatatos emberek a kommunistákhoz való csatlakozástól semmi esetre sem remélhettek előnyös karriert (sőt inkább akasztófát és kínzásokat várhattak). A pártot, amely évenként kongresszusra ül össze (a legutóbbi kongresszusra minden ezer tag választott egy küldöttet), a kongresszuson választott 19 tagú Központi Bizottság vezeti, a folyó munkát pedig Moszkvában még szűkebb testületeknek, mégpedig az úgynevezett „Szervező Irodának" és „Politikai Irodának" kell vezetniük, amelyeket a Központi Bizottság plenáris ülésein választanak, és amelyek a Központi Bizottság öt-öt tagjából állanak. Szóval a legteljesebb „oligarchiát" látjuk. Köztársaságunkban egyetlen állami intézmény sem intéz el fontosabb politikai vagy szervezeti kérdéseket a párt Központi Bizottságának irányító utasításai nélkül.

A párt munkájában közvetlenül a *szakszervezetekre* támaszkodik, amelyeknek jelenleg, a legutóbbi (1920 áprilisi) kongresszus adatai szerint 4 milliónál több tagjuk van, s amelyek formailag *párton kívüliek*. Ténylegesen azonban a szakszervezetek óriási többségének minden vezető intézménye — elsősorban természetesen a szakszervezetek összoroszországi központja vagy irodája (Összoroszországi Központi Szakszervezeti Tanács) — kommunistákból

áll, és végrehajtja a párt minden utasítását. Az eredmény, mindent összevéve, egy formailag nem kommunista, rugalmas és aránylag széles körű, roppant hatalmas, proletár apparátus, amelynek révén a párt szorosan egybekapcsolódik az *osztállyal* és a *tömeggel*, s amelynek révén, a párt vezetésével, megvalósul az *osztály diktatúrája*. A szakszervezetekkel való legszorosabb kapcsolat nélkül, a szakszervezetek odaadó támogatása nélkül, a szakszervezeteknek nemcsak a gazdasági, *hanem a katonai* építőmunka terén is végzett legönfeláldozóbb munkája nélkül, természetesen, nemhogy két és fél évig, de még két és fél hónapig sem tudtuk volna kormányozni az országot és gyakorolni a diktatúrát. Világos, hogy ez az igen szoros kapcsolat a gyakorlatban azt jelenti, hogy igen bonyolult és sokoldalú agitációs és propagandamunkát kell folytatnunk, kellő időben, mégpedig gyakran, megbeszéléseket kell tartanunk nemcsak a vezető, hanem általában a befolyásos szakszervezeti funkcionáriusokkal, hogy erélyesen harcolnunk kell a mensevikek ellen, mert egészen kis számban ugyan, de mind ez ideig vannak híveik, akiket mindenféle ellenforradalmi cselfogásra tanítanak, a demokrácia (a *burzsoá* demokrácia) ideológiai védelmétől és a szakszervezetek „függetlenségének" (a proletárhatalomtól való függetlenségének) hirdetésétől kezdve egészen a proletárfegyelem szabotálásáig stb. stb.

Azt a kapcsolatot, amelyet a szakszervezetek útján tartunk fenn a „tömegekkel", mi elégtelennek tartjuk. A gyakorlat nálunk a forradalom során

olyan intézményt teremtett — és mi minden tekintetben támogatni, fejleszteni, bővíteni igyekszünk ezt az intézményt —, mint a *párton kívüli munkás- és parasztkonferenciák*, amelyek révén figyelemmel kísérjük a tömegek hangulatát, közelebb kerülünk hozzájuk, kielégítjük igényeiket, a legjobb munkaerőket a tömegek sorából állami tisztségekre nevezzük ki stb. Az egyik legutóbbi rendelet, amely az Állami Ellenőrzés Népbiztosságának „Munkás-Paraszt Felügyeletté" való átalakításáról szól, feljogosítja az ilyen párton kívüli konferenciákat, hogy különböző felülvizsgálatok stb. céljaira ők válasszák az Állami Ellenőrzés tagjait.

Továbbá, a párt egész munkája magától értetődően a szovjetek útján folyik, amelyek a dolgozó tömegeket, foglalkozási ágra való tekintet nélkül, egyesítik. A kerületi szovjetkongresszusok olyan *demokratikus* intézmények, amilyeneket a burzsoá világban még a legjobb demokratikus köztársaságok sem láttak eddig, és e kongresszusok révén (amelyeket a párt igyekszik minél nagyobb figyelemmel kísérni), valamint oly módon, hogy a faluba különböző tisztségekre állandóan öntudatos munkásokat vezényelünk, érvényre juttatjuk a proletariátus vezető szerepét a parasztság irányában, gyakoroljuk a városi proletariátus diktatúráját, rendszeresen harcolunk a gazdag, burzsoá, kizsákmányoló és üzérkedő parasztság ellen stb.

Ilyen a proletár államhatalom általános gépezete „felülről", a diktatúra megvalósításának gyakorlata szempontjából nézve. Az olvasó remélhetőleg meg

fogja érteni, hogy az orosz bolsevik — aki ezt a gépezetet ismeri, és megfigyelte, hogyan fejlődött ki ez a gépezet 25 év folyamán kis, illegális földalatti propagandakörökből — az olyan eszmefuttatásokban, hogy „felülről"-e, *avagy* „alulról", vezérek diktatúrája *vagy* a tömegek diktatúrája stb., miért nem láthat egyebet, mint nevetséges, gyermekded ostobaságot, afféle badar vitát, hogy vajon az embernek a bal lába hasznosabb-e vagy a jobb keze.

Ugyanilyen nevetséges, gyerekes badarságnak kell tartanunk a német baloldaliaknak azokat a mélyenszántó, fölöttébb tudós és rettentően forradalmi beszédeit, amelyekben azt hangoztatják, hogy a kommunisták nem dolgozhatnak és kommunistáknak nem is szabad dolgozniuk a reakciós szakszervezetekben, hogy erről a munkáról le lehet mondani, hogy ki kell lépni a szakszervezetekből, és hogy feltétlenül egészen újsütetű, egészen tiszta, nagyon szeretetre méltó (és valószínűleg nagyobbrészt igen fiatal) kommunisták által kiagyalt „munkásszövetséget" kell teremteni stb. stb.

A kapitalizmus elkerülhetetlenül örökül hagyja a szocializmusra egyrészt a munkások között évszázadok során kialakult, régi, szakmai és mesterségbeli különbségeket, másrészt pedig a szakszervezeteket, amelyek csak igen lassan, hosszú éveken át fejlődhetnek és fejlődnek majd átfogóbb, kevésbé céhjellegű ipari szövetségekké (olyanokká, amelyek egész termelési ágakat, nem pedig csak egyes szakmákat, mesterségeket, illetőleg foglalkozási ágakat ölelnek fel), s azután ezeken az ipari szövetségeken át

fognak áttérni az emberek közötti munkamegosztás megszüntetésére, arra, hogy *minden irányban fejlett és minden irányban iskolázott* embereket neveljenek, oktassanak és képezzenek ki, olyan embereket, akik *mindenhez értenek*. A kommunizmus e felé a cél felé halad, e felé a cél felé kell haladnia, és *el is fogja érni ezt a célt*, de csak sok-sok év múlva. Ha valaki ma kísérletet tesz arra, hogy gyakorlatilag elébevágjon a teljesen kifejlődött, teljesen megszilárdult és kialakult, teljesen kibontakozott és megérett kommunizmus e jövendő eredményének, ez annyi, mintha egy négyéves gyereket akarna felsőbb matematikára tanítani.

A szocializmus építését nem képzeletbeli és nem általunk külön erre a célra teremtett emberanyagból lehet (és kell) megkezdenünk, hanem abból az anyagból, amelyet a kapitalizmus hagyott ránk örökül. Ez, szó se róla, igen „nehéz dolog", de a feladatnak minden más felfogása annyira komolytalan, hogy nem is érdemes róla beszélni.

A szakszervezetek a kapitalizmus fejlődésének elején óriási haladást jelentettek a munkásosztály számára, átmenetet jelentettek a munkások szétforgácsoltságától és tehetetlenségétől az osztály egyesülésének *első formáihoz*. Amikor a proletárok osztályegyesülésének *legmagasabb* formája, a *proletariátus forradalmi pártja* (amely nem érdemli meg ezt a nevet, amíg nem tanulja meg a vezéreket az osztállyal és a tömegekkel egyetlen egészbe, egyetlen elválaszthatatlan egységbe forrasztani) fejlődésnek indult, a szakszervezetek elkerülhetetlenül *bizonyos* reakciós

vonásokat, bizonyos célszerű szűk látókört, bizonyos apolitikusságra való hajlamot, bizonyos merevséget stb. kezdtek mutatni. A proletariátus fejlődése azonban sehol a világon nem ment és nem is mehetett végbe másképp, mint a szakszervezeteken keresztül, a munkásosztály pártjával való kölcsönhatásuk útján. A politikai hatalomnak a proletariátus által való kivívása a proletariátus mint osztály szempontjából óriási lépés előre, és a pártnak az a feladata, hogy még nagyobb mértékben, méghozzá újszerűen és nem csak a régi módon nevelje a szakszervezeteket, vezesse őket, ugyanakkor azonban nem szabad megfeledkeznie arról, hogy a szakszervezetekre még szükség van és sokáig szükség lesz mint a „kommunizmus iskoláira" és a proletárokat diktatúrájuk gyakorlására előkészítő iskolákra, mint a munkások nélkülözhetetlen egyesüléseire, amelyek azt a célt szolgálják, hogy az ország egész gazdaságának igazgatása fokozatosan a munkás*osztály* (és nem egyes szakmák), azután pedig a dolgozók összessége kezébe menjen át.

Az, hogy a szakszervezetek az említett értelemben *bizonyos fokig* „reakciósak", a proletariátus diktatúrája idején *elkerülhetetlen*. Aki ezt nem érti, az egyáltalán nem értette meg a kapitalizmusból a szocializmusba való *átmenet* alapfeltételeit. Félni *ettől* a „reakciósságtól", megpróbálni *meglenni* nélküle, átugorni rajta a legnagyobb ostobaság, mert ez ugyanaz, mint félni a proletár élcsapat ama szerepétől, mely abban áll, hogy a munkásosztály és a parasztság legelmaradottabb rétegeit és tömegeit

tanítja, felvilágosítja, neveli, bevonja az új életbe. Másfelől elhalasztani a proletárdiktatúra megvalósítását addig az időpontig, amikor már egyetlen olyan munkás sem lesz, aki szűk látókörű szakmai szempontból nézi a dolgokat, akiben céhes szellemű és trade-unionista előítéletek vannak, még nagyobb hiba volna. A politikus művészete (a kommunistánál pedig feladatainak helyes megértése) éppen abban áll, hogy helyesen ítéli meg azokat a körülményeket és azt a pillanatot, amikor a proletariátus élcsapata sikeresen kezébe veheti a hatalmat, amikor ennek során és ez után elegendő támogatást kaphat a munkásosztály és a nem proletár dolgozó tömegek elég széles rétegei részéről, amikor ezután módjában áll fenntartani, erősíteni, szélesebb alapokra fektetni uralmát azáltal, hogy a dolgozók mind szélesebb tömegeit neveli, tanítja és állítja a maga oldalára.

Továbbá: Oroszországnál előrehaladottabb országokban az, hogy a szakszervezetek bizonyos fokig reakciósak, kétségkívül sokkal erősebben nyilvánult meg, és ennek sokkal erősebben is kellett megnyilvánulnia, mint nálunk. Nálunk a mensevikek azt a támaszt, amellyel a szakszervezetekben rendelkeztek (részben igen kevés szakszervezetben még most is rendelkeznek), éppen a céhekre jellemző szűk látókörnek, a szakmai önzésnek és opportunizmusnak köszönhetik. Nyugaton az ottani mensevikek sokkal erősebben „vertek gyökeret" a szakszervezetekben, ott sokkal szélesebb *szakszervezeti, szűk látókörű, önző, érdes lelkű, kapzsi, nyárspolgári és imperialista beállítottságú, az imperializmus által megvesztegetett, az*

imperializmus által megrontott „munkásarisztokrata" réteg alakult ki, mint nálunk. Ez vitathatatlan. A harc a Gompersek, Jouhaux úrék, a Hendersonok, Merrheimek, Legienek és kompániájuk ellen Nyugat-Európában sokkal nehezebb, mint a mi mensevikjeink elleni harc, akik *tökéletesen egyöntetű* társadalmi és politikai típust alkotnak. Ezt a harcot kíméletlenül kell folytatni, és — ahogy mi tettük — feltétlenül folytatni kell mindaddig, amíg az opportunizmus és a szociálsovinizmus valamennyi javíthatatlan vezérét teljesen le nem járattuk és a szakszervezetekből ki nem kergettük. A politikai hatalmat nem lehet kivívni (és nem is szabad kísérletet tenni a politikai hatalom megragadására) mindaddig, amíg ez a harc nem ért el *bizonyos* fokot; csakhogy a különböző országokban és különböző viszonyok között ez a „bizonyos fok" *nem egyforma*, s ezt a fokot helyesen megállapítani minden egyes országban csakis a proletariátus megfontolt, tapasztalt és hozzáértő politikai vezetői tudják. (A siker fokmérőjét ebben a harcban nálunk többek között az 1917 novemberében, néhány nappal az 1917. október 25-i proletárforradalom után lezajlott alkotmányozó gyűlési választások jelentették, amelyeken a mensevikek csúfos vereséget szenvedtek, s a bolsevikok 9 millió szavazatával szemben csak 700 000 — a Kaukázusontúlt is hozzászámítva 1 400 000 — szavazatot kaptak; lásd „Az alkotmányozó gyűlési választások és a proletárdiktatúra" c. cikkemet[10] a „Kommunyisztyicseszkij Internacional" c. folyóirat 7—8. számában.)

A „munkásarisztokrácia" elleni harcot azonban mi a munkástömegek nevében vívjuk és azért, hogy ezeket a magunk oldalára állítsuk; az opportunista és szociálsoviniszta vezérek elleni harcot azért vívjuk, hogy a munkásosztályt a magunk oldalára állítsuk. Ezt az egészen elemi és teljesen nyilvánvaló igazságot elfelejteni ostobaság volna. És éppen ezt az ostobaságot követik el azok a német „baloldali" kommunisták, akik *abból*, hogy a szakszervezetek *vezető rétege* reakciós és ellenforradalmi elemekből áll, azt a következtetést vonják le, hogy ... ki kell lépni a szakszervezetekből!! hogy le kell mondani a szakszervezetekben való munkáról!! hogy a munkásszervezeteknek új, *kiagyalt* formáit kell megteremteni!! Ez megbocsáthatatlan ostobaság, ennél nagyobb szolgálatot kommunisták a burzsoáziának nem is tehetnének. Mert a mi mensevikjeink, mint a szakszervezetek opportunista, szociálsoviniszta, kautskysta vezérei egytől egyig, nem egyebek, mint a „burzsoázia ügynökei a munkásmozgalomban" (amit mi a mensevikekkel szemben mindig hangoztattunk), vagy az amerikai Daniel de Leon követőinek pompás és igen találó kifejezése szerint: a „tőkésosztály munkás ügyvivői" (labor lieutenants of the capitalist class). Nem dolgozni a reakciós szakszervezetekben annyit jelent, mint a nem eléggé fejlett vagy elmaradt munkástömegeket a reakciós vezérek, a burzsoázia ügynökei, a munkásarisztokraták vagy az „elpolgáriasodott munkások" befolyása alatt hagyni (lásd Engels levelét, amelyet 1858-ban írt Marxnak az angol munkásokról[11]).

Éppen az a sületlen „elmélet", amely szerint a kommunistáknak nem szabad részt venniük a reakciós szakszervezetekben, mutatja a legszemléltetőbben, hogy milyen könnyelműen ítélik meg ezek a „baloldali" kommunisták a „tömegek" befolyásolásának kérdését, milyen visszaélést követnek el, amikor nagy hangon a „tömegekre" hivatkoznak. Ahhoz, hogy a „tömegeknek" segíteni tudjunk, hogy kivívjuk a „tömegek" rokonszenvét, együttérzését, támogatását, az szükséges, hogy ne féljünk a nehézségektől, ne féljünk a „vezérek" akadékoskodásától, gáncsoskodásától, sértegetéseitől, üldözéseitől (ezek a vezérek, mivel opportunisták és szociálsovinisták, a legtöbb esetben közvetlen vagy közvetett összeköttetésben állanak a burzsoáziával és a rendőrséggel), és hogy feltétlenül *ott dolgozzunk, ahol a tömegek vannak.* Képesnek kell lennünk minden áldozatra, értenünk kell akár a legnagyobb akadályok leküzdéséhez, ahhoz, hogy rendszeresen, szívósan, állhatatosan, türelmesen folytathassunk propagandát és agitálhassunk éppen azokban az intézményekben, egyesületekben, szövetségekben, még ha az elképzelhető legreakciósabbak is, amelyekben proletár vagy félproletár tömegek vannak. Márpedig éppen a szakszervezetek és a munkásszövetkezetek (az utóbbiak legalább is néha) azok a szervezetek, amelyekben tömegek vannak. A „Folkets Dagblad Politiken" című svéd újság (1920. március 10-i szám) adatai szerint Angliában a szakszervezetek tagjainak száma 1917 végétől 1918 végéig 5,5 millióról 6,6 millióra emelkedett, vagyis 19%-kal nőtt. 1919 végére a taglétszám elérte a $7^1/_2$ milliót.

Franciaországra és Németországra vonatkozólag a megfelelő adatok nincsenek most kezem ügyében, de egészen vitathatatlanok és köztudomásúak azok a tények, amelyek arról tanúskodnak, hogy a szakszervezetek taglétszáma ezekben az országokban is nagymértékben nő.

Ezek a tények a napnál világosabban mutatják, és ezt ezernyi más adat is megerősíti, hogy éppen a proletár tömegekben, „lent", az elmaradottak között nő az öntudat és fokozódik a szervezkedésre való törekvés. Angliában, Franciaországban, Németországban millió meg millió munkás *első ízben* tér át a teljes szervezetlenségről a szervezet elemi, legalacsonyabb, legegyszerűbb, számukra (azok számára, akik még teljesen át vannak itatva polgári demokratikus előítéletekkel) leginkább érthető formájára, nevezetesen a szakszervezetekre — a forradalmár, de oktalan, baloldali kommunisták azonban ott állnak mellettük, azt kiáltozzák, hogy „tömeg", „tömeg"!, és nem *hajlandók dolgozni a szakszervezeteken belül!!* azt hozzák fel ürügyül, hogy a szakszervezetek „reakciósak"! egy egészen újsütetű, tiszta, polgári demokratikus előítéletekkel meg nem fertőzött, a szakmai szellem és a szakmai szűkkeblűség bűnétől mentes „munkásszövetséget" találnak ki, amely állítólag átfogó lesz (lesz!) és ahol a belépéshez csak (csak!) az kell majd, hogy a belépő „elismerje a tanácsrendszert és a diktatúrát" (lásd a fentebbi idézetet)!!

Nagyobb oktalanságot, a forradalomra nézve nagyobb kárt annál, mint amit a „baloldali" forradalmárok okoznak, elképzelni sem lehet! Ha mi most

Oroszországban, két és fél esztendővel az oroszországi burzsoázián és az antant burzsoázián aratott példátlan győzelmek után, a szakszervezetekbe való belépés feltételéül a „diktatúra elismerését" tűznők ki, ostobaságot követnénk el, ártanánk a tömegekre gyakorolt befolyásunknak, és segítenénk a menseviceknek. Hiszen a kommunisták feladata éppen az, hogy tudják *meggyőzni* az elmaradottakat, hogy tudjanak dolgozni *köztük*, nem pedig az, hogy kiagyalt, gyerekesen „baloldali" jelszavakkal *elhatárolják magukat* tőlük.

Nem kétséges, hogy Gompers, Henderson, Jouhaux, Legien úrék nagyon hálásak az olyan „baloldali" forradalmároknak, akik, mint a német „elvi" ellenzék (isten őrizz az ilyen „elvhűségtől"!), vagy mint egyes forradalmárok az amerikai „Világ Ipari Munkásai"[12] szövetségben, azt hirdetik, hogy ki kell lépni a reakciós szakszervezetekből és le kell mondani a bennük való munkáról. Nem kétséges, hogy ezek az urak, az opportunizmus „vezérei", fel fogják használni a burzsoá diplomácia minden cselfogását, a burzsoá kormányok, a papok, a rendőrség, a bíróságok segítségéhez fognak folyamodni, hogy ne engedjék be a kommunistákat a szakszervezetekbe, hogy mindenképpen kiszorítsák őket onnan, hogy a szakszervezetekben folytatott munkájukat minél kellemetlenebbé tegyék, hogy pocskondiázzák, üldözzék őket, hajszát indítsanak ellenük. Értenünk kell ahhoz, hogy mindezzel szembeszálljunk, hogy minden áldozatra készek legyünk, sőt, hogy szükség esetén mindenféle cselfogáshoz, ravaszsághoz, illegális módszerekhez, az igazság elhallgatásához, eltitkolásához folyamodjunk, csak

hogy behatoljunk a szakszervezetekbe, hogy megmaradjunk bennük, hogy mindenáron kommunista munkát fejtsünk ki bennük. A cárizmus idején 1905-ig nem volt semmiféle „legális lehetőségünk", de amikor Zubatov, az ohrana embere, feketeszázas munkásgyűléseket hívott egybe és feketeszázas munkásegyesületeket szervezett, hogy a forradalmárokat kézrekerítse és harcoljon ellenük, mi ezekre a gyűlésekre és ezekbe az egyesületekbe is elküldtük pártunk tagjait (én személyesen emlékszem közülük Babuskin elvtársra, egy kiváló pétervári munkásra, akit a cári tábornokok 1906-ban agyonlövettek), ezek kapcsolatot teremtettek a tömegekkel, ügyesen módját ejtették annak, hogy agitációt fejtsenek ki, és kiragadták a munkásokat a zubatovisták befolyása alól.* Természetesen Nyugat-Európában, amelyet különösen átitattak a különösen erős gyökereket eresztett legalitás- és alkotmánytisztelő polgári demokratikus előítéletek, az ilyesmit nehezebb keresztülvinni. De keresztül lehet és keresztül kell vinni, mégpedig rendszeresen.

A III. Internacionálé Végrehajtó Bizottságának véleményem szerint határozottan el kell ítélnie általában azt a politikát, amely ellenzi a részvételt a reakciós szakszervezetekben (s részletesen meg kell indokolni, miért oktalan a részvétel ellenzése és miért

* A Gompersek, Hendersonok, Jouhaux-k, Legienek nem egyebek Zubatovoknál, és a mi Zubatovunktól csak európai öltözékük, eleganciájuk, aljas politikájuknak civilizált, ravasz, demokratikus frázisokkal felsallangozott módszerei különböztetik meg őket.

rendkívül káros a proletárforradalom szempontjából), és el kell ítélnie külön a Holland Kommunista Párt néhány tagjának magatartását, akik — akár közvetlenül, akár közvetve, akár nyíltan, akár burkoltan, akár teljesen, akár részben — támogatták ezt a helytelen politikát. A Végrehajtó Bizottságnak szerintem a Kommunista Internacionálé következő kongresszusán javaslatot kell tennie, hogy a kongresszus ítélje el ezt a helytelen politikát. A III. Internacionálénak szakítania kell a II. Internacionálé taktikájával, és ezért a kényes kérdéseket nem szabad megkerülnie, nem szabad elpalástolnia, hanem élükre kell őket állítania. A „függetleneknek" (a Németországi Független Szociáldemokrata Pártnak) szemtől szembe kereken megmondtuk az igazat, a „baloldali" kommunistáknak is szemtől szembe kereken meg kell mondanunk, mi az igazság.

VII. RÉSZT KELL-E VENNÜNK A POLGÁRI PARLAMENTEKBEN?

A német „baloldali" kommunisták a legnagyobb megvetéssel — és a legnagyobb könnyelműséggel — tagadólag felelnek erre a kérdésre. Indokaik? A fentebbi idézetben láttuk:

„. . . a leghatározottabban el kell vetni minden néven nevezendő visszatérést a parlamentarizmus történelmileg és politikailag idejétmúlt harci formáihoz . . ."

Ez szinte nevetségesen nagyképűen hangzik, és nyilvánvalóan helytelen. „Visszatérés" a parlamentarizmushoz! Talán Németországban már tanácsköztársaság van? Nem úgy látszik! Hogy lehet akkor „visszatérésről" beszélni? Hát nem üres frázis ez?

A parlamentarizmus „történelmileg idejét múlta". Ez propagandisztikus értelemben igaz. De mindenki tudja, hogy ettől a *gyakorlati* leküzdéséig még nagyon hosszú az út. A kapitalizmusról már sok évtizeddel ezelőtt el lehetett mondani — mégpedig teljes joggal —, hogy „történelmileg idejét múlta", de ez egyáltalán nem küszöböli ki annak szükségességét, hogy igen hosszú és igen szívós harcot folytassunk a kapitalizmus *talaján*. A parlamentarizmus „történelmileg idejét múlta" *világtörténelmi értelemben*, azaz a burzsoá parlamentarizmus *kora* véget ért és *megkezdődött* a proletárdiktatúra *kora*. Ez vitathatatlan. De a *világtörténelmet* évtizedekkel mérjük. Tíz-húsz évvel előbb vagy utóbb, ez a világtörténelmi méretek szempontjából közömbös, ez — a világtörténelem szempontjából — csekélység, amelyet még megközelítőleg sem lehet számba venni. De éppen ezért a gyakorlati politika kérdésében világtörténelmi méretekre hivatkozni a legégbekiáltóbb elméleti hiba.

Vajon a parlamentarizmus „politikailag idejét múlta"? Ez már más dolog. Ha ez igaz volna, a „baloldaliak" szilárd lábon állanának. De ezt be kell bizonyítani, mégpedig a legkomolyabb elemzés útján, ám a „baloldaliak" azt sem tudják, hogyan fogjanak hozzá. A „parlamentarizmusról szóló irányelvek"-ben,

amelyek „A Kommunista Internacionálé Ideiglenes Amszterdami Irodájának Közlönye" 1. számában („Bulletin of the Provisional Bureau in Amsterdam of the Communist International", February 1920) jelentek meg és nyilvánvalóan holland-baloldali vagy baloldali-holland törekvést juttatnak kifejezésre, az elemzés, mint látni fogjuk, szintén nem ér fabatkát sem.

Először. A német „baloldaliak", mint tudjuk, már 1919 januárjában „politikailag idejétmúltnak" tartották a parlamentarizmust, mit sem törődve olyan kiváló politikai vezetők véleményével, mint Rosa Luxemburg és Karl Liebknecht. Tudjuk, hogy a „baloldaliak" hibát követtek el. Már magában véve ez a tény egyedülállóan és alapjaiban megdönti azt a tételt, hogy a parlamentarizmus „politikailag idejét múlta". A „baloldaliak" kötelessége bebizonyítani, hogy most miért nem hiba többé akkori vitathatatlan hibájuk. A bizonyítéknak még az árnyékát sem hozzák és nem is hozhatják fel. A politikai pártnak saját hibáihoz való viszonya egyik legfontosabb és legbiztosabb ismérve a párt komolyságának és annak, hogy miként teljesíti a *gyakorlatban* kötelességét *osztályával* és a dolgozó *tömegekkel* szemben. A hibát nyíltan beismerni, okait feltárni, elemezni azt a helyzetet, amely a hibát szülte, gondosan megvitatni, milyen eszközökkel lehet a hibát kijavítani — ez jellemzi a komoly pártot, így teljesíti a párt kötelességét, így neveli és tanítja az *osztályt*, azután pedig a *tömegeket* is. A németországi (és hollandiai) „baloldaliak" nem teljesítik ezt a kötelességüket, nem hajlandók rendkívüli

figyelemmel, alapossággal, óvatossággal tanulmányozni nyilvánvaló hibájukat, és éppen ezzel azt bizonyítják, hogy csoportjuk nem az *osztály pártja*, hanem propagandakör, nem a *tömegek pártja*, hanem intellektuelek és az intellektuelek legrosszabb tulajdonságait utánzó maroknyi munkás csoportja.

Másodszor. A „baloldaliak" frankfurti csoportjának ugyanabban a brosúrájában, amelyből fentebb részletes idézeteket közöltünk, a következőket olvassuk:

„. . . a munkások milliói, akik még a centrum" (a katolikus „Centrum" Párt) „politikáját követik, ellenforradalmiak. A falusi proletárok az ellenforradalmi csapatok légióit szolgáltatják" (a fentebb említett brosúra, 3. old.).

Mindebből világos, hogy ezek rendkívül elnagyolt és túlzott kijelentések. Az itt kifejtett alapvető tény azonban vitathatatlan, és az, hogy a „baloldaliak" ezt elismerik, különösen szemléltetően tanúskodik hibájukról. Hát hogyan lehet arról beszélni, hogy a „parlamentarizmus politikailag idejét múlta", ha a *proletárok* „milliói" és „légiói" még mindig nemcsak általában a parlamentarizmus mellett vannak, hanem éppenséggel „ellenforradalmiak"!? Világos, hogy a parlamentarizmus Németországban politikailag *még nem* idejét múlta. Világos, hogy a németországi „baloldaliak" *saját óhajukat*, saját eszmei és politikai álláspontjukat valóságnak vették. Ez a forradalmár legveszedelmesebb hibája. Oroszországban, ahol a rend-

kívül durva és kíméletlen cári elnyomás különösen hosszú időn át és különösen változatos formákban szülte a különböző irányú forradalmárokat, a csodálatosan odaadó, lelkes, hősies, erős akaratú forradalmárokat — Oroszországban a forradalmároknak ezt a hibáját különösen közelről figyeltük meg, különösen figyelmesen tanulmányoztuk, különösen jól ismerjük, és ezért különösen jól látjuk másoknál is. A németországi kommunisták számára a parlamentarizmus természetesen „politikailag idejét múlta", de éppen arról van szó, hogy azt, ami *számunkra* idejét múlta, *ne* tekintsük úgy, mintha *az osztály számára, a tömegek számára* is idejétmúlt volna. Éppen ebből ismét azt látjuk, hogy a „baloldaliak" nem képesek úgy mérlegelni, nem tudnak úgy viselkedni, mint az *osztály* pártja, mint a *tömegek* pártja. Kötelességetek ügyelni arra, hogy ne süllyedjetek le a tömegek színvonalára, az osztály elmaradt rétegeinek színvonalára. Ez vitathatatlan. Kötelességetek megmondani a tömegeknek a keserű igazságot. Kötelességetek nevükön nevezni a polgári demokratikus és parlamenti előítéleteket. De egyúttal az is kötelességetek, hogy *józanul* figyeljétek igenis az egész osztály (és nemcsak az osztály kommunista élcsapata), igenis az egész dolgozó *tömeg* (és nemcsak a tömeg legelőrehaladottabb emberei) öntudatának és felkészültségének *tényleges* állapotát.

Ha nem is „milliók" és „légiók", hanem csak egyszerűen az ipari munkások eléggé jelentékeny *kisebbsége* követi a katolikus papokat — a mezőgazdasági munkásoké pedig a földesurakat és a kulákokat (Gross-

bauern) —, akkor ebből már *kétségbevonhatatlanul* az következik, hogy a parlamentarizmus Németországban politikailag *még nem* idejét múlta, hogy a parlamenti választásokon és a parlamenti szószékről folytatott harcban való részvétel a forradalmi proletariátus pártja számára *éppen azért kötelező*, hogy nevelje *saját osztálya* elmaradott rétegeit, hogy felébressze és felvilágosítsa a fejletlen, megfélemlített, tudatlan falusi *tömegeket*. Amíg nem vagytok képesek a burzsoá parlamentet és bármiféle más jellegű reakciós intézményt szétkergetni, addig *kötelességetek* dolgozni ezekben az intézményekben, *éppen azért*, mert ott vannak még azok a munkások, akiket a papok és az istenhátamögötti falvakban uralkodó viszonyok megtévesztettek; különben az a veszély fenyeget, hogy közönséges fecsegőkké váltok.

Harmadszor. A „baloldali" kommunisták nagyon sok jót mondanak rólunk, bolsevikokról. Néha kedve volna az embernek azt mondani: inkább kevesebbet dicsérnének bennünket és igyekeznének alaposabban megérteni a bolsevikok taktikáját, többet foglalkoznának vele! Részt vettünk az oroszországi burzsoá parlament, az Alkotmányozó Gyűlés 1917 szeptember —novemberében lezajlott választásain. Helyes volt-e a taktikánk vagy sem? Ha nem, akkor ezt világosan meg kell mondani és be kell bizonyítani: ez elengedhetetlen a nemzetközi kommunizmus helyes taktikájának kidolgozása szempontjából. Ha igen, akkor ebből bizonyos következtetéseket kell levonni. Arról természetesen szó sem lehet, hogy Oroszország viszonyait azonosítsuk Nyugat-Európa viszonyaival. De éppen

annak a kérdésnek tisztázása érdekében, hogy mit jelent „a parlamentarizmus politikailag idejét múlta" fogalom, feltétlenül pontosan számba kell venni a mi tapasztalatunkat, mert a konkrét tapasztalatok számbavétele nélkül az ilyen fogalmak nagyon könnyen üres frázisokká válnak. Nem volt-e nekünk, orosz bolsevikoknak, 1917 szeptember—novemberében akármelyik nyugati kommunistánál *több* jogunk azt hinni, hogy Oroszországban a parlamentarizmus politikailag idejét múlta? Természetesen, több jogunk volt rá, mert hiszen nem az a fontos, hogy régóta vagy nem régóta állnak-e fenn a burzsoá parlamentek, hanem az, hogy a dolgozók nagy tömegei mennyire *készek* (eszmeileg, politikailag és gyakorlatilag) elfogadni a tanácsrendszert és szétkergetni a burzsoá demokratikus parlamentet (vagy megengedni szétkergetését). Hogy Oroszországban 1917 szeptember—novemberében a városok munkásosztálya, a katonák és a parasztok számos sajátos körülmény folytán ritka módon fel voltak készülve a tanácsrendszer, a szovjetrendszer elfogadására és a legdemokratikusabb burzsoá parlament szétkergetésére, ez egyáltalán nem vitás és teljességgel megállapított történeti tény. És a bolsevikok *mégsem* bojkottálták az Alkotmányozó Gyűlést, hanem részt vettek a választásain, mielőtt még a proletariátus megragadta volna a politikai hatalmat és a hatalom megragadása *után* is. Hogy ezek a választások rendkívül értékes (és a proletariátus szempontjából a legnagyobb mértékben hasznos) politikai eredményekkel jártak, azt — merem remélni — bebizonyítottam a fentebb említett cikkben,

amelyben részletesen elemeztem az oroszországi alkotmányozó gyűlési választások adatait.

Az ebből folyó következtetés egészen vitathatatlan: bebizonyosodott, hogy a forradalmi proletariátusnak még néhány héttel a szovjetköztársaság győzelme előtt is, sőt e győzelem *után* is, a burzsoá demokratikus parlamentben való részvétel nemcsak hogy nem árt, hanem megkönnyíti neki, hogy *bebizonyítsa* az elmaradt tömegeknek, miért érdemlik meg az ilyen parlamentek a szétkergetést, *megkönnyíti* ezek szétkergetésének sikerét, *megkönnyíti* a polgári parlamentarizmus „politikai lejáratását". Ha valaki nem veszi figyelembe ezt a tapasztalatot és ugyanakkor igényt tart arra, hogy a Kommunista *Internacionáléhoz* tartozzék, amelynek *nemzetközileg* kell kidolgoznia taktikáját (nem mint korlátoltan vagy egyoldalúan nemzeti, hanem éppen mint nemzetközi taktikát), akkor a legnagyobb hibát követi el és a gyakorlatban letér az internacionalizmus útjáról, holott szavakban elismeri ezt.

Vegyük most szemügyre a parlamentben való részvétel megtagadása mellett felhozott „holland-baloldali" érveket. A fentebb említett „holland" tézisek legfontosabbikának, a 4. tézisnek fordítása (angolból) így szól:

„Amikor a tőkés termelési rendszer összeomlott és a társadalom a forradalom állapotában van, a parlamenti tevékenység maguknak a tömegeknek akcióihoz képest fokozatosan elveszti jelentőségét. Amikor ilyen körülmények között a parlament az

ellenforradalom központjává és szervévé válik, másrészt pedig a munkásosztály a tanácsok formájában építi saját hatalmának eszközeit, esetleg egyenesen szükségesnek bizonyulhat, hogy lemondjunk a parlamenti tevékenységben való minden néven nevezendő részvételről."

Az első mondat nyilvánvalóan helytelen, mert a tömegek akciója — például egy nagy sztrájk — *mindig* fontosabb a parlamenti tevékenységnél, és egyáltalán nem csak forradalom idején vagy forradalmi helyzetben. Ez a nyilvánvalóan tarthatatlan, történelmileg és politikailag helytelen érv csak különös szemléltető erővel mutatja, hogy a szerzők egyáltalán nem veszik figyelembe sem az általános európai (az 1848-as és 1870-es forradalom előtti francia; az 1878—1890-es német stb.), sem pedig az orosz tapasztalatokat (lásd fentebb) arra vonatkozólag, hogy mennyire fontos a legális és illegális harc *egybekapcsolása*. Ennek a kérdésnek óriási jelentősége van, mind általában véve, mind pedig különösen azért, mert *minden* civilizált és előrehaladott országban gyorsan közeledik az az idő, amikor a proletariátus és a burzsoázia közötti polgárháború kibontakozása és közeledése következtében, arra való tekintettel, hogy a köztársasági és általában a polgári kormányok, amelyek a törvényesség mindenféle megsértéséhez folyamodnak (elég, ha csak Amerika példájára utalunk), kíméletlenül üldözik a kommunistákat stb., a legális és az illegális harc egybekapcsolása a forradalmi proletariátus számára egyre inkább elengedhetetlenné válik és részben már

azzá is vált. Ezt a rendkívül fontos kérdést a hollandok és általában a baloldaliak egyáltalában nem értették meg.

A második mondat először is történelmileg helytelen. Mi, bolsevikok, részt vettünk a legellenforradalmibb parlamentekben, és a tapasztalat azt mutatta, hogy ez a részvétel éppen az első oroszországi polgári forradalom (1905) után a második polgári forradalom (1917 február), majd a szocialista forradalom (1917 október) előkészítése céljából nemcsak hasznos, hanem elkerülhetetlenül szükséges is volt a forradalmi proletariátus pártja számára. Másodszor, ez a mondat elképesztően illogikus. Abból, hogy a parlament az ellenforradalom szervévé és „központjává" válik (valójában sohasem volt „központ", és nem is lehet az, de ezt csak mellesleg jegyezzük meg), a munkásság pedig a tanácsok formájában megteremti saját hatalmának eszközeit, ebből az következik, hogy a munkásságnak fel kell készülnie — eszmei, politikai és technikai tekintetben — a tanácsoknak a parlament ellen vívandó harcára, a parlamentnek a tanácsok által való szétkergetésére. Ebből azonban egyáltalán nem következik az, hogy a parlament szétkergetését megnehezíti, vagy nem könnyíti meg az, ha az ellenforradalmi parlamenten *belül* tanácspárti ellenzék van. A Gyenyikin és Kolcsak ellen folytatott győzelmes harcunk idején egyetlenegyszer sem vettük észre, hogy közömbös lett volna győzelmeink szempontjából az, hogy volt náluk szovjet, proletár ellenzék. Igen jól tudjuk, hogy az Alkotmányozó Gyűlés szétkergetését 1918. január 5-én nem nehezítette meg,

hanem megkönnyítette az a körülmény, hogy a szétkergetendő ellenforradalmi Alkotmányozó Gyűlésen belül volt mind következetes, bolsevik, mind pedig nem következetes, baloldali-eszer szovjet ellenzék. A tézis szerzői teljesen belezavarodtak a kérdésbe, és elfelejtették a forradalmak egész sorának, ha ugyan nem valamennyi forradalomnak a tapasztalatait, amelyek arról tanúskodnak, hogy forradalmak idején különösen hasznos a reakciós parlamenten kívül végbemenő tömegakció egybekapcsolása az ezen a parlamenten belül működő, a forradalommal rokonszenvező (vagy ami még jobb: a forradalmat egyenesen támogató) ellenzékkel. A hollandok és a „baloldaliak" itt általában úgy okoskodnak, mint a forradalom doktrinérjei, akik soha nem vettek részt igazi forradalomban, vagy nem mélyedtek bele a forradalmak történetébe, vagy pedig bizonyos reakciós intézmények szubjektív „tagadását" naiv módon olybá veszik, mintha ezt az intézményt számos objektív tényező egyesült erői valóban szétrombolták volna. A legbiztosabb eszköz arra, hogy egy új politikai (és nemcsak politikai) eszmét lejárassunk és ártsunk neki, az, hogy megvédése ürügyén a képtelenségig visszük. Mert minden igazságot, ha „szertelenné" teszik (mint ahogyan az idősebb Dietzgen mondotta), ha eltúlozzák, ha kiterjesztik tényleges alkalmazhatóságának határain túl, a képtelenségig lehet vinni, sőt ilyen körülmények között elkerülhetetlenül képtelenséggé válik. Lám ilyen „szolgálatot" tesznek a holland és a német baloldaliak annak az új igazságnak, hogy a tanácshatalom jobb a burzsoá demokratikus parla-

mentnél. Magától értetődik, hogy aki a régi módon és általában véve azt állítja, hogy a burzsoá parlamentekben való részvétel megtagadása semmiféle körülmények között sem engedhető meg, annak nincs igaza. Nem kísérelhetem itt meg azoknak a feltételeknek meghatározását, amelyek esetén a bojkott hasznos, hiszen ennek a cikknek a feladata sokkal szerényebb: az, hogy a nemzetközi kommunista taktika néhány időszerű kérdésével kapcsolatban számba vegye az orosz tapasztalatokat. Az orosz tapasztalat azt mutatja, hogy a bolsevikok egy esetben sikeresen és helyesen (1905), egy másik esetben pedig tévesen (1906) alkalmazták a bojkottot. Az első esetet elemezve, a következőket látjuk: olyan helyzetben, amikor a tömegek parlamenten kívüli forradalmi akciója (kiváltképpen a sztrájkakció) páratlan gyorsasággal nőtt, amikor a proletariátus és a parasztság egyetlen rétege sem nyújthatott semmiféle támogatást a reakciós kormánynak, amikor a forradalmi proletariátus, sztrájkharcaival és az agrármozgalom révén, biztosította a maga számára a széles, elmaradt tömegekre való befolyást, sikerült *megakadályozni*, hogy a reakciós kormány *összehívjon* egy reakciós parlamentet. Egészen nyilvánvaló, hogy a mostani európai viszonyokra *ez* a tapasztalat nem alkalmazható. Egészen nyilvánvaló az is — a fentebb kifejtett érvek alapján —, hogy a hollandok és a „baloldaliak" álláspontja, akik, ha csak feltételesen is, a parlamentekben való részvétel megtagadása mellett kardoskodnak, gyökerében helytelen és árt a forradalmi proletariátus ügyének.

Nyugat-Európában és Amerikában a parlament a

munkásosztály élenjáró forradalmárai szemében különösen gyűlöletessé vált. Ez vitathatatlan. Ez tökéletesen érthető, mert hiszen nehéz elképzelni undorítóbb, aljasabb, hitszegőbb valamit, mint a szocialista és a szociáldemokrata képviselők óriási többségének a parlamentben a háború alatt és után tanúsított magatartása. De nemcsak oktalan, hanem egyenesen bűnös dolog volna engedni ennek a hangulatnak, amikor azt a kérdést kell eldönteni, hogy *miképpen* harcoljunk az általánosan felismert baj ellen. Nyugat-Európa sok országában a forradalmi hangulat most, mondhatni, „újdonság" vagy „ritkaság", amelyre túlságosan soká türelmetlenül, hiába vártak, és lehet, hogy ezért engednek olyan könnyen a hangulatnak. Persze, a tömegek forradalmi hangulata nélkül, olyan feltételek nélkül, amelyek elősegítik az ilyen hangulat elhatalmasodását, a forradalmi taktika nem válhat tetté, de mi Oroszországban nagyon is hosszú, nehéz, véres tapasztalatok árán győződtünk meg arról az igazságról, hogy a forradalmi taktikát nem lehet pusztán a forradalmi hangulatra építeni. A taktikának az adott állam (és a környező államok, és — világméretekben — valamennyi állam) *összes* osztályerőinek józan, szigorúan tárgyilagos számbavételén, valamint a forradalmi mozgalmak tapasztalatainak számbavételén kell felépülnie. „Forradalmiságunkat" pusztán a parlamenti opportunizmus szidalmazásával, pusztán a parlamentekben való részvétel visszautasításával kifejezni nagyon könnyű dolog, de éppen azért, mert annyira könnyű, nem is oldható meg vele a nehéz, a legnehezebb feladat. Az európai parlamentekben iga-

zán forradalmi parlamenti frakciót létrehozni sokkal nehezebb, mint Oroszországban volt. Ez természetes. De ez csak részben érzékelteti azt az általános igazságot, hogy Oroszországban az 1917-es konkrét, történelmileg rendkívül eredeti helyzetben könnyű volt a szocialista forradalmat *megkezdeni*, de *folytatni* és végigvinni Oroszországnak nehezebb lesz, mint az európai országoknak. Már 1918 elején is utaltam erre a körülményre, és az azóta szerzett kétévi tapasztalat teljesen megerősítette ennek a felfogásnak a helyességét. Olyan különleges feltételek, mint: 1. az, hogy a szovjet forradalmat egyesíthettük a munkásokat és parasztokat hihetetlenül agyonkínzó imperialista háború befejezésével, ami a szovjet forradalomnak volt köszönhető; 2. az, hogy bizonyos időre kihasználhattuk a világ két leghatalmasabb imperialista rablócsoportjának élethalálharcát, mert e csoportok nem egyesülhettek a szovjet ellenség ellen; 3. az, hogy aránylag hosszú polgárháborút bírhattunk ki, ami részben az ország óriási méreteinek és a rossz közlekedési eszközöknek volt köszönhető; 4. az, hogy a parasztságban oly mélyreható polgári demokratikus forradalmi mozgalom ment végbe, hogy a proletariátus pártja átvette a parasztok pártjának forradalmi követeléseit (az eszerek pártjáét, amelynek többsége erősen ellenséges beállítottságú volt a bolsevizmussal szemben), és ezeket a követeléseket azonnal megvalósíthatta, mert a proletariátus kivívta a politikai hatalmat — ilyen különleges feltételek Nyugat-Európában most nincsenek, és ilyen vagy hasonló feltételek nem egykönnyen ismétlődnek meg. Egyébként

ezért van az — számos más okon kívül —, hogy Nyugat-Európának a szocialista forradalmat *megkezdenie* nehezebb, mint nekünk. Az a kísérlet, hogy ezt a nehézséget „megkerüljék" olyanformán, hogy „átugorják" a reakciós parlamentek forradalmi célokra való kihasználását — tiszta gyerekesség. Új társadalmat akartok teremteni? és féltek azoktól a nehézségektől, amelyekkel reakciós parlamentben egy meggyőződéses, odaadó, hősies kommunistákból álló jó parlamenti frakció megteremtése együtt jár! Hát nem gyerekesség ez? Ha Karl Liebknecht Németországban, Z. Höglund Svédországban még alulról jövő tömegtámogatás nélkül is példát tudtak mutatni a reakciós parlamentek valóban forradalmi kihasználására, hogyan lehetséges az, hogy egy gyorsan fejlődő forradalmi tömegpárt a tömegek háború utáni kiábrándulása és elkeseredése közepette nem képes magának akár a legrosszabb parlamentben is kommunista frakciót *kikovácsolni?!* Éppen azért, mert a munkások és — még inkább — a kisparasztok elmaradt tömegeit Nyugat-Európában sokkal erősebben áthatják a polgári demokratikus és parlamenti előítéletek, mint Oroszországban, éppen ezért a kommunisták ezeknek az előítéleteknek leleplezése, eloszlatása, leküzdése céljából hosszas, kitartó, semmiféle nehézségtől vissza nem riadó harcot *csak* az olyan intézményekből folytathatnak (és kell is hogy folytassanak), mint amilyenek a burzsoá parlamentek.

A német „baloldaliak" panaszkodnak pártjuk rossz „vezéreire", kétségbeesnek, és odáig mennek, hogy nevetséges módon „elvetik" a „vezéreket". Olyan

viszonyok között azonban, amikor a „vezéreket" gyakran kell illegalitásban rejtegetni, jó, megbízható, kipróbált, tekintéllyel rendelkező „vezérek" *kinevelése* különösen nehéz dolog, és ezeket a nehézségeket *nem lehet* sikeresen leküzdeni, ha nem kapcsoljuk egybe a legális és az illegális munkát, *ha nem próbáljuk ki a „vezéreket", többek között* a parlamenti küzdőtéren is. A kritikát — mégpedig a legélesebb, legkíméletlenebb, legkérlelhetetlenebb kritikát — nem a parlamentarizmus vagy a parlamenti tevékenység ellen kell irányítani, hanem azok ellen a vezérek ellen, akik nem tudják — és még inkább azok ellen, akik *nem akarják* — a parlamenti választásokat és a parlamenti szószéket forradalmi módon, kommunista módon kihasználni. Csak az ilyen — természetesen az alkalmatlan vezérek elkergetésével és alkalmas vezérekkel való pótlásukkal párosuló — kritika lesz hasznos és termékeny forradalmi munka, amely egyidejűleg ráneveli a „vezéreket" arra, hogy méltók legyenek a munkásosztályhoz és a dolgozó tömegekhez, a tömegeket pedig arra, hogy megtanulják a politikai helyzetet helyesen felfogni és megérteni azokat a sokszor igen bonyolult és összekuszált feladatokat, amelyek ebből a helyzetből folynak.*

* Túlságosan kevés alkalmam volt az olaszországi „baloldali" kommunizmussal megismerkedni. Kétségtelen, hogy Bordiga elvtársnak és „bojkottista kommunista" (comunista astensionista) frakciójának nincs igaza, amikor a parlamentben való részvétel visszautasítása mellett száll síkra. De egy pontban, úgy vélem, igaza van — amennyire meg lehet ítélni újságjának, a „Szovjet"-nek két száma („Il Soviet", 3. és 4. sz., 1920. január

VIII. SEMMIFÉLE KOMPROMISSZUMOT?

A frankfurti brosúrából vett idézetben láttuk, hogy milyen határozottsággal adják ki a „baloldaliak" ezt a jelszót. Szomorú látvány, hogy olyan emberek, akik kétségkívül marxistáknak tartják magukat és marxisták akarnak lenni, elfelejtették a marxizmus alapigazságait. 1874-ben Engels, aki Marxhoz hasonlóan azokhoz a ritka, nagyon ritka írókhoz tartozott, akiknél minden egyes nagyobb munkájuk minden mondatában a tartalom csodálatos mélységét találjuk, a következőket írta a 33 blanquista kommünár kiáltványa ellen:

18. és február 1.), Serrati elvtárs kitűnő folyóiratának, a „Kommunizmus"-nak négy füzete („Comunismo", 1—4. sz., 1919. október 1—november 30.) és az olasz polgári újságok szórványos számai alapján, amelyekkel sikerült megismerkednem. Bordiga elvtársnak és frakciójának abban van igaza, hogy támadja Turatit és elvbarátait, akik bent maradnak egy olyan pártban, amely elismerte a szovjethatalmat és a proletárdiktatúrát, akik a parlament tagjai maradnak és — folytatják a legnagyobb mértékben káros, régi opportunista politikájukat. Természetes, hogy Serrati elvtárs és az egész Olasz Szocialista Párt[13], amikor ezt tűri, hibát követ el, amely ugyanolyan nagy kárral és veszedelemmel fenyeget, mint Magyarországon, ahol a magyar Turati urak belülről a pártot is, a tanácshatalmat is szabotálták. Az opportunista parlamenti politikusokkal szemben való ilyen téves, következetlen vagy gerinctelen viselkedés egyfelől a „baloldali" kommunizmust szüli, másfelől pedig *bizonyos fokig* jogosulttá teszi annak létét. Serrati elvtársnak nyilvánvalóan nincs igaza, amikor Turati képviselőt „következetlenséggel" vádolja („Comunismo", 3. sz.), holott éppen az Olasz Szocialista Párt következetlen, amikor megtűr soraiban olyan opportunista parlamenti politikusokat, mint Turati és társai.

„»... Mi kommunisták vagyunk« (írták kiáltványukban a blanquista kommünárok), »mert célunkat úgy akarjuk elérni, hogy nem állunk meg a közbeeső állomásokon, nem megyünk bele kompromisszumokba, amelyek csak kitolják a győzelem napját és meghosszabbítják a rabság korszakát«.

A német kommunisták azért kommunisták, mert valamennyi közbeeső állomáson és kompromisszumon, amelyeket nem ők hoztak létre, hanem a történelmi fejlődés menete, világosan átlátják és soha nem tévesztik szem elől a végcélt: az osztályok megszüntetését és egy olyan társadalmi rend felépítését, amelyben nem lesz többé helye a föld és a termelési eszközök magántulajdonának. A 33 blanquista azért kommunista, mert azt képzeli, hogy mihelyt *ők* át akarnak ugrani minden közbeeső állomást és kompromisszumot, a dolog már rendben is van, és hogyha — ami szilárd meggyőződésük — a napokban »kezdődik«, és a hatalom az ő kezükbe kerül, akkor holnapután »bevezetik a kommunizmust«. Ha tehát ezt nem lehet most mindjárt megcsinálni, akkor ők nem is kommunisták.

Micsoda gyerekes naivság, — hogy valaki a maga türelmetlenségét elméleti érvként hozza fel!" (*Engels Frigyes:* „A blanquista kommünárok programja"[14], a „Volksstaat" c. német szociáldemokrata újságból, 1874. 73. sz. Az „Internationales aus dem „Volksstaat" (1871—1875)" c. cikkgyűjteményből, Berlin 1894. orosz kiadás, „Cikkek 1871—1875-ből". Petrográd 1919. 52—53. old.)

Engels ugyanabban a cikkben mély tiszteletét fe-

jezi ki Vaillant iránt, és Vaillant-nak (aki Guesde-hez hasonlóan mindaddig, amíg 1914 augusztusában mindketten el nem árulták a szocializmust, a nemzetközi szocializmus egyik legnagyobb vezére volt) „kétségbevonhatatlan érdeméről" beszél. De a nyilvánvaló tévedést Engels nem hagyja beható elemzés nélkül. Természetesen olyan forradalmárok, akik nagyon fiatalok és tapasztalatlanok, valamint kispolgári forradalmárok, még ha igen tisztes korúak és nagyon tapasztaltak is, rendkívül „veszedelmesnek", érthetetlennek, helytelennek tartják „a kompromisszumok megengedését". És sok szofista (mert nagyon is vagy túlontúl „tapasztalt" zugpolitikus) úgy okoskodik, mint az opportunizmusnak Lansbury elvtárs által említett angol vezérei: „Ha a bolsevikoknak megengedhető ez vagy az a kompromisszum, akkor miért ne volna nekünk megengedhető bármiféle kompromisszum?" A proletárok azonban, akik sok-sok sztrájkon nevelődtek (hogy az osztályharcnak csak ezt az egy megnyilvánulását említsük), rendszerint kitűnően megértik az Engels által kifejtett igen mélyértelmű (filozófiai, történelmi, politikai, pszichológiai) igazságot. Minden egyes proletár átélt már sztrájkot, átélt már a gyűlölt elnyomókkal és kizsákmányolókkal kötött „kompromisszumokat", amikor a munkások kénytelenek voltak munkába állni, anélkül, hogy bármit is elértek volna, vagy pedig belenyugodva abba, hogy követeléseiket csak részben teljesítették. Minden egyes proletár, aki a tömegharcnak és az osztályellentétek erős kiéleződésének körülményei közt él, látja a különbséget az olyan kompromisszum kö-

zött, amelyet az objektív körülmények kényszerítenek rá (a sztrájkolóknak szegény a kasszája, máshonnan nem kapnak támogatást, a végsőkig ki vannak éhezve és el vannak csigázva), amely a legkevésbé sem csökkenti az ilyen kompromisszumot megkötő munkások forradalmi odaadását és a további harcra való készségét — másrészt pedig az árulók kompromisszuma között, akik az objektív körülményekre hárítják saját egoizmusukat (a sztrájktörők is „kompromisszumot" kötnek!), saját gyávaságukat, a kapitalisták előtti hajbókolásukat, saját hajlandóságukat, hogy a kapitalisták ijesztgetéseire vagy rábeszélésére, néha alamizsnáinak, máskor hízelgéseinek hatására beadják a derekukat (az árulók ilyen kompromisszumai különösen sűrűn fordulnak elő az angol munkásmozgalom történetében az angol szakszervezetek vezérei részéről, de egy vagy más formában majdnem minden munkás látott hasonló jelenségeket minden országban).

Magától értetődik, hogy vannak egyes kivételesen nehéz és bonyolult esetek, amikor csak a legnagyobb erőfeszítések árán sikerül helyesen megállapítani egyik vagy másik „kompromisszum" igazi jellegét, mint ahogy vannak gyilkossági esetek, amikor nagyon nehéz eldönteni, hogy teljesen jogos, sőt elengedhetetlenül szükséges emberölés történt-e (pl. kényszerű önvédelemből), vagy pedig megbocsáthatatlan hanyagsággal, sőt esetleg ravaszul végrehajtott álnok tervvel van dolgunk. Magától értetődik, hogy a politikában, ahol osztályok és pártok közötti, gyakran rendkívül bonyolult — nemzeti és nemzet-

közi — kölcsönös viszonyról van szó, igen sok jóval nehezebb eset fordul majd elő, mint a sztrájk esetében jogos „kompromisszumnak", illetőleg a sztrájktörő, a hitszegő vezér áruló „kompromisszumának" stb. kérdése. Olyan receptet vagy olyan általános szabályt („semmiféle kompromisszumot"!) kidolgozni, amely minden esetre érvényes lenne, ostobaság. Az embernek a saját fejével kell gondolkoznia, hogy minden egyes esetben el tudjon igazodni. A pártszervezetnek és a vezér nevet megérdemlő pártvezetőknek jelentősége többek közt éppen abban van, hogy az adott osztályhoz tartozó valamennyi gondolkozó ember* hosszas, szívós, változatos, sokoldalú munkája útján kikovácsolják a szükséges tudást, a szükséges tapasztalatokat, kifejlesztik a tudáson és a tapasztalatokon kívül szükséges politikai érzéket, amely képessé teszi őket arra, hogy bonyolult politikai kérdéseket gyorsan és helyesen oldjanak meg.

Naiv és egészen tapasztalatlan emberek azt képzelik, hogy elég elismerni azt, hogy a kompromisszumok *általában* megengedhetők, és eltűnik minden határ az opportunizmus — amely ellen kérlelhetetlen harcot

* Minden osztályban, még a legfelvilágosodottabb ország viszonyai között is, még a legelőrehaladottabb osztályban is, még akkor is, amikor az adott körülmények minden lelkierejét rendkívül felfokozták, mindig vannak — és amíg osztályok vannak, amíg teljesen gyökeret nem vert, meg nem szilárdult, ki nem fejlődött a maga saját alapján az osztály nélküli társadalom, elkerülhetetlenül *lesznek* — az osztályhoz tartozó olyan emberek, akik *nem* gondolkoznak és nem képesek gondolkozni. A kapitalizmus nem volna a tömegeket elnyomó kapitalizmus, ha ez nem így volna.

folytatunk s kell is folytatnunk — és a forradalmi marxizmus, vagyis a kommunizmus között. Az ilyen embereken azonban, ha még nem tudják, hogy mind a természetben, mind a társadalomban *minden* határvonal mozog és bizonyos mértékig feltételes, nem lehet másképpen segíteni, mint hosszas tanítás, nevelés, felvilágosítás útján, politikai és élettapasztalataik gyarapításával. Fontos, hogy ki tudjuk ragadni minden egyes időpont vagy különleges történelmi pillanat gyakorlati politikai kérdései közül azokat, amelyekben megnyilvánul a megengedhetetlen, az áruló, a forradalmi osztály számára végzetesen veszedelmes opportunizmust megtestesítő kompromisszumok legfőbb válfaja, és minden erőnkkel azon legyünk, hogy ezekről a kompromisszumokról lerántsuk a leplet és harcoljunk ellenük. A két egyformán fosztogató és rabló államcsoport közötti 1914—1918-as imperialista háború idején az opportunizmusnak ilyen legfőbb alapvető válfaja a szociálsovinizmus, vagyis a „honvédelemnek" a támogatása volt, ami az *ilyen* háborúban valójában egyértelmű volt a „saját" burzsoázia rablóérdekeinek védelmével. A háború után a rabló „Népszövetség" védelme; az adott ország saját burzsoáziájával való és a forradalmi proletariátus, valamint a „szovjet" mozgalom ellen irányuló közvetlen vagy közvetett szövetségek védelme; a burzsoá demokrácia és a burzsoá parlamentarizmus védelme a „szovjethatalommal" szemben: ezek voltak a legfőbb megnyilvánulásai azoknak a megengedhetetlen és áruló kompromisszumoknak, amelyek összességükben a forradalmi proletariátusra

és ügyére nézve végzetes opportunizmust eredményezték.

„... A leghatározottabban el kell vetni minden néven nevezendő kompromisszumot más pártokkal... minden néven nevezendő lavírozást és megegyezéses politikát" —

írják a német baloldaliak a frankfurti brosúrában.

Csodálatos, hogy ilyen nézetek mellett ezek a baloldaliak nem jelentik ki, hogy határozottan elítélik a bolsevizmust! Hiszen nem lehet, hogy a német baloldaliak ne tudnák, hogy a bolsevizmus egész története, mind az Októberi Forradalom előtt, mind utána, *bővelkedik* a lavírozás, a más pártokkal — köztük burzsoá pártokkal — való megegyezések, kompromisszumok eseteiben!

Háborút folytatni a nemzetközi burzsoázia megdöntéséért, százszorta nehezebb, hosszabb, bonyolultabb háborút, mint az államok közötti szokásos háborúk legádázabbja, és emellett eleve lemondani a lavírozásról, az ellenségek közötti érdekellentétek (akár csak ideiglenes) kihasználásáról, a lehetséges (bár esetleg csak ideiglenes, megbízhatatlan, ingadozó, feltételes) szövetségesekkel való egyezségekről és kompromisszumokról — vajon nem határtalanul nevetséges dolog ez? Nem olyan-e ez, mintha egy még ki nem kutatott és eddig hozzáférhetetlen hegy nehéz megmászásánál eleve lemondanánk arról, hogy néha cikcakkos vonalban haladjunk, néha visszafordulunk, feladjuk a már kiválasztott irányt és különböző irányokban pró-

báljunk haladni? És ilyen embereket, akik ennyire híjával vannak a tudatosságnak és ennyire tapasztalatlanok (még jó, ha ezt fiatalságuk indokolja: az ifjúságot az isten is arra teremtette, hogy bizonyos időn át efféle butaságokat beszéljen), ilyen embereket tudtak támogatni — mindegy, hogy közvetlenül-e vagy közvetve, nyíltan-e vagy burkolt formában, teljesen-e vagy részben — a Holland Kommunista Párt egyes tagjai!

A proletariátus első szocialista forradalma után, a burzsoáziának *egy* országban való megdöntése után, ennek az országnak a proletariátusa *hosszú időn át gyengébb* lesz, mint a burzsoázia, egyszerűen már a burzsoázia óriási nemzetközi összeköttetései következtében is, azután pedig annak következtében, hogy annak az országnak kisárutermelői, amely a burzsoázia uralmát megdöntötte, ösztönösen és állandóan visszaállítják, feltámasztják a kapitalizmust és a burzsoáziát. A hatalmasabb ellenfelet csak a legnagyobb erőfeszítéssel és csak úgy lehet legyőzni, ha egyrészt *feltétlenül*, a legalaposabban, a leggondosabban, a legóvatosabban, a legügyesebben kihasználunk minden, még egészen kis „rést" is ellenségeink soraiban, a különböző országok burzsoáziája, az egyes országokban pedig a burzsoázia különböző csoportjai és válfajai közötti minden érdekellentétet, másrészt kihasználunk minden, akár szikrányi lehetőséget is arra, hogy olyan szövetségeshez jussunk, amely mögött tömegek állanak, még ha csak ideiglenes, ingadozó, bizonytalan, megbízhatatlan és feltételes is ez a szövetséges. Aki ezt nem értette meg, az mákszem-

nyit sem értett meg a marxizmusból és *általában* napjaink tudományos szocializmusából. Aki nem bizonyította be *gyakorlatilag*, elég hosszú időn át és elég változatos politikai helyzetekben, hogy ezt az igazságot tettre tudja váltani, az még nem tanulta meg, hogyan kell segíteni a forradalmi osztályt abban a harcban, amelyet ez az osztály az egész dolgozó emberiségnek a kizsákmányolóktól való megszabadításáért folytat. És a mondottak egyformán vonatkoznak a politikai hatalomnak a proletariátus által való kivívását *megelőző* és az *azt követő* időszakra.

A mi elméletünk nem dogma, hanem a *cselekvés vezérfonala* — mondta Marx és Engels[15], s az olyan „szabadalmazott" marxistáknak, mint Karl Kautsky, Otto Bauer stb., óriási hibája, óriási bűne az, hogy ezt nem értették meg, hogy ezt nem tudták a proletariátus forradalmának legfontosabb pillanataiban alkalmazni. „A politikai tevékenység nem a Nyevszkij proszpekt aszfaltja" (Pétervár nyílegyenes főutcájának tiszta, széles, sima járdája), szokta volt mondani még N. G. Csernisevszkij[16], a Marx előtti idők nagy orosz szocialistája. Az orosz forradalmárok Csernisevszkij óta megszámlálhatatlan áldozattal fizettek azért, hogy ezt az igazságot semmibe vették vagy elfelejtették. Mindenáron el kell érni azt, hogy Nyugat-Európa és Amerika baloldali kommunistái és a munkásosztályhoz hű forradalmárai *ne olyan drága árat* fizessenek ezért az igazságért, mint az elmaradt oroszok.

Az orosz forradalmi szociáldemokraták a cárizmus bukása előtt nem egy ízben használták fel a polgári

liberálisok szolgálatait, azaz igen sok gyakorlati kompromisszumot kötöttek velük, 1901—1902-ben pedig, még a bolseviznus keletkezése előtt, az „Iszkra" régi szerkesztősége (ennek a szerkesztőségnek tagja volt: Plehanov, Akszelrod, Zaszulics, Martov, Potreszov meg én) formális politikai szövetséget kötött (igaz, nem hosszú időre) Sztruvéval, a burzsoá liberalizmus politikai vezérével, egyúttal azonban értett hozzá, hogy szünet nélkül a legkíméletlenebb ideológiai és politikai harcot folytassa a burzsoá liberalizmus és a munkásmozgalmon belül akár a legkisebb mértékben megnyilvánuló befolyása ellen. A bolsevikok mindig ezt a politikát folytatták. 1905-től kezdve rendszeresen síkraszálltak a munkásosztálynak és a parasztságnak a liberális burzsoázia és a cárizmus ellen irányuló szövetsége mellett, de ugyanakkor sohasem mondtak le arról, hogy támogassák a burzsoáziát a cárizmus ellen (például a választások második fordulójában, vagy a pótválasztásoknál), és nem szüntették be a legkérlelhetetlenebb eszmei és politikai harcot a burzsoá forradalmi parasztpárt, a „szociálforradalmárok" ellen, leleplezték őket mint olyan kispolgári demokratákat, akik csalárd módon a szocialisták közé sorolják magukat. 1907-ben a bolsevikok a duma-választások alkalmával rövid időre szabályszerű politikai blokkra léptek a „szociálforradalmárokkal". A mensevikekkel 1903 és 1912 közt több ízben voltunk néhány éven át formailag egységes szociáldemokrata pártban, de *sohasem* szüntettük be ellenük mint a proletariátusra gyakorolt polgári befolyás közvetítői és mint opportunisták el-

len az eszmei és politikai harcot. A háború idején bizonyos kompromisszumot kötöttünk a „kautskystákkal", a baloldali mensevikekkel (Martov) és a „szociálforradalmárok" egy részével (Csernov, Natanszon), együtt üléseztünk velük Zimmerwaldban és Kientalban, s közös kiáltványokat bocsátottunk ki, de sohasem szüntettük be és nem hagytuk ellanyhulni az eszmei és politikai harcot a „kautskysták", Martov és Csernov ellen (Natanszon 1919-ben mint hozzánk egész közelálló, velünk majdnem szolidáris „forradalmi kommunista" narodnyik halt meg). Az Októberi Forradalom pillanatában nem kimondott, de igen fontos (és igen sikeres) politikai blokkra léptünk a kispolgári parasztsággal, minthogy *teljesen*, egyetlenegy változtatás nélkül elfogadtuk az *eszer* agrárprogramot, azaz kétségtelen kompromisszumot kötöttünk velük, hogy bebizonyítsuk a parasztoknak, hogy nem akarunk parancsolgatni nekik, hanem meg akarunk egyezni velük. Ugyanakkor „a baloldali eszereknek" felajánlottuk (és ezt hamarosan meg is valósítottuk) a kormányban való részvétellel járó szabályszerű politikai blokkot, amelyet a breszti béke megkötése után ők bontottak fel, hogy aztán 1918 júliusában az ellenünk irányuló fegyveres felkelésig, a továbbiak során pedig az ellenünk való fegyveres harcig jussanak el.

Érthető tehát, hogy a német baloldaliak támadásai, amelyeket azért intéztek a Németországi Kommunista Párt Központi Bizottsága ellen, mert megengedhetőnek tekinti a „függetlenekkel" („Németországi Független Szociáldemokrata Párt", kautskysták) való blokk gondolatát, szerintünk teljesen komolytalanok,

és szemléltetően bizonyítják, hogy a „baloldaliaknak" *nincs igazuk*. Nálunk Oroszországban is voltak jobboldali mensevikek (akik részt vettek a Kerenszkij-kormányban), akik a német Scheidemannoknak felelnek meg, és baloldali mensevikek (Martov), akik a jobboldali mensevikekkel szemben ellenzékben voltak és a német kautskystáknak felelnek meg. A munkástömegeknek a mensevikektől a bolsevikokohz való fokozatos átpártolását világosan láttuk 1917-ben: az I. összoroszországi szovjetkongresszuson, 1917 júniusában, a küldötteknek csak 13 százaléka tartozott hozzánk. Az eszerek és a mensevikek voltak többségben. A II. szovjetkongresszuson (a régi naptár szerint 1917. október 25-én) a szavazatok 51 százaléka volt a mienk. Miért vezetett Németországban a munkások *ugyanolyan*, teljesen *azonos jellegű*, jobbról balra való eltolódása előbb a „függetlenek" közbülső pártjának s nem mindjárt a kommunistáknak a megerősödésére, holott a „függetleneknek" soha semmi néven nevezendő önálló politikai eszméjük nem volt, ez a párt soha semmi néven nevezendő önálló politikát nem folytatott, hanem állandóan csak ingadozott Scheidemannék és a kommunisták között?

Ennek egyik oka nyilvánvalóan a német kommunisták *hibás* taktikája volt, akiknek ezt a hibát bátran és becsületesen be kell ismerniük és meg kell tanulniuk jóvátenni. A hiba az volt, hogy elvetették a reakciós, burzsoá parlamentben és a reakciós szakszervezetekben való részvételt, a hiba annak a „baloldali" gyermekbetegségnek számos megnyilvánulásában rejlett, amely most kitört, és amelyet

annál jobban, annál gyorsabban, a szervezet számára annál nagyobb haszonnal fognak kigyógyítani.

A német „független szociáldemokrata párt" belül nyilvánvalóan nem egységes: a régi opportunista vezérek mellett (Kautsky, Hilferding és úgy látszik, jelentős mértékben Crispien, Ledebour és mások), akik bebizonyították, hogy képtelenek megérteni a szovjethatalomnak és a proletariátus diktatúrájának jelentőségét, hogy képtelenek vezetni a proletariátus forradalmi harcát, ebben a pártban kialakult és rendkívül gyorsan nő egy proletár balszárny. Ebben a pártban (amelynek, úgy hiszem, vagy $^3/_4$ millió tagja van) a tagok százezrei olyan proletárok, akik otthagyták Scheidemannt, és gyorsan haladnak a kommunizmus felé. Ez a proletár szárny már a függetlenek lipcsei kongresszusán (1919-ben) javasolta a III. Internacionáléhoz való haladéktalan és feltétlen csatlakozást. A pártnak ezzel a szárnyával való „kompromisszumtól" félni egyenesen nevetséges. Ellenkezőleg, a kommunisták *kötelesek* keresni *és megtalálni* a velük való kompromisszum megfelelő formáját, egy olyan kompromisszumét, amely egyrészt megkönnyíti és meggyorsítja az ezzel a szárnnyal való elkerülhetetlenül szükséges teljes egybeolvadást, másrészt pedig semmilyen tekintetben sem feszélyezi a kommunistákat a „függetlenek" opportunista jobbszárnya ellen irányuló eszmei és politikai harcukban. Valószínű, hogy a kompromisszum megfelelő formáját kidolgozni nem lesz könnyű dolog, de csak szélhámos ígérhetne a német munkásoknak és a német kommunistáknak „könnyű" utat a győzelemhez.

A kapitalizmus nem volna kapitalizmus, ha a „tiszta" proletariátust nem venné körül egy tömeg rendkívül tarka átmeneti típus a proletártól a félproletárig (aki létfenntartási eszközeit fele részben munkaereje eladása útján szerzi meg), a félproletártól a kisparasztig (és a kisiparosig, a háziiparosig, általában a kistulajdonosig), a kisparaszttól a középparasztig stb.; ha magán a proletariátuson belül nem volnának fejlettebb és kevésbé fejlett rétegek, vidék, szakma, néha vallás stb. szerinti megoszlások. A proletariátus élcsapata, tudatos része, a kommunista párt szempontjából mindebből az a szükségszerűség — mégpedig feltétlen szükségszerűség — következik, hogy lavírozáshoz, a proletárok különböző csoportjaival, a munkások és a kistulajdonosok különböző pártjaival való megegyezéshez, kompromisszumokhoz kell folyamodnia. A dolog lényege az, hogy *tudnunk kell* ezt a taktikát a proletáröntudat, a forradalmiság, a harcképesség és a győznitudás *általános* színvonalának *emelése*, nem pedig leszállítása érdekében alkalmazni. Közbevetőleg meg kell jegyeznünk, hogy a bolsevikoknak a mensevikeken aratott győzelme nemcsak az 1917-es Októberi Forradalom előtt, *hanem utána* is a lavírozás, a megegyezés, a kompromisszumok taktikájának alkalmazását követelte, persze, csupán olyan lavírozását, olyan megegyezését és kompromisszumokét, amelyek a bolsevikok munkáját a mensevikek rovására elősegítették, meggyorsították, szilárdították, erősítették. A kispolgári demokraták (köztük a mensevikek is) szükségképpen ingadoznak a burzsoázia és a proletariátus, a burzsoá demok-

rácia és a szovjetrendszer, a reformizmus és a forradalmiság, a munkások iránti szeretet és a proletárdiktatúrától való félelem stb. között. A kommunisták helyes taktikájának abban kell állnia, hogy ezeket az ingadozásokat *kihasználja*, s egyáltalán nem abban, hogy nem vesz tudomást róluk; a kihasználás megköveteli, hogy azoknak az elemeknek, akik a proletariátus felé fordulnak, engedményeket tegyünk, mégpedig akkor és annyiban, amikor és amennyiben ezt teszik; ugyanakkor harcolni kell azok ellen az elemek ellen, akik a burzsoázia felé fordulnak. A mensevizmus nálunk a helyes taktika alkalmazása következtében egyre jobban bomladozott és bomladozik, elszigeteli a konokul opportunista vezéreket, és a mi táborunkba hozza a legjobb munkásokat, a kispolgári demokrácia legjobb elemeit. Ez hosszadalmas folyamat, és az a hebehurgya „határozat", hogy „semmiféle kompromisszumot, semmiféle lavírozást", csak árthat a forradalmi proletariátus befolyása erősödésének és ereje növekedésének.

Végül, a németországi „baloldaliak" egyik kétségtelen hibája, hogy csökönyösen ragaszkodnak a versailles-i béke el nem ismeréséhez. Minél „alaposabban" és „higgadtabban", minél „határozottabban" és minél megfellebbezhetetlenebb módon fogalmazza meg ezt a nézetet például K. Horner, annál ostobább színezete van a dolognak. Nem elég az, ha lemondunk a „nemzeti bolsevizmus" (Lauffenberg és mások) égbekiáltó esztelenségeiről, amely addig az állításig merészkedett, hogy a nemzetközi proletárforradalom jelenlegi viszonyai közt blokkot kell alakítani a német

burzsoáziával az antant elleni háború céljából. Meg kell érteni, hogy merőben téves az a taktika, amely eleve kizárja, hogy Tanács-Németország (ha hamarosan német tanácsköztársaság keletkezne) bizonyos időre elismerje a versailles-i szerződést és alávesse magát ennek a szerződésnek. Ebből nem következik, hogy a „függetleneknek" igazuk volt, hogy akkor, amikor Scheidemannék ültek a kormányban, amikor Magyarországon még nem dőlt meg a tanácshatalom, amikor még nem volt kizárva az a lehetőség, hogy egy bécsi tanácsforradalom segítséget fog nyújtani Tanács-Magyarországnak — hogy az *akkori viszonyok között* a versailles-i béke aláírását követelték. Akkor a „függetlenek" nagyon rosszul lavíroztak és manővereztek, mert többé-kevésbé felelősséget vállaltak magukra az áruló Scheidemannokért, s a Scheidemannok ellen irányuló kíméletlen (és a legnagyobb mértékben higgadtan átgondolt) osztályháború álláspontjáról többé-kevésbé lesiklottak az „osztály nélküli" vagy „osztály fölötti" álláspontra.

Most azonban a helyzet nyilvánvalóan olyan, hogy a németországi kommunistáknak nem szabad megkötniük a kezüket, és a kommunizmus győzelme esetére a versailles-i béke kötelező és feltétlen elvetését ígérniük. Ez ostobaság. Azt kell mondani: a Scheidemannok és a kautskysták az árulások egész sorát követték el, amelyek megnehezítették (részben egyenesen meghiúsították) a Szovjet-Oroszországgal és Tanács-Magyarországgal való szövetség ügyét. Mi, kommunisták, minden eszközzel *megkönnyítjük* és *előkészítjük* majd az ilyen szövetséget, a versailles-i békét

pedig egyáltalán nem vagyunk kötelesek feltétlenül és méghozzá azonnal elvetni. A versailles-i béke sikeres elvetésének lehetősége a tanácsmozgalomnak nemcsak németországi, hanem nemzetközi sikereitől is függ. A Scheidemannok és a kautskysták akadályozták ezt a mozgalmat, mi pedig elősegítjük. Ez a dolog lényege, ez az alapvető különbség. És ha osztályellenségeink, a kizsákmányolók és lakájaik, a Scheidemannok és kautskysták elmulasztottak egész sor lehetőséget arra, hogy erősítsék mind a németországi, mind a nemzetközi tanácsmozgalmat, hogy erősítsék mind a németországi, mind a nemzetközi tanácsforradalmat, akkor ezért ők viselik a felelősséget. A németországi tanácsforradalom erősíteni fogja a nemzetközi tanácsmozgalmat, amely a leghatalmasabb védőbástya (méghozzá az egyetlen megbízható, bevehetetlen, világviszonylatban is hatalmas bástya) a versailles-i béke ellen, általában a nemzetközi imperializmus ellen. A versailles-i békétől való megszabadulást mindenképpen, feltétlenül és haladéktalanul az első helyre, az imperializmus által elnyomott *többi* országnak az imperializmus jármából való kiszabadulása *elé* helyezni — kispolgári (a Kautskykhoz, Hilferdingekhez, Otto Bauerekhez és kompániájukhoz méltó) nacionalizmus, nem pedig forradalmi internacionalizmus. A burzsoáziának bármely nagy európai országban, többek között Németországban való megdöntése a nemzetközi forradalom szempontjából olyan előny, amelynek kedvéért — ha ez szükséges lesz — el lehet és el is kell viselni *a versailles-i béke huzamosabb fennállását*. Ha Oroszország egymagában, a for-

radalom számára hasznos módon, kibírt néhány hónapi breszti békét, akkor nincs semmi lehetetlen abban, hogy Tanács-Németország, Szovjet-Oroszországgal szövetségben, a forradalom számára hasznos módon kibírja a versailles-i béke huzamosabb fennállását.

Franciaország, Anglia stb. imperialistái provokálják a német kommunistákat, csapdát állítanak nekik: „mondjátok azt, hogy nem írjátok alá a versailles-i békét". A baloldali kommunisták pedig, mint a gyerekek, beleesnek a felállított csapdába, ahelyett, hogy ügyesen manővereznének az álnok és az *adott pillanatban* erősebb ellenséggel szemben, ahelyett, hogy azt mondanák neki: „most aláírjuk a versailles-i békét". Ha eleve megkötjük a kezünket, ha nyíltan megmondjuk az ellenségnek, amely most jobban fel van fegyverkezve, mint mi, hogy fogunk-e harcolni ellene és mikor, ez ostobaság, nem pedig forradalmiság. Felvenni a harcot, amikor ez nyilvánvalóan az ellenségnek és nem nekünk előnyös, az bűn, és fabatkát sem érnek a forradalmi osztály olyan politikusai, akik nem képesek a „lavírozásra, a megegyezésre, a kompromisszumokra" abból a célból, hogy a számukra nyilvánvalóan hátrányos ütközet elől kitérjenek.

IX. A „BALOLDALI" KOMMUNIZMUS ANGLIÁBAN

Angliában még nincs kommunista párt, de van friss, széles medrű, hatalmas, gyorsan fejlődő, a legrózsásabb reményekre jogosító kommunista mozga-

lom a munkások között; van néhány politikai párt és szervezet („Brit Szocialista Párt"[17], „Szocialista Munkáspárt", „Dél-walesi Szocialista Egyesület", „Szocialista Munkásszövetség"[18]), amelyek kommunista pártot akarnak teremteni, és már tárgyalásokat is folytatnak egymással erre vonatkozólag. A „Workers Dreadnought" c. újságban (VI. köt. 48. sz. 1920. február 21.), a „Szocialista Munkásszövetség" hetilapjában, „Kommunista párt felé" címmel cikk jelent meg a lap szerkesztője, Sylvia Pankhurst elvtárs tollából. A cikk ismerteti azoknak a tárgyalásoknak a menetét, amelyeket az említett négy szervezet folytat egymással egy egységes kommunista párt megalakításáról, mégpedig a III. Internacionáléhoz való csatlakozás, a parlamentarizmus helyett a tanácsrendszernek és a proletárdiktatúrának az elismerése alapján. Kitűnik, hogy az egységes kommunista párt haladéktalan megalakításának egyik legfőbb akadálya azokban a nézeteltérésekben rejlik, amelyek a parlamentben való részvétel és az új kommunista pártnak a régi, szakmai beállítottságú, főleg a trade-unionokból összetevődő opportunista és szociálsoviniszta „Munkáspárt"-hoz való csatlakozása kérdésében jelentkeznek. A „Szocialista Munkásszövetség" — akárcsak a „Szocialista Munkáspárt"* is — a parlamenti választásokban és a parlamentben való részvétel ellen, a „Munkáspárt"-hoz való csatla-

* Úgy látszik, ez a párt ellenzi a „Munkáspárt"-hoz való csatlakozást, de nem az egész párt ellenzi a parlamentben való részvételt.

kozás ellen foglal állást, s ebben a tekintetben más álláspontot foglal el, mint a Brit Szocialista Párt tagjai, illetőleg tagjainak többsége; ez utóbbi párt az ő szemükben az angliai „kommunista pártok jobbszárnya" (Sylvia Pankhurst említett cikke, 5. old.).

Az alapvető megoszlás tehát ugyanaz, mint Németországban, bármilyen nagy különbségek mutatkoznak is a nézeteltérések megnylvánulásának formája (Németországban ez a forma sokkal közelebb áll az „oroszhoz", mint Angliában) és számos más körülmény tekintetében. Vegyük hát szemügyre a „baloldaliak" érveit.

A parlamentben való részvétel kérdését illetőleg Sylvia Pankhurst elvtárs W. Gallacher elvtársnak ugyanabban a számban közölt cikkére hivatkozik, aki a glasgow-i „Skótországi Munkástanács" nevében a következőket írja:

„Ez a munkástanács határozottan parlamentellenes, és mögötte áll különböző politikai szervezetek balszárnya. Mi a skótországi forradalmi mozgalmat képviseljük, amely arra törekszik, hogy az üzemekben (a különböző iparágakban) forradalmi szervezetet és az egész országban a szociális bizottságokon alapuló kommunista pártot hozzon létre. Hosszú ideig veszekedtünk a hivatalos parlamenti politikusokkal. Nem tartottuk szükségesnek, hogy nyíltan hadat üzenjünk nekik, ők pedig *nem mernek* támadást indítani ellenünk.

Az ilyen helyzet azonban nem tarthat sokáig. Győzünk az egész vonalon.

Skótországban a Független Munkáspárt tagjainak zöme egyre nagyobb undort érez, amikor a parlamentre gondol, s majdnem valamennyi helyi csoport a szovjetek" (a szerző angol átírásban az orosz szót használja) „vagy munkástanácsok híve. Magától értetődik, hogy ennek igen komoly jelentősége van azoknak az uraknak a szempontjából, akik a politikát kereseti forrásnak (foglalkozásnak) tekintik, s ezek minden eszközt igénybe vesznek, hogy tagjaikat rábírják a parlamentarizmus ölébe való visszatérésre. A forradalmár elvtársaknak *nem szabad*" (a kiemelés mindenütt a szerzőtől ered) „ezt a bandát támogatniuk. A mi harcunk itt igen nehéz lesz. Egyik legcsúnyább vonása azoknak az árulása lesz, akiket a személyes érdekek jobban ösztökélnek, mint a forradalomhoz fűződő érdekeik. A parlamentarizmus mindennemű támogatása egyszerűen azt segíti elő, hogy a hatalom a mi brit Scheidemannjaink és Noskéink kezébe kerüljön. Henderson, Clynes és társaik megrögzött reakciósok. A hivatalos Független Munkáspárt egyre jobban a burzsoá liberálisok hatalmába kerül, akik lelki menhelyet találtak MacDonald meg Snowden úr és kompániájuk táborában. A hivatalos Független Munkáspárt esküdt ellensége a III. Internacionálénak, a tömeg viszont a III. Internacionálé mellett van. Az opportunista parlamenti politikusoknak bármi módon való támogatása egyszerűen azt jelenti, hogy a fent nevezett urak kezére játszunk. A Brit Szocialista Pártnak itt nincsen semmi jelentősége . . . Egészséges forradalmi üzemi (ipari) szer-

vezet és kommunista párt kell itten, amely világos, pontosan meghatározott, tudományos alapokon működik. Ha elvtársaink segíthetnek nekünk abban, hogy mind az egyiket, mind a másikat megteremtsük, szívesen elfogadjuk segítségüket; ha nem tehetik ezt, akkor az isten szerelméért, egyáltalán ne avatkozzanak bele a dologba, ha nem akarják elárulni a Forradalmat azáltal, hogy támogatják a reakciósokat, akik oly buzgón igyekeznek megszerezni a »tiszteletre méltó«" (? — kérdőjel a szerzőtől) „képviselői címet, és égnek a vágytól, hogy bebizonyítsák, hogy éppoly sikerrel *tudnak kormányozni*, mint maguk a »főnökök«, az osztálypolitikusok."

Ez a szerkesztőséghez intézett levél, véleményem szerint, nagyszerűen kifejezi az olyan fiatal kommunisták vagy egyszerű munkások hangulatát és szempontját, akik éppen hogy kezdenek közeledni a kommunizmushoz. Ez a hangulat a legnagyobb mértékben örvendetes és értékes; meg kell becsülni és támogatni kell ezt a hangulatot, mert nélküle a proletariátus győzelmére Angliában — vagy akármelyik más országban — nem volna semmi remény. Az olyan embereket, akik ki tudják fejezni a tömegeknek ezt a hangulatát, akik a tömegekben ki tudnak váltani ilyen (igen gyakran csak szunnyadó, nem tudatosodott, fel nem ébresztett) hangulatot, istápolni kell, és körültekintően minden támogatást meg kell nekik adni. Egyúttal azonban határozottan, nyíltan meg kell mondani nekik: a hangulat *egymagában* nem elég

ahhoz, hogy a tömegeket a nagy forradalmi harcban vezessük, s ezek meg ezek a hibák, amelyeket a forradalom legodaadóbb hívei készek elkövetni vagy elkövetnek, mégiscsak hibák, amelyek kárt okozhatnak a forradalom ügyének. Gallacher elvtársnak a szerkesztőséghez intézett levele minden kétséget kizáró módon mutatja *mindazoknak* a hibáknak a csíráit, amelyeket a német „baloldali" kommunisták elkövetnek, és amelyeket az orosz „baloldali" bolsevikok 1908-ban és 1918-ban elkövettek.

A levél írója el van telve a legnemesebb proletár gyűlölettel a burzsoá „osztálypolitikusok" ellen (ez a gyűlölet azonban nemcsak proletárok számára, hanem, valamennyi dolgozó és — hogy egy német kifejezéssel éljünk — valamennyi „kisember" számára is érthető, mindannyiukhoz közel álló). Az elnyomott és kizsákmányolt tömegek képviselőjének ez a gyűlölete valóban „minden bölcsesség kezdete", minden szocialista és kommunista mozgalomnak és a mozgalom sikerének az alapja. De a levél írója nyilván nem veszi figyelembe azt, hogy a politika tudomány és művészet, amely nem az égből pottyan alá, amelyet nem adnak ingyen, s hogy a proletariátusnak, ha le akarja győzni a burzsoáziát, ki kell termelnie a *saját* proletár „osztálypolitikusait", mégpedig olyanokat, akik nem rosszabbak a burzsoá politikusoknál.

A levél írója kitűnően megértette, hogy nem a parlament, hanem csak a munkástanácsok szolgálhatnak eszközül a proletariátus céljának elérésében, és természetes, hogy aki ezt eddig nem értette meg, az a legmegrögzöttebb reakciós, akkor is, ha a legtudósabb

ember, a legtapasztaltabb politikus, a legőszintébb szocialista, a legolvasottabb marxista, a legbecsületesebb állampolgár és családapa. A levél írója azonban fel sem veti azt a kérdést, nem is gondol arra, hogy fel kell vetni azt a kérdést, hogy vajon ki lehet-e vívni a tanácsok, a szovjetek győzelmét a parlament fölött anélkül, hogy a „szovjet" politikusokat *bevinnők* a parlamentbe? — anélkül, hogy *belülről* bomlasztanánk a parlamentarizmust? — anélkül, hogy a parlamenten belülről előkészítenők a tanácsok sikerét a parlament szétkergetésének rájuk váró feladata terén. Pedig a levél írója kimondja azt a tökéletesen helyes gondolatot, hogy a kommunista pártnak Angliában *tudományos* alapokon kell működnie. A tudomány, először is, megköveteli más országok tapasztalatainak számbavételét, különösen, ha más, szintén kapitalista országok olyan helyzetben vannak vagy voltak nemrégiben, hogy igen hasonló tapasztalatokat szűrhetnek, illetőleg szűrhettek le; másodszor, tekintetbe kell venni az adott országon belül működő erők, csoportok, pártok, osztályok, tömegek *összességét*, és semmiképpen sem szabad a politikát kizárólag csak egy csoport vagy párt kívánságainak és nézeteinek, öntudatossága és harckészségének foka alapján meghatározni.

Hogy a Hendersonok, Clynesek, MacDonaldok, Snowdenek megrögzött reakciósok, az igaz. Éppúgy igaz az is, hogy a hatalmat a kezükbe akarják venni (aminek érdekében egyébként előnyben részesítik a burzsoáziával való koalíciót), hogy ugyanazon ősrégi burzsoá szabályok szerint akarnak „kormányozni", hogy amikor hatalmon lesznek, elkerülhetetlenül úgy

fognak viselkedni, mint a Scheidemannok és Noskék. Ez mind így van. De ebből egyáltalán nem az következik, hogy támogatásuk a forradalom elárulása, hanem az, hogy a forradalom érdekében a munkásosztály forradalmárainak ezeket az urakat bizonyos parlamenti támogatásban kell részesíteniök. Hogy ezt a gondolatot világossá tegyem, két mai angol politikai dokumentumra hivatkozom: 1) Lloyd George miniszterelnök 1920. március 18-i beszédére (a „Manchester Guardian" 1920. március 19-i számának tudósítása szerint) és 2) a „baloldali" kommunista Sylvia Pankhurst elvtárs fentebb említett cikkében olvasható fejtegetéseire.

Lloyd George beszédében vitába szállt Asquith-tel (akit külön meghívtak a gyűlésre, de nem fogadta el a meghívást) és azokkal a liberálisokkal, akik nem a konzervatívokkal való koalíciót, hanem a munkáspárthoz való közeledést akarják. (Mint láttuk, Gallacher elvtárs a szerkesztőséghez intézett levelében szintén utalt arra a tényre, hogy a liberálisok a Független Munkáspárthoz mennek át.) Lloyd George azt bizonyítgatta, hogy szükség van a liberálisok és konzervatívok koalíciójára, mégpedig *szoros* koalíciójára, mert különben győzhet a Munkáspárt, amelyet Lloyd George „szívesebben nevez" szocialista pártnak és amely a termelési eszközök „kollektív tulajdonára" törekszik. „Franciaországban ezt kommunizmusnak nevezték" — magyarázta népszerű formában az angol burzsoázia vezére hallgatóinak, a parlamenti liberális párt tagjainak, akik ezt eddig valószínűleg nem tudták —, „Németországban ezt szocializmusnak nevez-

ték, Oroszországban pedig bolsevizmusnak nevezik." A liberálisok számára ez — magyarázta Lloyd George — elvileg elfogadhatatlan, mert a liberálisok elvileg a magántulajdon hívei. „Veszélyben a civilizáció", jelentette ki a szónok, s ezért a liberálisoknak és a konzervatívoknak egyesülniük kell . . .

„. . . Ha az ember elmegy a mezőgazdasági kerületekbe — mondotta Lloyd George —, ott, azt elismerem, a régi párttagozódást találja meg, amely változatlanul fennmaradt. Ott a veszély messze van. Ott nincs veszély. De ha majd a mezőgazdasági kerületekre is rákerül a sor, a veszély ott éppen olyan nagy lesz, mint amekkora most egyes ipari kerületekben. Országunk négyötöd része iparral és kereskedelemmel foglalkozik; csak alig egyötöde földműveléssel. Ez egyike azoknak a körülményeknek, amelyeket mindig szem előtt tartok, amikor azokra a veszedelmekre gondolok, amelyeket a jövő tartogat számunkra. Franciaországban a lakosság mezőgazdasággal foglalkozik, ott tehát bizonyos nézeteknek szilárd alapjuk van, amely nem valami gyorsan változik, és amelyet nem nagyon könnyű forradalmi mozgalommal megbolygatni. A mi országunkban más a helyzet. A mi országunkat könnyebb felforgatni, mint bármely más országot a világon, és ha ez az ország majd inogni kezd, akkor itt az összeomlás az említett okoknál fogva nagyobb lesz, mint más országokban."

Az olvasó láthatja ebből, hogy Lloyd George úr nemcsak nagyon okos ember, hanem sok mindent meg

is tanult a marxistáktól. Nem árt, ha mi is tanulunk egyet-mást Lloyd George-tól.

Meg kell még említeni a Lloyd George beszédét követő vitából a következő érdekes epizódot:

„Wallace úr: Szeretném megkérdezni, mi a miniszterelnök úr véleménye az ipari kerületekben az ipari munkások irányában követett politikája eredményeiről, akik közül jelenleg igen sokan liberálisok, és akiktől oly nagy támogatásban részesülünk. Nem lesz-e az eredmény esetleg az, hogy a munkások, akik jelenleg a mi őszinte segítőtársaink, óriási mértékben növelni fogják a Munkáspárt erejét?

Miniszterelnök: Nekem egészen más a nézetem. Az a tény, hogy a liberálisok egymás ellen harcolnak, kétségkívül igen nagyszámú liberálist elkeserít és a Munkáspárt felé taszít, ahol már igen jelentékeny számban vannak liberálisok, igen tehetséges emberek, akik most a kormány diszkreditálásával foglalatoskodnak. Az eredmény kétségkívül az, hogy a közhangulat jelentős mértékben a Munkáspárt javára billen. A közvélemény nem a Munkáspárton kívül álló liberálisok felé fordul, hanem a Munkáspárt felé, ahogy azt a pótválasztások mutatják."

Mellesleg, ez a gondolatmenet különösen világosan mutatja, hogy a burzsoázia legokosabb emberei is megzavarodtak és óhatatlanul jóvátehetetlen ostobaságokat követnek el. Ebbe a burzsoázia bele is fog

pusztulni. Ezzel szemben a mi embereink még ostobaságokat is elkövethetnek (igaz, csak akkor, ha ezek az ostobaságok nem túl nagyok, és ha idejekorán jóváteszik őket), s végül mégis ők lesznek a győztesek.

A másik politikai dokumentum a „baloldali" kommunista Sylvia Pankhurst elvtárs következő eszmefuttatása:

„. . . Inkpin elvtárs (a Brit Szocialista Párt titkára) a Munkáspártról azt mondja, hogy »a munkásosztály mozgalmának fő szervezete«. Egy másik elvtárs a Brit Szocialista Pártból a III. Internacionálé konferenciáján még világosabban kidomborította a Brit Szocialista Párt nézeteit. Azt mondta: »Mi a Munkáspártot a szervezett munkásosztálynak tekintjük.«

Mi nem osztjuk ezt a nézetet a Munkáspártot illetőleg. A Munkáspárt, létszámát tekintve, igen nagy, bár tagjainak igen jelentékeny része tétlen és közömbös; ezek olyan munkások és munkásnők, akik azért léptek be a trade-unionokba, mert műhelybeli munkatársaik szakszervezeti tagok, és mert segélyt akarnak kapni.

De elismerjük, hogy a Munkáspárt nagy létszáma annak a ténynek is betudható, hogy ezt a pártot az az elméleti iskola hozta létre, amelynek határán túl a brit munkásosztály többsége még nem jutott el, bár a nép fejében nagy változások készülnek, és ezek gyorsan meg fogják változtatni ezt a helyzetet . . ."

„. . . A Brit Munkáspárt, más országok szociálpatrióta szervezeteihez hasonlóan, a társadalom természetes fejlődése során elkerülhetetlenül hatalomra fog jutni. A kommunisták feladata az, hogy dolgozzanak azoknak az erőknek a kikovácsolásán, amelyek megdöntik majd a szociálpatriótákat, és nekünk országunkban sem késlekednünk nem szabad ezzel a tevékenységgel, sem pedig ingadoznunk nem szabad.

Nem szabad energiánkat a Munkáspárt erejének növelésére pazarolnunk; ennek a pártnak a hatalomrajutása elkerülhetetlen. Erőnket a kommunista mozgalom megteremtésére kell összpontosítanunk, amely ezt a pártot le fogja győzni. A Munkáspárt nemsokára kormányt fog alakítani; a forradalmi ellenzéknek készen kell lennie arra, hogy megtámadja . . ."

A liberális burzsoázia tehát lemond az évszázados tapasztalatok által történelmileg szentesített — és a kizsákmányolók számára rendkívül előnyös — „kétpárt"-rendszerről (a kizsákmányolók pártjairól van szó), és szükségesnek tartja e pártok erőinek egyesítését a Munkáspárt elleni harcra. A liberálisok egy része, mint a patkányok a süllyedő hajóról, a Munkáspártba menekül. A baloldali kommunisták szerint a hatalom elkerülhetetlenül a Munkáspárt kezébe megy át, és nem tagadják, hogy a munkások többsége most e mögött a párt mögött áll. Ebből azt a furcsa következtetést vonják le, amelyet Sylvia Pankhurst elvtársnő így fogalmaz meg:

„A kommunista pártnak nem szabad kompromisszumokat kötnie . . . Doktrináját tisztán, a reformizmustól való függetlenségét szeplőtlenül meg kell őriznie; hivatása az, hogy az élen haladjon, s megállás nélkül, nem térve le az útról, egyenesen a kommunista forradalom felé haladjon."

Ellenkezőleg, abból, hogy a munkások többsége Angliában még az angol Kerenszkijeket vagy Scheidemannokat követi, hogy még nem tudja tapasztalatból, milyen az a kormány, amely ezekből az emberekből áll — márpedig ilyen tapasztalatok Oroszországban is, Németországban is szükségesek voltak, hogy a munkások tömegesen átpártoljanak a kommunizmushoz —, ebből kétségbevonhatatlanul az következik, hogy az angol kommunisták *kötelesek* részt venni a parlamentarizmusban, kötelesek a parlamenten *belülről* segíteni a munkástömegeket abban, hogy a gyakorlatban lássák egy Henderson- és Snowden-féle kormány eredményeit, kötelesek segíteni a Hendersonoknak és Snowdeneknek az egyesült Lloyd George és Churchill legyőzésében. Ha másképp járnak el, ezzel megnehezítik a forradalom ügyét, mert a forradalom lehetetlen mindaddig, amíg a munkásosztály többségének nézetei meg nem változnak, márpedig ezt a változást a tömegek politikai tapasztalatai idézik elő, sohasem pusztán a propaganda. „Kompromisszumok nélkül előre, nem térve le az útról", — ha ezt a munkásoknak egy nyilvánvalóan erőtlen kisebbsége mondja, amely tudja (vagy amelynek mindenesetre tudnia kell), hogy a többség rövid idő

múlva, abban az esetben, ha Henderson és Snowden legyőzi Lloyd George-ot és Churchillt, csalódik vezéreiben és áttér majd a kommunizmus támogatására (vagy mindenesetre a semlegességre, mégpedig nagyobbrészt a kommunisták iránti jóindulatú semlegességre) — az ilyen jelszó nyilvánvalóan hibás. Ez ugyanaz, mintha 10 000 katona harcba rontana 50 000 főnyi ellenség ellen, ahelyett, hogy „megállna", „letérne az útról", sőt „kompromisszumot" kötne, csak hogy bevárja a közeledő 100 000 főnyi erősítést, amely nem tud azonnal akcióba lépni. Ez intellektuel gyerekesség, nem pedig a forradalmi osztály komoly taktikája.

A forradalom alaptörvénye, melyet minden forradalom és különösképpen a XX. század mindhárom orosz forradalma megerősít, a következő: a forradalomhoz nem elegendő, ha a kizsákmányolt és elnyomott tömegek felismerik, hogy a régi módon lehetetlen tovább élniük, és változást követelnek; a forradalomhoz az is szükséges, hogy a kizsákmányolók ne tudjanak a régi módon élni és kormányozni. Csak akkor, ha az *„alul levők" nem akarják* a régit, a *„felül levők" pedig nem tudnak tovább a régi módon élni és kormányozni,* csak akkor győzhet a forradalom. Ezt az igazságot más szavakkal így fejezhetjük ki: a forradalom nem lehetséges általános nemzeti (a kizsákmányoltakat és a kizsákmányolókat egyaránt érintő) válság nélkül. Tehát a forradalomhoz, először is, azt kell elérnünk, hogy a munkások többsége (vagy mindenesetre a tudatos, gondolkodó, politikailag aktív munkások többsége) teljesen megértse a forrada-

lom szükségességét, és kész legyen érte akár a halálba menni; másodszor, hogy a kormányzó osztályok olyan kormányválságot éljenek át, amely a legelmaradottabb tömegeket is bevonja a politikába (minden igazi forradalom jele: az addig közömbös dolgozó és elnyomott tömeg politikai harcra képes képviselőinek gyors megtízszereződése vagy akár megszázszorozódása), meggyengíti a kormányt, és lehetővé teszi, hogy a forradalmárok gyorsan megdöntsék.

Angliában, mint ahogy az egyebek között éppen Lloyd George beszédéből látható, nyilvánvalóan érlelődőben van a sikeres proletárforradalom mindkét előfeltétele. És a baloldali kommunisták által elkövetett hibák most éppen azért rendkívül veszedelmesek, mert egyes forradalmároknál azt tapasztaljuk, hogy nem eléggé higgadtan, nem eléggé figyelmesen, nem eléggé tudatosan, nem eléggé körültekintően mérlegelik ezeket a feltételeket. Ha mi nem forradalmi csoport, hanem a forradalmi *osztály* pártja vagyunk, ha magunkkal akarjuk ragadni a *tömegeket* (enélkül pedig azt kockáztatjuk, hogy egyszerűen szószátyárok maradunk), először is, segítenünk kell Hendersonnak vagy Snowdennek, hogy leverje Lloyd George-ot és Churchillt (sőt helyesebben: kényszerítenünk kell az előbbieket arra, hogy az utóbbiakat leverjék, mert az előbbiek *félnek saját győzelmüktől!)*; másodszor, segítenünk kell a munkásosztály többségének, hogy saját tapasztalatai alapján győződjön meg a mi igazunkról, vagyis arról, hogy a Hendersonok és Snowdenek semmit sem érnek, hogy egész lényükben kispolgárok és árulók, hogy bukásuk elkerülhetetlen;

harmadszor, közelebb kell hozni azt a pillanatot, amikor *azon a talajon*, amelyet a munkások többségének a Hendersonokból való kiábrándulása teremt, a siker komoly reményében egy csapásra félre lehet majd dobni a Hendersonok kormányát, amely még kétségbeesettebben fog fűhöz-fához kapkodni, ha még az igen okos és igen komoly, nem kispolgár, hanem nagypolgár Lloyd George is teljes fejetlenséget árul el és egyre inkább lejáratja magát (és az egész burzsoáziát) azzal, hogy az egyik nap Churchill-lel támadnak „súrlódásai", másnap meg Asquith-tel vannak „súrlódásai".

De beszéljünk konkrétabban. Az angol kommunistáknak, nézetem szerint, a III. Internacionálé elvei és a parlamentben való *feltétlen* részvétel alapján egyetlen kommunista pártba kell egyesíteniük mind a négy pártjukat és csoportjukat (mind nagyon gyenge, egyik-másik igen-igen gyenge). A kommunista párt „kompromisszumot", választási megegyezést ajánl fel a Hendersonoknak és a Snowdeneknek: együtt megyünk Lloyd George és a konzervatívok szövetsége ellen, felosztjuk a parlamenti mandátumokat a Munkáspártra, illetőleg a kommunistákra (nem a választásokon, hanem külön szavazásnál) leadott munkásszavazatok alapján, fenntartjuk magunknak az agitáció, a propaganda és a politikai tevékenység *legteljesebb szabadságát*. E nélkül az utolsó feltétel nélkül természetesen nem szabad blokkot alakítani, mert ez árulás volna: az angol kommunisták éppoly feltétlenül kötelesek védeni és megvédeni a Hendersonok és Snowdenek leleplezésének legteljes-

sebb szabadságát, mint ahogy azt az orosz bolsevikok *(tizenöt éven át,* 1903-tól 1917-ig) védték és meg is védték az orosz Hendersonokkal és Snowdenekkel, vagyis a mensevikekkel szemben.

Ha a Hendersonok és Snowdenek ilyen feltételekkel hajlandók lesznek belemenni a blokkba, akkor nyertünk, hiszen nekünk egyáltalán nem fontos a mandátumok száma, nem törjük magunkat értük, ebben a tekintetben engedékenyek leszünk (ezzel szemben a Hendersonok, és különösen új barátaik — vagy gazdáik —, a Független Munkáspárthoz átpártolt liberálisok, a legjobban a mandátumokat hajhásszák). Nyertünk, mert olyan pillanatban fogjuk bevinni a *tömegek* közé a *mi* agitációnkat, amikor *maga* Lloyd George „ajzotta fel" őket, és nemcsak a Munkáspártnak fogunk segíteni abban, hogy minél hamarabb megalakítsa a maga kormányát, hanem a tömegeknek is segítségére leszünk abban, hogy minél hamarabb megértsék egész kommunista propagandánkat, amelyet úgy fogunk folytatni a Hendersonok ellen, hogy semmiben sem engedjük magunkat korlátozni és semmit sem hallgatunk el.

Ha a Hendersonok és Snowdenek elutasítják majd azt, hogy ilyen feltételekkel blokkra lépjenek velünk, még többet nyertünk. Mert akkor egy csapásra megmutattuk a *tömegeknek* (ne felejtsük el, hogy a *tömeg* még a tisztára mensevik, teljesen opportunista Független Munkáspárton belül is a tanácsok híve), hogy a Hendersonok többre becsülik azt, hogy ők *maguk* a tőkések közelében maradjanak, mint azt, hogy egyesítsék a munkásokat. Akkor egy csapásra

nyertünk a *tömegek* szemében, amelyek — különösen Lloyd George ragyogó és (a kommunizmus szempontjából) fölöttébb helyes, fölöttébb hasznos magyarázatai után — rokonszenvezni fognak azzal a gondolattal, hogy valamennyi munkásnak egyesülnie kell Lloyd George és a konzervatívok szövetsége ellen. Akkor egy csapásra nyertünk, mert bebizonyítottuk a tömegeknek, hogy a Hendersonok és Snowdenek félnek legyőzni Lloyd George-ot, félnek egyedül kezükbe venni a hatalmat, igyekeznek *titokban* megszerezni Lloyd George támogatását, aki *nyíltan* odanyújtja kezét a konzervatívoknak a Munkáspárt ellen. Meg kell jegyeznünk, hogy nálunk, Oroszországban az 1917. február 27-i (a régi naptár szerint) forradalom után a bolsevikoknak a mensevikek és az eszerek (vagyis az orosz Hendersonok és Snowdenek) ellen irányuló propagandája szakasztott ilyen körülmények folytán járt sikerrel. Mi azt mondtuk a mensevikeknek és az eszereknek: vegyétek kezetekbe az egész hatalmat a burzsoázia nélkül, mert többségetek van a szovjetekben (az I. összoroszországi szovjetkongresszuson, 1917 júniusában a szavazatoknak mindössze 13 százaléka volt a bolsevikoké). De az orosz Hendersonok és Snowdenek féltek a burzsoázia nélkül kezükbe venni a hatalmat, és amikor a burzsoázia halogatta az alkotmányozó gyűlési választásokat, mert nagyon jól tudta, hogy a többség az eszereké és mensevikeké lesz* (az eszerek és mensevikek a leg-

* Az 1917 novemberében lezajlott oroszországi alkotmányozó gyűlési választásokon, több mint 36 millió választót felölelő

szorosabb politikai blokkra léptek és valójában *egy* kispolgári demokráciát képviseltek), akkor az eszerek és mensevikek nem voltak képesek erélyesen és következetesen harcolni ez ellen a halogatás ellen.

Abban az esetben, ha a Hendersonok és Snowdenek elutasítanák a kommunistákkal való blokkot, a kommunisták egy csapásra nyernének a tömegek rokonszenvének kivívása és a Hendersonok meg Snowdenek diszkreditálása tekintetében, s ha ennek következtében el is vesztenénk néhány parlamenti mandátumot, ez nekünk egyáltalán nem lenne fontos. Csak egészen kevés, feltétlenül biztos kerületben állítanánk jelöltet, vagyis csak ott, ahol jelöltjeink felállítása nem vezetne a liberális jelölt győzelmére a labourista (munkáspárti) jelölttel szemben. Választási agitációt folytatnánk, röplapokat terjesztenénk a kommunizmus mellett, és *minden* kerületben, ahol nincs jelöltünk, arra szólítanánk fel a választókat, hogy *szavazzanak a labouristára a burzsoá ellen.* Sylvia Pankhurst és Gallacher elvtársak tévednek, ha ebben a kommunizmus elárulását vagy a szociálárulók elleni harcról való lemondást látják. Ellenkezőleg, ezáltal a kommunista forradalom ügye kétségkívül nyerne.

Az angol kommunistáknak most igen gyakran nehéz a tömegekhez még csak hozzá is férniük, még csak

adatok szerint, a bolsevikok a szavazatok 25 százalékát, a földbirtokosok és a burzsoázia különböző pártjai a szavazatok 13 százalékát, a kispolgári demokrácia, vagyis az eszerek és mensevikek a velük rokon kis csoportokkal együtt a szavazatok 62 százalékát kapták.

meghallgatásra is találniuk. Ha mint kommunista lépek fel és felszólítom a választókat, hogy Lloyd George-dzsal szemben Hendersonra szavazzanak, biztosan meg fognak hallgatni. És módomban lesz népszerűen megmagyarázni nemcsak azt, hogy miért jobbak a tanácsok a parlamentnél és miért jobb a proletariátus diktatúrája Churchill diktatúrájánál (amelyet a polgári „demokrácia" cégére leplez), hanem azt is, hogy szavazatommal csak úgy akarom támogatni Hendersont, ahogy a kötél támogatja az akasztott embert; — hogy amikor a Hendersonok közelebb jutnak saját kormányuk megalakításához, az éppúgy az én igazamat fogja bizonyítani, éppúgy az én oldalamra fogja állítani a tömegeket, éppúgy meg fogja gyorsítani a Hendersonok és Snowdenek politikai halálát, mint ahogy oroszországi és németországi elvbarátaikkal történt.

Ha pedig azzal az ellenvetéssel hozakodnak elő, hogy ez túlságosan „ravasz" vagy bonyolult taktika, hogy a tömegek ezt nem fogják megérteni, hogy ez a taktika szét fogja forgácsolni, fel fogja aprózni erőnket, meg fog bennünket akadályozni abban, hogy erőnket a tanácsforradalomra összpontosítsuk stb., akkor én azoknak a „baloldaliaknak", akik ilyen ellenvetéssel hozakodnak elő, azt válaszolom: ne hárítsátok saját doktrinér beállítottságotokat a tömegekre! Oroszországban a tömegek bizonyára nem műveltebbek, hanem kevésbé műveltek, mint Angliában. Mindamellett megértették a bolsevikokat: és a bolsevikoknak nem ártott, hanem használt az a körülmény, hogy a szovjetforradalom *előestéjén*, 1917 szep-

temberében, összeállították a polgári parlament (az Alkotmányozó Gyűlés) választásain fellépő képviselőjelöltjeik listáját, *közvetlenül* a szovjetforradalom *másnapján* pedig, 1917 novemberében, részt vettek ugyanannak az Alkotmányozó Gyűlésnek a választásain, amelyet 1918. január 5-én szétkergettek.

Nem térhetek itt ki az angol kommunisták között felmerült másik nézeteltérésre, amely akörül forog, hogy csatlakozni kell-e a Munkáspárthoz vagy sem. Túlságosan kevés anyag áll rendelkezésemre ezzel a kérdéssel kapcsolatban, amely különösen bonyolult, minthogy az angol „Munkáspárt" rendkívül sajátságos párt, felépítésében túlságosan eltér az európai kontinensen megszokott politikai pártoktól. Kétségtelen csupán az, hogy, először, ebben a kérdésben is elkerülhetetlenül hibát követ el, aki a forradalmi proletariátus taktikáját olyan elvekből akarná levezetni, mint például: „a kommunista pártnak doktrináját tisztán, a reformizmustól való függetlenségét szeplőtlenül meg kell őriznie; hivatása az, hogy az élen haladjon, s megállás nélkül, nem térve le az útról egyenesen a kommunista forradalom felé haladjon". Mert az ilyen elvek nem jelentenek egyebet, mint a francia blanquista kommunárok hibáinak megismétlését, akik 1874-ben mindennemű kompromisszum és mindennemű közbeeső állomás „elvetését" hirdették. Másodszor, kétségtelen, hogy a feladat itt is, mint mindig, az, hogy a kommunizmus általános és alapvető elveit alkalmazni tudjuk az osztályok és pártok közötti viszonyoknak arra a *sajátosságára*,

a kommunizmus felé való objektív fejlődésnek arra a *sajátosságára*, amely minden egyes országot jellemez, és amelyet tudni kell tanulmányozni, fellelni, eltalálni.

Erről azonban nem csupán az angol kommunista mozgalommal, hanem a valamennyi tőkésország kommunista mozgalmának fejlődését érintő általános következtetésekkel kapcsolatban is beszélni kell. Térjünk tehát most át erre a problémakörre.

X. NÉHÁNY KÖVETKEZTETÉS

Az 1905-ös oroszországi polgári forradalom a világtörténelemnek egy rendkívül eredeti fordulatát fedte fel: a sztrájkmozgalom a világon először az egyik legelmaradottabb tőkésországban jelentkezett ilyen hallatlan mértékben és erővel. A sztrájkolók száma csupán 1905 *első hónapjában* tízszerese volt az előző tíz év (1895—1904) sztrájkolói évi átlagszámának, 1905 januárjától októberéig pedig a sztrájkok szüntelenül és óriási mértékben nőttek. Az elmaradt Oroszország, több egészen sajátságos történelmi körülmény hatására, elsőként mutatta meg a világnak nemcsak az elnyomott tömegek önálló tevékenységének ugrásszerű növekedését a forradalom idején (ez minden nagy forradalomban így volt), hanem a proletariátus jelentőségét is, amely hasonlíthatatlanul nagyobb, mint arányszáma a lakosságon belül, a gazdasági és a politikai sztrájk egybekapcsolódását, ez utóbbinak fegyveres felkelésbe való átnövését, a kapitalizmus által

elnyomott osztályok tömegharca és tömegszervezete új formájának, a szovjeteknek megszületését.

Az 1917-es februári és Októberi Forradalom során a szovjetek minden irányban országos méretekben kifejlődtek, majd pedig győzelmet arattak a proletár, szocialista forradalomban. Két év sem telt bele és nyilvánvalóvá vált a szovjetek nemzetközi jellege, ennek a harci és szervezeti formának átterjedése az egész világ munkásmozgalmára, a szovjetrendszernek az a történelmi hivatása, hogy a burzsoá parlamentarizmus és általában a burzsoá demokrácia sírásója, örököse, utóda legyen.

Ez még nem minden. Napjaink munkásmozgalmának története azt mutatja, hogy a munkásmozgalom minden országban át fogja élni a születőben levő, erősödő, a győzelem felé haladó kommunista mozgalomnak a harcát mindenekelőtt és főképpen *saját* (minden egyes ország) „mensevizmusa", vagyis opportunizmusa és szociálsovinizmusa ellen; másodszor pedig — úgyszólván kiegészítésképpen — a „baloldali" kommunisták ellen. Az első harc valamennyi országban, úgy látszik minden kivétel nélkül, mint a II. (most már ténylegesen halott) és a III. Internacionálé közötti harc fejlődött ki. A második harc megfigyelhető Németországban is, Angliában is, Olaszországban is, Amerikában is (legalábbis a „Világ Ipari Munkásai" szövetségnek és az anarchoszindikalista irányzatoknak bizonyos *része* ragaszkodik a baloldali kommunizmus tévedéseihez, bár, másfelől, csaknem általánosan, csaknem osztatlanul elismeri a szovjetrendszert), Franciaországban is (a volt szindikalisták

egy részének a politikai párt és a parlamentarizmus tekintetében vallott álláspontja, ugyancsak a szovjetrendszer egyidejű elismerésével), azaz kétségkívül nemcsak nemzetközi, hanem világméretekben.

De az egyes országok munkásmozgalma, miközben mindenütt a burzsoázia legyőzésének alapjában véve egyforma előkészítő iskoláját járja, ezt a fejlődést a *maga módján* teszi meg. Amellett a nagy, vezető tőkésországok ezen az úton *sokkal gyorsabban* haladnak, mint a bolsevizmus, amely a történelemtől tizenöt évi időt kapott arra, hogy mint szervezett politikai irányzat, felkészüljön a győzelemre. A III. Internacionálé egy rövid esztendő leforgása alatt már döntő győzelmet vívott ki, szétverte a II., sárga, szociálsoviniszta Internacionálét, amely még néhány hónappal azelőtt hasonlíthatatlanul erősebb volt a III.-nál, szilárdnak és hatalmasnak látszott, és az egész világ burzsoáziájának sokoldalú, közvetlen és közvetett, anyagi (miniszteri tárcák, útlevelek, sajtó) és szellemi támogatását élvezte.

A fő dolog most az, hogy minden egyes ország kommunistái egészen tudatosan megértsék az opportunizmus és a „baloldali" doktrinérség elleni harc alapvető elvi feladatait, valamint mindazokat a *konkrét sajátosságokat*, amelyeket ez a harc az egyes országokban, a gazdasági élet, a politika, a kultúra, a nemzetiségi összetétel (Írország stb.), a gyarmatok, a vallási megoszlás stb. stb. sajátos vonásainak megfelelően felmutat, és amelyeket ennek a harcnak elkerülhetetlenül fel is kell mutatnia. Mindenütt érezhető, terjed és növekszik a II. Internacionáléval való elé-

gedetlenség, opportunizmusa miatt is, meg amiatt is, hogy nem tud vagy nem képes igazán centralizált, igazán vezető központot teremteni, amely alkalmas a forradalmi proletariátus nemzetközi taktikájának irányítására, ennek a proletariátusnak az egész világot felölelő tanácsköztársaságért folytatott harcában. Világosan meg kell érteni, hogy az ilyen vezető központot semmi esetre sem lehet a harc taktikai szabályainak sablonizálása, gépies egyenlősítése, egy kaptafára húzása alapján felépíteni. Mindaddig, míg a népek és az országok között nemzeti és állami különbségek vannak — márpedig ezek a különbségek még a proletariátus diktatúrájának világméretekben történő megvalósulása után is sokáig, nagyon sokáig meg fognak maradni —, a világ kommunista munkásmozgalmának nemzetközi taktikai egysége nem a különféleség kiküszöbölését, nem a nemzeti különbségek megszüntetését (ez a mai helyzetben dőre ábránd), hanem a kommunizmus *alap*elveinek (a szovjethatalomnak és a proletariátus diktatúrájának) olyan érvényesítését követeli, amely ezeket az elveket a *részletekben helyesen módosítja*, a nemzeti és nemzeti-állami különbséghez idomítja, alkalmazza. Felkutatni, tanulmányozni, megkeresni, kitalálni, felismerni minden egyes országban a nemzeti sajátosságokat, a nemzeti szempontból jellegzetes mozzanatot, amely az *egységes* nemzetközi feladat *konkrét megoldására*, a munkásmozgalmon belül az opportunizmus és a baloldali doktrinérség feletti győzelemre, a burzsoázia uralmának megdöntésére, a tanácsköztársaság és a proletárdiktatúra megteremtésé-

re vezet, ez a jelen történelmi pillanatban a fő feladat a vezető (és nemcsak a vezető) országokban. A legfontosabb — természetesen korántsem minden, de mégis a legfontosabb — már megtörtént a munkásosztály élcsapatának megnyerésével, azzal, hogy ez az élcsapat a parlamentarizmussal szemben a szovjethatalom, a polgári demokráciával szemben a proletárdiktatúra híve lett. Most minden erőt, minden figyelmet a *következő* lépésre kell összpontosítani, amely kevésbé látszik lényegesnek — és bizonyos szempontból valóban kevésbé az —, de amely ezzel szemben gyakorlatilag közelebb áll a kérdés gyakorlati megoldásához, nevezetesen arra, hogy megtaláljuk a proletárforradalomhoz való *átmenet* vagy *közeledés* formáját.

A proletár élcsapatot eszmeileg meghódítottuk. Ez a fő. Enélkül az első lépést sem lehet megtenni a győzelem felé. De ettől még meglehetősen messze az út a győzelemig. Csupán az élcsapattal győzni nem lehet. Csupán az élcsapatot a döntő harcba vetni, amikor még az egész osztály, amikor még a széles tömegek nem helyezkedtek arra az álláspontra, hogy vagy közvetlenül támogatják az élcsapatot, vagy, legalábbis jóindulatú semlegességet tanúsítanak irányában és teljesen képtelenek az ellenség támogatására, nemcsak ostobaság, hanem bűn is lenne. Ahhoz azonban, hogy valóban az egész osztály, hogy valóban a dolgozóknak és a tőke elnyomottainak széles tömegei jussanak el erre az álláspontra, ahhoz a propaganda egymagában, az agitáció egymagában kevés. Ahhoz ezeknek a tömegeknek saját politikai tapaszta-

lata szükséges. Ez minden nagy forradalom legfőbb törvénye, amelyet most nemcsak Oroszország, hanem Németország is meglepő erővel és szemléletességgel bizonyít. Nemcsak Oroszország műveletlen, jórészt írástudatlan tömegeinek, hanem Németország nagy műveltségű, százszázalékosan írástudó tömegeinek is a saját bőrükön kellett tapasztalniuk azt, hogy a II. Internacionálé lovagjaiból álló kormány mennyire erőtlen, mennyire jellemtelen, mennyire gyámoltalan, mennyire lakájkodik a burzsoázia előtt, mennyire galád, hogy a szélsőséges reakciósok diktatúrája (Oroszországban Kornyilov, Németországban Kapp és társai) mint a proletárdiktatúra egyetlen alternatívája mennyire elkerülhetetlen, s csak így tudtak határozottan a kommunizmus felé fordulni.

A nemzetközi munkásmozgalom öntudatos élcsapatainak, azaz a kommunista pártoknak, csoportoknak és irányzatoknak legközelebbi feladata az, hogy a széles (most a legtöbb esetben még szunnyadó, közömbös, a szokásokhoz megrögzötten ragaszkodó, fel nem ébredt) tömegeket új helyükre tudják *vezetni*, vagy helyesebben az, hogy *ne csak* a pártjukat tudják vezetni, hanem ezeket a tömegeket is, az új hadállás felé való közeledésük, átmenetük idején. Ha az első történelmi feladatot (a proletariátus öntudatos élcsapatának a szovjethatalom és a munkásosztály diktatúrája számára való megnyerését) nem lehetett megoldani az opportunizmuson és a szociálsovinizmuson aratott teljes eszmei és politikai győzelem nélkül, akkor a második feladatot, amely ma van soron és amely abban áll, hogy a *tömegeket* elvezessük az él-

csapat győzelmét a forradalomban biztosítani alkalmas új állásba — ezt a legközelebbi feladatot nem lehet teljesíteni a baloldali doktrinérség felszámolása, hibáinak teljes leküzdése, a tőlük való megszabadulás nélkül.

Amíg arról volt szó (s amennyiben még mindig arról van szó), hogy a proletariátus élcsapatát megnyerjük a kommunizmus számára, addig és annyiban a propaganda áll az első helyen; itt még a propagandakörök is hasznosak, a velük járó hibák ellenére, és jó eredményekre vezetnek. Amikor azonban a tömegek gyakorlati akciójáról, milliós hadseregek — ha lehet ezt a kifejezést használni — elosztásáról, az adott társadalmat alkotó osztályerők *összességének a végső és döntő harc céljából* való felsorakoztatásáról van szó, itt pusztán propagandista módszerekkel, pusztán a „tiszta" kommunizmus igazságainak ismételgetésével már semmire sem megyünk. Itt nem ezrekben kell számolni, mint ahogyan azt lényegében a propagandista teszi, — egy kis csoportnak tagja, amely még nem vezetett tömegeket; itt milliókban és tízmilliókban kell számolni. Itt nemcsak az a kérdés, vajon meggyőztük-e a forradalmi osztály élcsapatát, hanem az is, hogy az adott társadalom *valamennyi* osztályának, feltétlenül és kivétel nélkül valamennyi osztályának történelmileg cselekvőképes erői úgy oszlanak-e meg, hogy a döntő ütközetet teljesen megérettnek lehet tekinteni, — úgy, hogy (1) a velünk szemben álló ellenséges osztályerők már mind eléggé tanácstalanok, eléggé hajbakaptak egymással, eléggé legyengültek az erejüket meghaladó harcokban; hogy

(2) valamennyi ingadozó, tétovázó, állhatatlan, közbeeső elem, azaz a kisburzsoázia, nem a burzsoázia, hanem a kispolgári demokrácia eléggé leleplezte magát a nép előtt, és gyakorlati csődjével eléggé szégyent vallott; hogy (3) a proletariátus soraiban megkezdődött és egyre hatalmasabbá vált a burzsoázia elleni legerélyesebb, haláltmegvetően bátor forradalmi akciók támogatásának kedvező tömeghangulat. Akkor aztán a forradalom megérett, akkor győzelmünk — ha helyesen vettük számba valamennyi fentebb jelzett feltételt és helyesen választottuk meg a pillanatot — biztosítva van.

Egyfelől a Churchillek és Lloyd George-ok — ezek a politikai típusok elenyésző nemzeti eltérésekkel *minden* országban fellelhetők —, továbbá másfelől a Hendersonok és Lloyd George-ok közötti nézeteltérések teljesen lényegtelenek és jelentéktelenek a tiszta, vagyis az absztrakt, azaz a gyakorlati, tömegjellegű politikai akciókra meg nem érett kommunizmus szempontjából. A tömegek gyakorlati akciója szempontjából azonban ezek a különbségek igen-igen fontosak. Az olyan kommunistának, aki nemcsak öntudatos, meggyőződéses, az eszméitől áthatott propagandista, hanem a *tömegek* gyakorlati vezetője is akar lenni a forradalomban, a legfőbb teendője, a legfőbb feladata az, hogy ezeket a különbségeket figyelembe vegye, hogy meghatározza azt a pillanatot, amikor teljesen megértek az ezek között a „barátok" között elkerülhetetlen konfliktusok, amelyek a *„barátokat", valamennyit együttvéve,* gyengítik és elerőtlenítik. A kommunizmus eszméje iránti teljes

odaadást össze kell kapcsolni azzal a képességgel, hogy belemenjünk minden szükséges gyakorlati kompromisszumba, lavírozásba, egyezkedésbe, kerülő utakba, visszavonulásba és hasonlókba, azért, hogy meggyorsítsuk a Hendersonok (azaz — hogy ne egyes neveket mondjak — a II. Internacionálé hőseinek, a kispolgári demokrácia magukat szocialistának nevező képviselőinek) politikai hatalomrajutását és lejáratását; hogy meggyorsítsuk elkerülhetetlen gyakorlati bukásukat, amely a tömegeket éppen a mi szellemünkben, éppen a kommunizmus szellemében világosítja fel; hogy siettessük az elkerülhetetlen súrlódásokat, civakodásokat, konfliktusokat, a teljes meghasonlást a Hendersonok — Lloyd George-ok — Churchillek (mensevikek és eszerek — kadetok — monarchisták; a Scheidemannok — a burzsoázia — a kappisták stb.) között, és helyesen válasszuk ki azt a pillanatot, amikor a meghasonlás a „szent magántulajdon" mindezen „pillérei" között a legnagyobb, hogy a proletariátus döntő támadásával valamennyiüket szétverhessük és kivívhassuk a politikai hatalmat.

A történelem általában, a forradalmak története pedig különösen, mindig gazdagabb tartalmú, változatosabb, sokoldalúbb, elevenebb, „ravaszabb", mint ahogy azt akár a legelőrehaladottabb osztályok legjobb pártjai, legöntudatosabb élcsapatai képzelik. Ez érthető is, mert hiszen a legjobb élcsapatok tízezrek öntudatát, akaratát, szenvedélyét, képzelőerejét juttatják kifejezésre, míg a forradalmat minden emberi képesség különös fellendülésének és megfeszítettségének pillanatában a legélesebb osztályharc

által felkorbácsolt tízmilliók képessége, öntudata, akarata, szenvedélye, képzelőereje váltja valóra. Ebből két igen fontos gyakorlati következtetés adódik: az első az, hogy a forradalmi osztálynak, ahhoz, hogy feladatát megvalósíthassa, alaposan tisztába kell jönnie a társadalmi tevékenység kivétel nélkül *minden* formájával és oldalával (s a politikai hatalom kivívása után, néha nagy kockázattal és roppant veszéllyel, pótolnia kell azt, amit a hatalom kivívása előtt elmulasztott); a második az, hogy a forradalmi osztálynak készen kell állnia arra, hogy az egyik formát a legnagyobb gyorsasággal és a legváratlanabbul egy másik forma fogja felváltani.

Mindenki el fogja ismerni, hogy oktalanság, sőt bűn az olyan hadsereg magatartása, amely nem készül fel arra, hogy bánni tudjon mindazokkal a fegyverfajtákkal, harci eszközökkel és harci módszerekkel, amelyekkel az ellenség rendelkezik vagy rendelkezhet. S a politikára ez még nagyobb mértékben vonatkozik, mint a hadügyre. A politikában még kevésbé lehet előre tudni, milyen harci eszköz lesz bizonyos eljövendő viszonyok között alkalmazható és előnyös. Nem tudván bánni minden harci eszközzel, óriási — néha egyenesen döntő — vereséget szenvedhetünk, ha bizonyos, más osztályok helyzetében beállott és akaratunktól független változások a tevékenység olyan formáját tűzik napirendre, amelynek alkalmazásában különösen gyengék vagyunk. Ha minden harci eszközzel tudunk bánni, biztosan győzünk, minthogy a valóban élenjáró, valóban forradalmi osztály érdekeit képviseljük, biztosan győzünk még

akkor is, ha a körülmények nem engedik meg, hogy az ellenség számára legveszedelmesebb fegyvert alkalmazzuk, azt a fegyvert, amellyel leggyorsabban mérhetünk rá halálos csapásokat. Tapasztalatlan forradalmárok gyakran azt hiszik, hogy a legális harci eszközök opportunista eszközök, mert a burzsoázia ezen a téren különösen gyakran (főleg a „békés" nem forradalmi időkben) ámította és bolondította a munkásokat, s hogy az illegális harci eszközök a forradalmiak. Ez azonban nem igaz. Az igazság az, hogy opportunisták és a munkásosztály árulói azok a pártok és vezérek, amelyek, illetőleg akik nem tudják vagy nem akarják (ne mondd, hogy nem tudod, mondd, hogy nem akarod) alkalmazni az illegális harci eszközöket, például olyan viszonyok között, amilyenek az 1914—1918-as imperialista háború viszonyai voltak, amikor még a legszabadabb demokratikus országok burzsoáziája is hallatlan arcátlansággal és kegyetlenséggel csapta be a munkásokat, és megtiltotta, hogy a háború rabló jellegéről megmondják az igazságot. Az olyan forradalmárok azonban, akik nem tudják az illegális harci formákat egybekapcsolni *valamennyi* legális harci formával, nagyon rossz forradalmárok. Nem nehéz forradalmárnak lenni akkor, amikor a forradalom már kitört és lángra lobbant, amikor boldog-boldogtalan, egyszerűen lelkesedésből, divatból, sőt néha egyéni karrierhajhászásból csatlakozik a forradalomhoz. Az ilyen gyászforradalmároktól való „megszabadulás" a proletariátusnak később, győzelme után, a legnagyobb megerőltetésbe, mondhatni gyötrelmes kínokba kerül. Sokkal nehezebb — és

sokkal becsesebb —, ha akkor tudunk forradalmárok lenni, amikor *még nincsenek meg* a közvetlen, nyílt, tényleg tömegeket felölelő, valóban forradalmi harc feltételei, ha védeni tudjuk a forradalom érdekeit (propagandával, agitációval, szervezéssel) nem forradalmi, sőt gyakran egyenesen reakciós intézményekben, nem forradalmi körülmények közt, olyan tömegek körében, amelyek még nem képesek arra, hogy azonnal megértsék a forradalmi munkamódszerek szükségességét. Annak a konkrét útnak, vagy az események ama különös fordulatának megtalálásához, kitapogatásához, helyes meghatározásához érteni, amely a tömegeket *elvezeti* az igazi, döntő, végső, nagy forradalmi harchoz — ez napjaink kommunista mozgalmának fő feladata Nyugat-Európában és Amerikában egyaránt.

Vegyük például Angliát. Nem tudhatjuk — és senki sem mondhatja meg előre —, milyen hamar lobban ott majd lángra igazi proletárforradalom és *milyen alkalom* fogja leginkább felébreszteni, lángra gyújtani, harcba vinni az igen nagy, ma még szunnyadó tömegeket. Ezért kötelesek vagyunk egész előkészítő munkánkat úgy végezni (mint az elhunyt Plehanov szokta volt mondani, amikor még marxista és forradalmár volt), hogy mind a négy lábunkon meg legyünk patkolva. Lehetséges, hogy parlamenti válság okozza a „rianást", hogy ez fogja „megtörni a jeget", lehetséges, hogy olyan válság, amely a reménytelenül összekuszált, egyre jobban és egyre kínosabban alakuló és egyre élesedő gyarmati és imperialista ellentétekből fakad; lehet, hogy valamely harmadik ok stb. Mi nem arról

beszélünk, hogy milyen harc fogja *eldönteni* a proletárforradalom sorsát Angliában (ez a kérdés a kommunisták közül senkiben sem kelt kételyt, ez a kérdés mindnyájunk számára el van döntve, mégpedig a leghatározottabban), mi arról az *alkalomról* beszélünk, amely a ma még szunnyadó proletár tömegeket felkelti, mozgásba hozza és elvezeti közvetlenül a forradalomhoz. Ne feledjük, hogy például a francia burzsoá köztársaságban, olyan helyzetben, amely nemzetközi és belpolitikai tekintetben egyaránt százszorta kevésbé volt forradalmi, mint a mostani, elegendő volt egy olyan „váratlan" és olyan „jelentéktelen" alkalom, mint a reakciós katonai klikk ezer és ezer becstelen mesterkedéseinek egyike (a Dreyfus-ügy), hogy a népet a polgárháború küszöbére sodorja!

A kommunistáknak Angliában szüntelenül, lankadatlanul, következetesen egyaránt ki kell használniuk a parlamenti választásokat, a brit kormány Írországgal szemben követett politikájának, gyarmati politikájának és imperialista világpolitikájának minden mozzanatát és a társadalmi élet valamennyi egyéb területét, szféráját, oldalát, és mindenütt új módszerekkel, kommunista módra, nem a II., hanem a III. Internacionálé szellemében kell dolgozniuk. Sem időm, sem helyem nincsen, hogy itt leírjam azokat a módszereket, amelyek az „oroszoknak", a „bolsevikoknak" a parlamenti választásokon és a parlamenti harcban való részvételét jellemezték, de biztosíthatom a külföldi kommunistákat, hogy az egyáltalán nem hasonlított a szokásos nyugat-európai parlamenti kampányokra. Ebből gyakran azt a követ-

keztetést vonják le: „no igen, ez nálatok Oroszországban így volt, de nálunk a parlamentarizmus más." Ez a következtetés helytelen. Éppen azért vannak a világon kommunisták, azért vannak a III. Internacionálénak hívei minden országban, hogy az egész vonalon, az élet minden területén *átalakítsák* a régi szocialista, trade-unionista, szindikalista parlamenti tevékenységet *új*, kommunista tevékenységgé. Opportunista, színtiszta burzsoá, érdekhajhászó és szélhámos kapitalista elem a mi választásainknál is mindig éppen elegendő volt. A nyugat-európai és az amerikai kommunistáknak meg kell tanulniuk, hogy új, a megszokottól eltérő, nem opportunista, nem karrierista parlamenti politikát alakítsanak ki, hogy a kommunisták pártja kiadja a maga jelszavait, hogy az igazi proletárok a szervezetlen és teljesen elnyomott szegénynép segítségével röplapokat terjesszenek és hordozzanak széjjel, hogy meglátogassák és bejárják a munkások lakásait, a falusi proletároknak és az istenhátamögötti falvak parasztjainak kunyhóit (Európában szerencsére sokkal kevesebb a világtól távol eső falu, mint nálunk, Angliában pedig egészen elenyésző a számuk), hogy betérjenek a legegyszerűbb emberek által látogatott csapszékekbe, behatoljanak a legalsóbb rétegekből toborzódó egyesületekbe és szövetségekbe, az alkalmi gyűlésekre, ne tudálékosan (és ne nagyon parlamenti módon) beszéljenek a néppel, cseppet se hajhásszák a parlamenti „mandátumokat", hanem mindenütt felébresszék a gondolkodást, bevonják a tömegeket a mozgalomba, szaván fogják a burzsoáziát, kihasználják az általa

teremtett apparátust, az általa kiírt választásokat, az egész néphez intézett felhívásait, s a népet úgy ismertessék meg a bolsevizmussal, mint ahogy (a burzsoázia uralma alatt) sohasem sikerült megismertetni a választások idejének kivételével (nem számítva természetesen a nagy sztrájkok idejét, amikor az egész népet átfogó agitációnak *ugyanez* az apparátusa nálunk még fokozottabban dolgozott). Nyugat-Európában és Amerikában ezt megtenni nagyon nehéz, igen-igen nehéz, de meg lehet és meg kell tenni, hiszen fáradság nélkül a kommunizmus feladatait egyáltalán nem lehet megoldani, csakhogy *gyakorlati* feladatok megoldásán kell fáradozni, amelyek egyre változatosabbak, egyre jobban egybekapcsolódnak a társadalmi élet valamennyi területével, amelyek megoldása során a társadalmi élet egyik területét a másik után egyre inkább *elhódítjuk a burzsoáziától*.

Ugyancsak Angliában elvtársainknak ugyanúgy új módszerekkel (nem szocialista, hanem kommunista, nem reformista, hanem forradalmi módon) kell kiépíteniük a propaganda-, agitációs és szervező munkát a hadseregben és a *„saját"* állam elnyomott és nem teljes jogú nemzetiségei között (Írországban, a gyarmatokon). Mert az imperializmus korszakában általában és még inkább most a háború után, amely elgyötörte a népeket és gyorsan felnyitja szemüket az igazság meglátására (az igazság az, hogy az emberek tízmilliói csak annak a kérdésnek eldöntése végett estek el vagy lettek nyomorékká, hogy az angol vagy a német rablók fosztanak-e majd ki több országot) — a társadalmi élet mindeme területein

különösen sok gyúlékony anyag halmozódik fel és különösen sok alkalom támad konfliktusokra, válságokra, az osztályharc kiéleződésére. Nem tudjuk és nem tudhatjuk, hogy a gazdasági és politikai világválság nyomán most minden országban szanaszét röpködő számtalan szikra közül melyik szikra lesz képes lángra lobbantani a tüzet, amely felrázza a tömegeket, és ezért kötelességünk, hogy új, kommunista elveink alapján hozzálássunk minden néven nevezendő munkaterület „megdolgozásához", még akkor is, ha ez a legósdibb, legelhanyagoltabb és látszólag a legreménytelenebb, mert különben nem állunk majd feladatunk magaslatán, nem leszünk eléggé sokoldalúak, nem tudunk majd bánni valamennyi fegyverfajtával, nem készülünk fel sem arra, hogy legyőzzük a burzsoáziát (amely burzsoá módra szervezte meg — most pedig felbomlasztotta — a közélet minden területét), sem pedig arra, hogy a győzelem után hozzálássunk az egész élet kommunista átszervezéséhez.

Az oroszországi proletárforradalom és ennek a forradalomnak nemzetközi méretekben aratott, a burzsoázia és a nyárspolgárok számára váratlan győzelmei után megváltozott az egész világ, megváltozott mindenütt a burzsoázia is. A burzsoázia megrémült a „bolsevizmustól", eszeveszett haragra lobban ellene, és éppen ezért egyrészt meggyorsítja az események kibontakozását, másrészt pedig a bolsevizmus erőszakos elnyomására összpontosítja figyelmét, és ezáltal számos más területen gyengíti saját helyzetét. Ezt a két körülményt minden előre-

haladott ország kommunistáinak figyelembe kell venniük taktikájukban.

Amikor az orosz kadetok és Kerenszkij vad hajszát kezdtek a bolsevikok ellen — különösen 1917 áprilisa után, s még inkább 1917 júniusában és júliusában —, „elvetették a sulykot". A burzsoá lapok, amelyek sokmilliós példányszámban, minden hangnemben ágáltak a bolsevikok ellen, segítettek bevonni a tömegeket a bolsevizmus megvitatásába, holott a lapoktól függetlenül amúgy is éppen a burzsoázia „buzgalma" következtében az egész közéletben elhatalmasodtak a bolsevizmusról folytatott viták. Most nemzetközi méretekben minden ország milliomosai úgy viselkednek, hogy a legnagyobb hálával tartozunk nekik. Ugyanolyan buzgalommal rendezik a hajszát a bolsevizmus ellen, mint annak idején Kerenszkij és társai tették; közben ugyanúgy „elvetik a sulykot" és ugyanúgy *segítenek* nekünk, mint annak idején Kerenszkij. Amikor a francia burzsoázia a bolsevizmus kérdését állítja a választási agitáció középpontjába és aránylag mérsékelt vagy ingadozó szocialistákat bolsevikokként hord le; amikor az amerikai burzsoázia, teljesen fejét vesztve, a bolsevizmus gyanúja miatt az emberek ezreit és ezreit szedi össze, pánikhangulatot kelt és mindenfelé bolsevik összeesküvésekről terjeszt híreket; amikor az angol burzsoázia, a világ „leghiggadtabb" burzsoáziája, minden okossága és tapasztaltsága ellenére hihetetlen ostobaságokat követ el, igen nagy anyagi eszközökkel rendelkező „bolsevizmusellenes egyesületeket" alapít, a bolsevizmusról külön irodalmat

teremt, a bolsevizmus elleni harc céljára még több tudóst, agitátort és papot bérel fel, meg kell hajolnunk és köszönetet kell mondanunk a kapitalista uraknak. Nekünk dolgoznak. Segítségünkre vannak abban, hogy a tömegekben felkeltsük az érdeklődést a bolsevizmus lényege és jelentősége iránt. Másképpen viszont nem járhatnak el, mert a bolsevizmust „agyonhallgatni", elfojtani *már* nem sikerült nekik.

Ugyanakkor azonban a burzsoázia a bolsevizmusnak jóformán csak az egyik oldalát látja: a felkelést, az erőszakot, a terrort; a burzsoázia ezért különösen arra igyekszik felkészülni, hogy *ezen* a téren szálljon szembe és fejtsen ki ellenállást. Meglehet, hogy egyes esetekben, egyes országokban, bizonyos rövidebb időszakokra, ez sikerülni fog neki: ezzel a lehetőséggel számolni kell, s abban, hogy ez sikerülni fog neki, a mi szempontunkból nincs is semmi borzasztó. A kommunizmus „kicsírázik" a társadalmi életnek minden területéből, hajtásai megvannak kivétel nélkül mindenütt, a „ragály" (ha a burzsoázia és a burzsoá rendőrség által oly kedvelt és számukra „legkellemesebb" hasonlatot akarjuk használni) igen tartósan hatolt be a szervezetbe és átitatta az egész szervezetet. Ha az egyik kijáratot különös gonddal „betömik", akkor a „ragály" talál magának más, néha teljesen váratlan kivezető utat. Az élet megteszi a magáét. Hadd tobzódjon a burzsoázia, hadd dühöngjön az eszeveszettségig, hadd vesse el a sulykot, kövessen el ostobaságokat, álljon előre bosszút a bolsevikokon és igyekezzen (Indiában, Magyarországon, Németországban stb.) lemészárolni

a holnapi vagy a tegnapi bolsevikok újabb százait, ezreit, százezreit — amikor a burzsoázia így jár el, csak azt teszi, amit a történelem által pusztulásra ítélt minden osztály tett. A kommunistáknak tudniuk kell, hogy a jövő mindenképpen az övék, és ezért a nagy forradalmi harcban a legnagyobb szenvedélyességet a burzsoázia eszeveszett kapkodásainak leghidegvérűbb és legjózanabb figyelembevételével párosíthatjuk (és kell is párosítanunk). Az orosz forradalmat kegyetlenül elfojtották 1905-ben; az orosz bolsevikok 1917 júliusában vereséget szenvedtek; Scheidemann-nak és Noskénak a burzsoáziával és a monarchista tábornokokkal együttesen kifőzött mesteri provokációja és ügyes manőverei útján több mint tizenötezer német kommunistát mészároltak le; Finnországban és Magyarországon dühöng a fehérterror. A kommunista mozgalom azonban minden esetben és minden országban egyre jobban acélosodik és nő; gyökereit oly mélyre eresztette, hogy az üldözések nem gyengítik, hanem fokozzák erejét. Ahhoz, hogy biztosabban és határozottabban haladjunk a győzelem felé, csak egy valami hiányzik: az, hogy minden ország minden kommunistája mindenütt és teljesen átgondolt módon felismerje, hogy taktikájában a lehető legnagyobb mértékben *rugalmasnak* kell lennie. A nagyszerűen fejlődő kommunista mozgalom, különösen az előrehaladott országokban, most ennek a felismerésnek és e felismerés gyakorlati alkalmazására való képességnek van híján.

Hasznos lecke lehetne (és legyen is) az, ami a II. Internacionálé olyan nagy tudású marxistáival

és olyan odaadó szocialista vezéreivel történt, amilyenek Kautsky, Otto Bauer és a többiek voltak. Teljesen megértették a rugalmas taktika szükségességét, tanulták a marxista dialektikát és másokat is tanítottak rá (és sok minden abból, amit ebben a tekintetben tettek, mindenkor komoly értéke lesz a szocialista irodalomnak), de ennek a dialektikának az *alkalmazása* során akkora hibát követtek el, illetőleg a gyakorlatban annyira *nem* dialektikusaknak, annyira a formák gyors változásának és a régi formák gyors ütemben új tartalommal való telítődésének megértésére képtelen embereknek bizonyultak, hogy sorsuk nem sokkal irigylésre méltóbb Hyndman, Guesde és Plehanov sorsánál. Csődjük fő oka az volt, hogy „elbámészkodtak" a munkásmozgalom és a szocializmus fejlődésének egy bizonyos formáján, megfeledkeztek arról, hogy ez a forma egyoldalú, féltek szembenézni azzal a hirtelen fordulattal, amely az objektív viszonyok folytán elkerülhetetlenné vált, és továbbra is olyan egyszerű, bemagolt, első pillantásra kétségbevonhatatlan igazságokat hajtogattak, mint az, hogy három több kettőnél. De a politika inkább hasonlít az algebrára, mint az aritmetikára, s még inkább a felsőbb matematikára, mint az alsóbbra. Valójában a szocialista mozgalom régi formái egytől egyig új tartalommal teltek meg, a számok előtt ezért új előjel tűnt fel: a „mínusz", a mi bölcseink viszont konokul továbbra is azt hajtogatták (és hajtogatják) maguknak és másoknak is, hogy „mínusz három" több „mínusz kettőnél".

Arra kell törekednünk, hogy a kommunistákkal

ne ismétlődjön meg ugyanez a hiba más oldalról, vagyis helyesebben, hogy minél hamarabb jóvátegyük és minél gyorsabban, a szervezet számára minél fájdalommentesebben kiküszöböljük *ugyanazt a hibát*, amelyet most, csak éppen más oldalról, a „baloldali" kommunisták elkövetnek. Hiba a baloldali doktrinérség is, nemcsak a jobboldali. Természetesen a kommunista mozgalomban észlelhető baloldali doktrinérség hibája a jelen pillanatban ezerszerte kevésbé veszedelmes és kevésbé jelentős, mint a jobboldali doktrinérség (azaz a szociálsovinizmus és a kautskyzmus) hibája, de csak azért, mert a baloldali kommunista irányzat egészen fiatal, éppenhogy keletkezőben levő irányzat. Csak ezért lehet a betegséget bizonyos feltételek mellett könnyen kigyógyítani, és a gyógyításhoz a legnagyobb eréllyel hozzá is kell látni.

A régi formák szétrepedtek, mert kiderült, hogy új tartalmuk — proletárellenes, reakciós tartalmuk — mértéktelenül kifejlődött. Most a nemzetközi kommunista mozgalom fejlődése szempontjából munkánknak olyan határozott, olyan erőteljes, olyan hatalmas tartalma van (dolgozni a szovjethatalomért, a proletárdiktatúráért), hogy ez a tartalom bármely formában, az új meg a régi formában egyaránt, megnyilvánulhat, és *meg is kell* nyilvánulnia, hogy átalakíthatja, legyőzheti, alárendelheti magának — és ezt meg is kell tennie — valamennyi formát, nemcsak az újakat, hanem a régieket is, — nem azért, hogy megbéküljünk a régiekkel, hanem azért, hogy képesek legyünk minden új és régi formát a kom-

munizmus teljes és végleges, döntő és visszavonhatatlan győzelmének eszközévé tenni.

A kommunistáknak minden erejükkel azon kell lenniük, hogy a munkásmozgalmat és általában a társadalmi fejlődést a legegyenesebb és legrövidebb úton vezessék a szovjethatalom világgyőzelme és a proletárdiktatúra felé. Ez vitathatatlan igazság. De csak egy kis lépéssel kell tovább menni — az ember azt hihetné, hogy a lépés ugyanabban az irányban történt —, és az igazság tévedéssé válik. Gondoljunk csak arra, amit a német és az angol baloldali kommunisták mondanak, hogy tudniillik csak egy utat ismerünk el, az egyenes utat, hogy nem tartjuk megengedhetőnek a lavírozást, az egyezkedést, a kompromisszumokat — és ez már tévedés lesz, amely igen komoly kárt okozhat, s részben már okozott és okoz is a kommunizmusnak. A jobboldali doktrinérség csökönyösségében csak a régi formákat hajlandó elismerni, és teljesen csődöt mondott, mert nem vette észre az új tartalmat. A baloldali doktrinérség csökönyösségében feltétlenül el akar vetni bizonyos régi formákat, és nem látja, hogy az új tartalom bármely formán át utat tör magának, hogy nekünk mint kommunistáknak az a kötelességünk, hogy alkalmazni tudjunk minden formát, hogy megtanuljuk, miképpen kell a legnagyobb gyorsasággal kiegészíteni az egyik formát a másikkal, felváltani az egyiket a másikkal, taktikánkat hozzáidomítani minden olyan változáshoz, amelyet nem a mi osztályunk, nem a mi erőfeszítéseink idéztek elő.

A világforradalom az imperialista világháború borzalmai, gyalázatosságai, ocsmányságai, az általa teremtett helyzet kilátástalansága következtében olyan hatalmas lökést kapott és annyira meggyorsult, ez a forradalom szélességben és mélységben olyan mindent felülmúló gyorsasággal fejlődik, az egymást felváltó formák olyan nagyszerű gazdagságát mutatja, oly sok tanulságot nyújtva cáfol meg a gyakorlatban mindenféle doktrinérséget, hogy minden okunk megvan arra a reménységre, hogy a nemzetközi kommunista mozgalom gyorsan és teljesen ki fog gyógyulni gyermekbetegségéből, a „baloldali" kommunizmusból.

1920. április 27.

KIEGÉSZÍTÉS

Amíg a kiadóvállalatok országunkban, amelyet az egész világ imperialistái kifosztottak, hogy bosszút álljanak a proletárforradalomért, és amelyet a munkásaiknak tett különféle ígéretek ellenére még most is fosztogatnak és blokád alatt tartanak, — amíg kiadóvállalataink megbirkóztak brosúrám kiadásának feladatával, azalatt külföldről újabb anyag érkezett. S minthogy brosúrámat egyáltalán nem szándékozom többnek tartani, mint egy publicista futólagos megjegyzéseinek, csak röviden érintek még néhány pontot.

I. A NÉMETORSZÁGI KOMMUNISTÁK SZAKADÁSA

A kommunisták szakadása Németországban ténynyé vált. A „baloldal" vagy „elvi ellenzék" a „kommunista párttól" különálló „kommunista munkáspártot" alakított. Olaszországban úgy látszik szintén a szakadás felé halad a dolog; azt mondom, hogy úgy látszik, mert csak a baloldali „Szovjet" („Il Soviet") című újság újabb számai (7. és 8. sz.) állanak rendelkezésemre, amelyekben nyíltan tárgyalják a

szakadás lehetőségét és szükségességét, s emellett az „absztencionisták" (vagy bojkottisták, azaz a parlamentben való részvétel ellenzői) frakciójának kongresszusáról is szó van, amely frakció mind ez ideig az Olasz Szocialista Párthoz tartozik.

Félő, hogy a szakadás köztünk és a „baloldaliak", a parlamentellenesek között (akik részben a politikát, a politikai pártot és a szakszervezetekben való munkát is ellenzik) nemzetközi jelenséggé válik, éppúgy, mint a szakítás a „centristákkal" (vagyis a kautskystákkal, longuet-istákkal, „függetlenekkel" stb.). Ám legyen. A szakadás még mindig jobb, mint a zűrzavar, amely a párt ideológiai, elméleti és forradalmi fejlődését, kiforrását és egységes, valóban szervezett, a proletárdiktatúrát tényleg előkészítő gyakorlati munkáját egyaránt akadályozza.

Hadd tegyék próbára magukat a „baloldaliak" a gyakorlatban, nemzeti és nemzetközi méretekben, hadd próbálják meg a proletárdiktatúrát előkészíteni (azután pedig meg is valósítani) szigorúan centralizált, vasfegyelemmel bíró párt nélkül, a nélkül a képesség nélkül, hogy a politikai és kulturális munka minden területén, minden ágában és válfajában megfelelően kiismernék magukat. A gyakorlati tapasztalat hamar észhez téríti majd őket.

Ámde mindent meg kell tenni abban az irányban, hogy a „baloldaliakkal" való szakadás ne nehezítse meg, vagy minél kevésbé nehezítse meg a munkásmozgalom valamennyi részvevőjének, a szovjethatalom és a proletárdiktatúra valamennyi őszinte és becsületes hívének a közeljövőben elkerülhetet-

lenül bekövetkező és szükséges egybeolvadását egy egységes pártban. Oroszországban a bolsevikok különös szerencséje az volt, hogy már jóval a proletárdiktatúráért való közvetlen tömegharc kezdete előtt tizenöt évük volt arra, hogy mind a mensevikek (azaz az opportunisták és a „centristák"), mind a „baloldaliak" elleni harcot rendszeresen és teljesen végigvigyék. Európában és Amerikában ezt a munkát most „erőltetett menetben" kell elvégezni. Egyesek, különösen a sikertelenül vezéri pozícióra törekvők közül, sokáig ragaszkodhatnak tévedéseikhez (ha hiányzik belőlük a kellő proletár fegyelmezettség és nem elég „becsületesek önmagukhoz"), a munkástömegek azonban, amikor megérik majd az idő, könnyen és gyorsan fognak egyesülni maguk is, és könnyen és gyorsan fognak egyesíteni minden őszinte kommunistát egy olyan egységes pártban, amely képes lesz megvalósítani a szovjetrendszert és a proletariátus diktatúráját.*

* A „baloldali" kommunistáknak, az antiparlamentárisoknak általában a kommunistákkal való jövendő egybeolvadásával kapcsolatban a következőket szeretném még megjegyezni. Amennyire módomban volt megismerkedni a németországi „baloldali" kommunisták és általában a német kommunisták újságaival, azt látom, hogy az előbbieknek megvan az az előnyük, hogy jobban tudnak a tömegek között agitálni, mint az utóbbiak. Valami ehhez hasonlót figyeltem meg nem egy ízben — csak éppen kisebb méretekben, egyes helyi szervezetekben, nem pedig országos méretekben — a bolsevik párt története során is. Így például 1907—1908-ban a „baloldali" bolsevikok néha és egyes helyeken nagyobb sikerrel agitáltak a tömegek között, mint mi. Ez részben azzal magyarázható, hogy forradalmi pillanatokban

II. A KOMMUNISTÁK ÉS A FÜGGETLENEK NÉMETORSZÁGBAN

Brosúrámban annak a véleményemnek adtam kifejezést, hogy a kommunisták és a függetlenek balszárnya közötti kompromisszum a kommunista mozgalom szempontjából szükséges és hasznos, bár megvalósítása nem lesz könnyű. Az azóta beérkezett lapok mind az egyik, mind a másik állításomat megerősítették. A Németországi Kommunista Párt Központi Bizottsága lapjának, a „Vörös Zászló"-nak 32. száma („Die Rote Fahne", Zentralorgan der Kommun. Partei Deutschlands, Spartacusbund, 1920. március 26.) közli ennek a Központi Bizottságnak a Kapp—Lüttwitz-féle katonai „puccsról" (összeesküvésről, kalandról) és a „szocialista kormányról" szóló „nyilatkozatát". Ez a nyilatkozat tökéletesen helytálló, mind az elvi megállapítás, mind a gyakorlati következtetés szempontjából. Az elvi megállapítás az, hogy a jelen pillanatban nincs meg a

vagy amikor a forradalom emlékei még elevenen élnek, könnyebb a tömegekhez az „egyszerű" tagadás taktikájával hozzáférni. Ez azonban még nem érv amellett, hogy az ilyen taktika helyes. Mindenesetre a legkisebb kétség sem fér ahhoz, hogy a kommunista *pártnak*, amely valóban a forradalmi *osztály*, a proletariátus előőrse, élcsapata akar lenni, és amely azonfelül a széles, nemcsak proletár, hanem a *nem* proletár *tömegeknek*, a dolgozók és kizsákmányoltak tömegeinek vezetését is meg akarja tanulni, az a kötelessége, hogy mind a városi, a gyári „utca", mind a falu számára a leghozzáférhetőbb, legérthetőbb, legvilágosabb és legelevenebb módon tudjon propaganda-, szervező és agitációs munkát végezni.

proletárdiktatúra „objektív alapja", minthogy a „városi munkások többsége" a függetlenek mellett áll. A következtetés: „a burzsoá-kapitalista pártok kizárásával létrejövő szocialista" kormánynak „lojális ellenzékiséget" (azaz az „erőszakos megdöntés" előkészítéséről való lemondást) kell ígérni.

Ez a taktika alapjában véve kétségkívül helyes. De ha nem is térünk ki a fogalmazás apró pontatlanságaira, mégsem hallgathatjuk el azt, hogy nem lehet (a kommunista párt hivatalos nyilatkozatában) a szociálárulók kormányát „szocialistának" nevezni, hogy nem lehet a „burzsoá-kapitalista pártok" kizárásáról beszélni, amikor mind a Scheidemannok, mind Kautsky és Crispien úrék pártja kispolgári demokrata párt, nem lehet olyan dolgokat írni, mint amilyenek a nyilatkozat negyedik pontjában olvashatók, amely így szól:

„. . . Ha folytatni akarjuk a proletár tömegeknek a kommunizmus számára való megnyerését, a proletárdiktatúra fejlődése szempontjából rendkívül fontos az olyan állapot, amikor a politikai szabadság korlátlanul kihasználható és amikor a polgári demokrácia nem léphet fel a tőke diktatúrájaként . . ."

Ilyen állapot lehetetlen. A kispolgári vezérek, a német Hendersonok (Scheidemannok) és Snowdenek (Crispienek) nem lépik és nem is léphetik túl a polgári demokrácia kereteit, a polgári demokrácia viszont nem lehet egyéb, mint a tőke diktatúrája. Ezeket

az elvileg helytelen és politikailag káros dolgokat, annak a gyakorlati eredménynek a szempontjából, melyet a kommunista párt Központi Bizottsága tökéletesen helyesen igyekezett elérni, egyáltalán le sem kellett volna írni. Ehhez elegendő lett volna azt mondani (ha az ember a parlamenti szokásoknak megfelelően udvarias akar maradni), hogy amíg a városi munkások többsége a függetleneket követi, mi, kommunisták, nem akadályozhatjuk meg ezeket a munkásokat abban, hogy a „saját" kormányukkal kapcsolatban szerzett tapasztalataik alapján kiábránduljanak utolsó kispolgári demokratikus (azaz szintén „burzsoá-kapitalista") illúzióikból. Ez elegendő a kompromisszum megindokolására, amely valóban szükséges, és amelynek abban kell állnia, hogy bizonyos időre lemondanak ama kormány erőszakos megdöntésének kísérletéről, amelyben a városi munkások többsége bízik. A mindennapi tömegagitációban pedig, amelyet nem kötnek a hivatalos, parlamenti udvariasság korlátai, természetesen hozzá lehetne tenni: hadd leplezzék le a Scheidemann-féle gazemberek és a Kautsky—Crispien-féle filiszterek a gyakorlatban, hogy mennyire lóvá vannak téve ők maguk, és mennyire lóvá teszik ők a munkásokat; az ő „tiszta" kormányuk a „legtisztábban" fogja elvégezni ezt a szocializmus, a szociáldemokratizmus és a szociálárulás egyéb válfajai Augiász-istállójának „kitisztítását" célzó munkát.

A „Németországi Független Szociáldemokrata Párt" jelenlegi vezéreinek igazi mivolta (azoké a

vezéreké, akikről helytelenül azt mondják, hogy már elvesztették minden befolyásukat, s akik valójában még veszedelmesebbek a proletariátusra nézve, mint a magyar szociáldemokraták, akik kommunistáknak nevezték magukat és „támogatást" ígértek a proletariátus diktatúrájának) ismételten megnyilvánult a német Kornyilov-kaland, azaz Kapp és Lüttwitz úr államcsínyje idején.* Röviden, de velősen bizonyítja ezt két kis cikk: Karl Kautsky „Döntő órák" („Entscheidende Stunden") c. cikke a „Freiheit" („Szabadság", a függetlenek lapja) 1920. március 30-i számában és Arthur Crispien „A politikai helyzethez" c. cikke (1920. április 14., ugyanott). Ezek az urak egyáltalán nem képesek forradalmárok módjára gondolkozni és ítélni. Ezek siránkozó kispolgári demokraták, akik ezerszerte veszedelmesebbek a proletariátusra nézve, mikor a szovjethatalom és a proletárdiktatúra hívének nyilvánítják magukat, mert valójában minden nehéz és veszedelmes percben elkerülhetetlenül árulást fognak elkövetni . . . mégpedig abban a „legőszintébb" meggyőződésben, hogy segítenek a proletariátusnak! Hiszen a magyar szociáldemokraták, akik kommunistáknak keresztelkedtek át, szintén „segíteni" akartak a proletariátusnak, amikor gyávaságból és jellemtelenségből a tanácshatalom helyzetét Magyarországon

* Rendkívül érthetően, röviden és pontosan, marxista módon világítja meg ezt egyebek közt az Osztrák Kommunista Párt kitűnő újsága, a „Vörös Zászló", 1920. március 28-i és 30-i számában. („Die Rote Fahne", Wien, 1920, 266. és 267. szám; L. L., „Ein neuer Abschnitt der deutschen Revolution".)

reménytelennek tartották és siránkozni kezdtek az antant-tőkések és az antant hóhérok ügynökei előtt.

III. TURATI ÉS TÁRSAI OLASZORSZÁGBAN

A „Szovjet" c. olasz újság fentebb említett számai teljesen megerősítik azt, amit brosúrámban az Olasz Szocialista Párt hibájáról mondtam, amiért megtűr soraiban ilyen tagokat, sőt ilyen parlamenti csoportot. Még jobban megerősíti ezt egy olyan kívül álló tanú, mint a „Manchester Guardian" c. angol polgári liberális újság római tudósítója, aki az 1920. március 12-i számban közölte Turatival készített interjúját.

„. . . Signor Turati feltevése szerint — írja a tudósító — a forradalmi veszély nem olyan, hogy komoly aggodalomra adhatna okot Olaszországban. A maximalisták csak azért játszanak a szovjet elméletek tüzével, hogy a tömegeket emelkedett és izgatott hangulatban tartsák. Ezek az elméletek azonban nem egyebek délibábkergetésnél, éretlen programoknál, amelyek gyakorlatilag semmire sem jók. Csak arra jók, hogy a dolgozó osztályokat a várakozás állapotában tartsák. Ugyanazok az emberek, akik csalétekként használják fel ezeket az elméleteket, hogy a proletárszemeket elkápráztassák, akarva, nem akarva kénytelenek nap mint nap bizonyos, gyakran elenyészően csekély gazdasági előnyökért harcolni, csakhogy kitolják azt a pillanatot, amikor a dol-

gozó osztályok elvesztik illúzióikat és kedvelt meséikbe vetett hitüket. Ezért van a kisebb-nagyobb, és a legkülönbözőbb okból kitörő sztrájkok hosszú sora, egészen a postások és vasutasok legutóbbi sztrájkjáig — az olyan sztrájkoké, amelyek súlyosbítják az ország amúgy is súlyos helyzetét. Az országot izgalomban tartják az adriai problémával kapcsolatos nehézségek, nyomják a külföldi adósságok, izgalomban tartja a minden mértéket meghaladó papírpénzkibocsátás, mindamellett az ország még korántsem ismeri fel, hogy el kell sajátítania azt a munkafegyelmet, amely az egyetlen módja a rend és a jólét visszaállításának . . ."

A napnál is világosabb, hogy az angol tudósító olyan igazságot fecsegett ki, amelyet valószínűleg éppúgy takargat és szépítget maga Turati is, mint Turati valamennyi olaszországi burzsoá védelmezője, támogatója és sugalmazója. Ez az igazság az, hogy Turati, Treves, Modigliani, Dugoni úrék és kompániájuk minden eszméje és egész politikai tevékenysége tényleg olyan, éppen olyan, aminőnek az angol tudósító ecseteli. Ez a legtisztább szociálárulás. Mit ér a rend védelme és a fegyelem bérrabságban levő, a tőkések zsebére dolgozó munkásoknak! Mennyire ismerősek nekünk, oroszoknak, az ilyen mensevik beszédek! Milyen értékes beismerés az, hogy a tömegek a szovjethatalom *mellett* vannak! Mekkora bárgyúság és filiszterség kell ahhoz, hogy valaki meg ne értse a spontánul növekedő sztrájkok forradalmi

szerepét! Bizony, bizony, a polgári liberális újság angol tudósítója nem tett jó szolgálatot Turati úrnak és kompániájának, s nagyszerűen bebizonyította, hogy helyes Bordiga elvtársnak és a „Szovjet" c. újságnál dolgozó barátainak az a követelése, hogy az Olasz Szocialista Párt, ha valóban a III. Internacionálé *mellett* akar lenni, csúfosan kergesse ki soraiból Turati urat és kompániáját s váljék kommunista párttá nevében is, tetteiben is.

IV. HELYES FELTEVÉSEKBŐL — HELYTELEN KÖVETKEZTETÉSEK

Ámde Bordiga elvtárs és „baloldali" barátai Turati úrról és társairól mondott helyes kritikájukból azt a helytelen következtetést vonják le, hogy a parlamentben való részvétel általában káros. Az olasz „baloldaliak" e nézet védelmére a komoly érveknek még csak az árnyékát sem tudják felhozni. Egyszerűen nem ismerik (vagy igyekeznek elfelejteni) a burzsoá parlamentek valóban forradalmi és kommunista, a proletárforradalom előkészítése szempontjából kétségkívül hasznos kihasználásának nemzetközi példáit. Egyszerűen nem tudják elképzelni az „újat", és nagy hangon, végtelen ismétlésekbe bocsátkozva, arról beszélnek, hogyan festett a parlamentarizmus „régi", nem bolsevik szellemben történő kihasználása.

Éppen ez a legfőbb hibájuk. A kommunizmusnak nemcsak a parlamenti, hanem *minden* tevékenységi területen elvileg újat *kell teremtenie* (erre viszont

hosszú, állhatatos, kitartó munka nélkül *nem képes*), elvileg újat, ami gyökeresen szakít a II. Internacionálé hagyományaival (egyidejűleg azonban megőrzi és tovább fejleszti azt, ami benne jó volt).

Vegyük például az újságírói munkát. Az újságok, a brosúrák és a felhívások szükséges propagandista, agitációs és szervező munkát végeznek. Újságírói apparátus nélkül csak valamennyire is civilizált országban nem lehet meg semmilyen tömegmozgalom. És semmiféle üvöltés a „vezérek" ellen, semmiféle esküdözés és fogadkozás, hogy megőrzik a tömegek tisztaságát a vezérek befolyásától — semmi ilyesmi nem mentesít attól, hogy erre a munkára ne kelljen burzsoá és értelmiségi származású embereket felhasználni, nem mentesít a polgári demokrata, „magántulajdonosi" légkörtől és helyzettől, amelyben a kapitalizmus idején ez a munka folyik. Sőt, még két és fél évvel a burzsoázia megdöntése után, a politikai hatalomnak a proletariátus által való kivívása után is tömeges méretekben látjuk magunk körül a polgári demokratikus, magántulajdonosi viszonyoknak ezt a légkörét, ezt a környezetét (parasztok, kézművesek).

A parlamentarizmus a munka egyik formája, az újságírás a munka másik formája. Mind a kettő tartalma lehet kommunista tartalom, és mind a kettő tartalmának kommunista tartalomnak is kell lennie, ha mind az egyik, mind a másik területen igazi kommunisták, egy igazi proletár tömegpárt tagjai dolgoznak. De sem az egyik, sem a másik munkaterületen — *semmilyen munkakörben*, sem a kapitalizmus

idején, sem a kapitalizmusból a szocializmusba való átmenet folyamán — nem lehet elkerülni azokat a nehézségeket, azokat a sajátos feladatokat, amelyekkel a proletariátusnak meg kell birkóznia, és amelyeket meg kell oldania, hogy a burzsoá környezetből származó elemeket a saját céljai érdekében felhasználja, hogy a burzsoá-intellektuel előítéleteket és befolyásokat leküzdje, hogy a kispolgári környezet ellenállását gyengítse (a továbbiak során pedig ezt a környezetet teljesen át is alakítsa).

Vajon az 1914—1918-as háború előtt nem láttunk-e minden országban rengeteg példát arra, hogy fölöttébb „baloldali" anarchisták, szindikalisták és mások támadták a parlamentarizmust, csúfolták az elpolgáriasodott, elposványosodott szocialista parlamenti politikusokat, ostorozták karrierizmusukat stb. stb., maguk pedig az újságírás *révén*, a szindikátusokban (szakszervezetekben) végzett munkájuk *révén ugyanilyen* polgári karriert futottak be? Hát nem jellegzetes Jouhaux és Merrheim urak példája, hogy csak Franciaországra szorítkozzunk?

A parlamentben való részvétel „elvetésének" gyerekes volta éppen abban rejlik, hogy a munkásmozgalmon *belül* ható burzsoá demokratikus befolyások elleni harc nehéz feladatát ilyen „egyszerű", „könnyű", állítólag forradalmi módon akarják *„megoldani"*, valójában azonban csak a saját árnyékuktól futamodnak meg, csak szemet hunynak a nehézségek fölött, csak szavakkal igyekeznek azokat elintézni. A legszemérmetlenebb karrierizmus, a parlamenti mandátumok burzsoá módon való kihasználása,

a parlamenti munka égbekiáltó reformista eltorzítása, a közönséges nyárspolgári begyepesedettség, — mindezek kétségtelenül olyan megszokott és szerfölött jellemző vonások, amelyeket a kapitalizmus mindenütt, mégpedig nemcsak a munkásmozgalmon kívül, de azon belül is magával hoz. A kapitalizmus és az általa létrehozott burzsoá környezet azonban (amely még a burzsoázia uralmának megdöntése után is csak igen lassan tűnik el, mert a parasztság mindig újra szüli a burzsoáziát) a munka és az élet minden, de minden területén megteremti a lényegében ugyanilyen, megnyilatkozásában csekély eltérést felmutató burzsoá karrierhajhászást, nemzeti sovinizmust, nyárspolgári elposványosodást stb.

Önök a maguk szemében „szörnyen forradalmiaknak" tűnnek fel, kedves bojkottisták és antiparlamentaristák, valójában pedig *megijedtek* a munkásmozgalmon belüli burzsoá befolyások elleni harc aránylag kis nehézségeitől, holott győzelmük, azaz a burzsoázia uralmának megdöntése és a politikai hatalomnak a proletariátus által való kivívása *ugyanezeket* a nehézségeket még nagyobb, hasonlíthatatlanul nagyobb mértékben fogja előidézni. Gyerekes módon megijedtek a kis nehézségtől, amely ma vár önökre, s nem értik meg, hogy holnap és holnapután mégiscsak meg kell tanulniuk, alaposan meg kell tanulniuk leküzdeni az ugyanilyen természetű, de hasonlíthatatlanul jelentősebb méretű nehézségeket.

A szovjethatalom idején az önök és a mi proletárpártunkba még több burzsoá értelmiségi elem fog

beférkőzni. Beférkőznek majd a szovjetekbe is, a bíróságokba is, a közigazgatásba is, mert a kommunizmust nem építhetjük másképp, nincs miből építenünk, mint a kapitalizmus által teremtett emberanyagból, mert a burzsoá értelmiséget, nem lehet elkergetni és megsemmisíteni, le kell győzni, át kell alakítani, át kell gyúrni, át kell nevelni, mint ahogyan a proletariátus diktatúrája talaján hosszas harcban kell átnevelni magukat a proletárokat is, akik saját kispolgári előítéleteiktől nem egyszerre, nem csoda útján, nem a szűzanya parancsára, nem valami jelszó, határozat, rendelet parancsára szabadulnak meg, hanem csak a tömegekre gyakorolt kispolgári befolyás ellen folytatott hosszú és fáradságos tömegharc útján. A szovjethatalom idején ugyanazok a feladatok, amelyeket az antiparlamentarista most egyetlen kézlegyintéssel oly büszkén, oly gőgösen, oly könnyelműen, oly gyerekes módon elvet — *ugyanezek* a feladatok felélednek a szovjeteken *belül*, a szovjet közigazgatáson belül, a szovjet „jogvédők"[19] körében (Oroszországban mi megszüntettük, és helyesen tettük, hogy megszüntettük a burzsoá ügyvédi kart, de újjáéled nálunk a „szovjet" „jogvédők" leple alatt). A szovjet mérnökök körében, a szovjet tanítók körében, a szovjet gyárak kiváltságos, azaz a legmagasabb szakképzettségű és legkedvezőbb helyzetben levő *munkásai* között azt látjuk, hogy minduntalan felelevenednek kivétel nélkül *mindazok* a negatív vonások, amelyek a polgári parlamentarizmust jellemzik, és csak a proletárszervezettség és -fegyelem ismételt, fáradhatatlan,

tartós, szívós harca útján fogjuk ezt a bajt — fokozatosan — leküzdeni.

A burzsoázia uralma idején természetesen igen „nehéz" leküzdeni a burzsoá szokásokat a saját pártunkban, vagyis a munkáspártban: „nehéz" kiűzni a pártból a megszokott polgári előítéletek által reménytelenül megrontott parlamenti vezéreket, „nehéz" alávetni a proletárfegyelemnek a (bizonyos, bár igen korlátolt számban) feltétlenül szükséges polgári származású elemeket, „nehéz" a polgári parlamentben megteremteni a munkásosztályhoz teljesen méltó kommunista frakciót, „nehéz" elérni, hogy a kommunista parlamenti politikusok ne játsszanak burzsoá-parlamenti türelemjátékot, hanem a legfontosabb munkával, a tömegek közötti propaganda-, agitációs és szervező munkával foglalkozzanak. Mindez „nehéz", szó se róla, nehéz volt Oroszországban; s még hasonlíthatatlanul nehezebb Nyugat-Európában és Amerikában, ahol sokkal erősebb a burzsoázia, erősebbek a polgári demokratikus hagyományok stb.

De mindezek a „nehézségek" egyenesen gyerekes nehézségek azokhoz a tökéletesen *azonos fajtájú* feladatokhoz képest, amelyeket a proletariátusnak mindenképpen mégiscsak meg kell oldania, hogy győzzön, de a proletárforradalom idején és a hatalomnak a proletariátus által való megragadása után is. *Ezekhez* az igazán óriási feladatokhoz képest, amikor a proletárdiktatúra idején a parasztok és kistermelők millióit, a tisztviselők, hivatalnokok,

polgári értelmiségiek százezreit kell átnevelni, valamennyiüket a proletárállamnak és a proletárvezetésnek kell alárendelni, amikor le kell győzni bennük a burzsoá szokásokat és hagyományokat — ezekhez az óriási feladatokhoz képest gyerekesen könnyű feladat az, hogy a burzsoázia uralma idején, a burzsoá parlamentben, egy igazi proletárpárt valóban kommunista frakcióját teremtsük meg.

Ha a „baloldali" és antiparlamentáris elvtársak most nem tanulják meg még az ilyen kis nehézségek leküzdését sem, akkor bízvást elmondhatjuk, hogy vagy nem lesznek képesek megvalósítani a proletárdiktatúrát és nem lesznek képesek széles méretekben alávetni maguknak és átgyúrni a burzsoá értelmiségieket és a burzsoá intézményeket, vagy pedig kénytelenek lesznek *sebtében megtanulni azt, amit nem tudnak,* s az ilyen sietséggel óriási kárt fognak okozni a proletariátus ügyének, a szokottnál több hibát fognak elkövetni, az átlagosnál nagyobb gyengeséget és ügyetlenséget fognak tanúsítani stb. stb.

Amíg a burzsoázia uralma meg nem dőlt, és amíg azután teljesen el nem tűnt a kisgazdaság és a kisárutermelés, addig a burzsoá környezet, a tulajdonosi szokások, a nyárspolgári hagyományok a munkásmozgalmon kívül is, belül is rontani fogják a proletármunkát, mégpedig nemcsak egy munkaterületen, a parlamenti munkában, hanem elkerülhetetlenül a társadalmi tevékenység minden területén, a kulturális és politikai munka kivétel nélkül minden ágában. És a legnagyobb hiba, amelyért később múlhatatlanul lakolnunk kell majd, az, ha

bármely munkaterületen akár csak *egy* „kellemetlen" feladatot vagy nehézséget is kézlegyintéssel próbálunk elintézni, vagy megpróbálunk elzárkózni előle. Tanulnunk kell és meg kell tanulnunk dolgozni kivétel nélkül minden munkaterületen, meg kell tanulnunk mindenütt leküzdeni minden nehézséget és minden burzsoá maradványt, hagyományt, szokást. A kérdést másképp felvetni egyszerűen komolytalan, egyszerűen gyerekes dolog.

1920. május 12.

V

Ennek a könyvnek orosz kiadásában valamelyest helytelenül világítottam meg az egész Holland Kommunista Pártnak a nemzetközi forradalmi politika terén tanúsított magatartását. Ezért megragadom ezt az alkalmat, hogy nyilvánosságra hozzam holland elvtársainknak e kérdéssel kapcsolatos alábbi levelét, továbbá, hogy kijavítsam a „holland tribunisták" kifejezést, amelyet az orosz szövegben használtam, és ezt a kifejezést „a Holland Kommunista Párt egyes tagjai" szavakkal helyettesítsem.

N. Lenin

WYNKOOP LEVELE

Moszkva, 1920. június 30.

Kedves Lenin elvtárs!

Nekünk, a Kommunista Internacionálé II. kongresszusára küldött holland küldöttség tagjainak, az Ön szívességéből lehetőségünk volt arra, hogy átnézzük a „»Baloldaliság« — a kommunizmus gyermekbetegsége" c. könyvét, még mielőtt a nyugat-európai nyelvekre lefordítva kiadták volna. Ebben a könyvében Ön több ízben nyomatékosan kifejezi rosszallását azzal a szereppel kapcsolatban, amelyet a Holland Kommunista Párt egyes tagjai a nemzetközi politikában játszottak.

Mindamellett kénytelenek vagyunk tiltakozni azellen, hogy Ön a kommunista pártra hárítja a felelősséget ezeknek a párttagoknak a tetteiért. Ez fölöttébb pontatlan. Sőt, igazságtalan, mivel a Holland Kommunista Pártnak ezek a tagjai nagyon keveset vagy egyáltalán nem vesznek részt pártunk mindennapi munkájában; a kommunista pártban közvetve vagy közvetlenül ellenzéki jelszavakat próbálnak érvényesíteni, amelyek ellen a Holland Kommunista Párt és valamennyi szerve a legerélyesebb harcot folytatta és folytatja mind a mai napig.

Testvéri üdvözlettel

(a holland küldöttség nevében)

D. I. Wynkoop

JEGYZETFK

[1] Lenin a „»*Baloldaliság*« — *a kommunizmus gyermekbetegsége*" c. könyvet 1920 áprilisában, a kiegészítést 1920. május 12-én írta. — *5*

[2] *Longuet-izmus* — centrista áramlat a Francia Szocialista Párton belül, amelynek élén Jean Longuet állt. — *21*

[3] Az *Angol Független Munkáspártot* (Independent Labour Party) 1893-ban alapították. A párt élén James Keir Hardie, R. MacDonald és mások álltak. — *21*

[4] *Fábiánusok* — a reformista, szélsőségesen opportunista „Fábiánus Társaság" tagjai; ezt a társaságot az angol polgári értelmiség egy csoportja alapította 1884-ben. — *21*

[5] *Németországi Független Szociáldemokrata Párt* — centrista párt; 1917 áprilisában alapították. — *23*

[6] *Spartakisták* — a „Spartakus"-szövetség tagjai. A „Spartakus"-szövetség az első világháború idején, 1916 januárjában alakult meg, K. Liebknecht, Rosa Luxemburg, F. Mehring, Klara Zetkin és mások vezetésével. A spartakisták forradalmi propagandát fejtettek ki a tömegek között az imperialista háború ellen, leleplezték a német imperializmus hódító politikáját és a szociáldemokrácia vezéreinek árulását. De a spartakisták, a német baloldaliak, nem voltak mentek a félmensevik hibáktól az elmélet és a politika fontos kérdéseiben. 1917 áprilisában

a spartakisták beléptek a centrista Németországi Független Szociáldemokrata Pártba, ahol megtartották szervezeti önállóságukat. Az 1918 novemberi német forradalom után a spartakisták szakítottak a „függetlenekkel" és ugyanazon év decemberében megalapították a Németországi Kommunista Pártot. — *28*

[7] *Holland „tribunistáknak"* Lenin a holland kommunista párt tagjait nevezi. A tribunisták eredetileg a holland szociáldemokrata munkáspárt baloldali csoportját alkották, amely 1907-ben alapította meg a „Szószék" („De Tribune") c. lapot. 1909-ben a tribunistákat kizárták a szociáldemokrata munkáspártból, mire ők önálló pártot alapítottak (Hollandiai Szociáldemokrata Párt). A tribunisták a holland munkásmozgalom balszárnyát alkották, de nem alkottak következetesen forradalmi pártot. 1918-ban a tribunisták részt vettek a Hollandiai Kommunista Párt megalakításában. — *41*

[8] *Horner* — A. Pannekoek. — *42*

[9] *„Kommunistische Arbeiterzeitung"* („Kommunista Munkás Újság") — a Németországi Kommunista Pártból (a spartakisták közül) 1919-ben kivált kispolgári, anarcho-szindikalista „baloldali" kommunista csoport lapja. 1919-től 1927-ig jelent meg. A német „baloldali" kommunisták nem teljesítették a Kommunista Internacionálé III. kongresszusának határozatát, amely azt követelte tőlük, hogy mondjanak le a szektás taktikáról és csatlakozzanak a Németországi Kommunista Párthoz. Kizárták őket a Kommunista Internacionáléból. A „baloldali" kommunisták vezető csoportja az ellenforradalom táborába csúszott le. — *43*

[10] Lásd Lenin Művei. 30. köt. 1953. 246—270. old. — *56*

[11] Lásd Marx—Engels: Válogatott levelek. 1950. 122. old. — *57.*

[12] *„Világ Ipari Munkásai"* („Industrial Workers of the World". IWW) — 1905-ben alakult amerikai munkásszervezet. — *60*

[13] Az *Olasz Szocialista Pártot* 1892-ben alapították, „Olasz Munkások Pártja" néven; 1893-ban nevét „Olasz Szocialista Pártra" változtatta. Az oroszországi Nagy Októberi Szocialista Forradalom győzelme után az Olasz Szocialista Pártban megerősödött a balszárny. 1921 januárjában a párt livornói kongresszusán a baloldaliak kiváltak a szocialista pártból, saját kongresszust hívtak egybe, és megalapították az Olaszországi Kommunista Pártot. 1922-ben a Szocialista Párt centrista és reformista pártra szakadt. A centristák egy része csatlakozott a kommunistákhoz, többségük azonban Nenni vezetésével 1930-ban ismét egyesült a reformistákkal. Ebből a pártból 1947—1948-ban kivált három jobboldali csoport; köztük Saragat és követői, akik 1952-ben alapították meg az Olasz Szociáldemokrata Pártot. 1956—1957 óta magában az Olasz Szocialista Pártban is többféle irányzat alakult ki: jobboldali, centrista és baloldali. — *78*

[14] Engels: Internationales aus dem „Volksstaat" (1871—1875). Berlin 1894. 45. old. — *79*

[15] Lenin Engels 1886. november 29-én F. A. Sorgéhoz írt levelének arra a helyére gondol, ahol Engels az Amerikában élő német emigráns szociáldemokratákat bírálja, és azt mondja, hogy számukra az elmélet „dogma, nem a cselekvés vezérfonala" (lásd Mard—Engels: Válogatott levelek. 1950. 62. old.). — *86*

[16] N. G. Csernisevszkij: Válogatott közgazdasági művek. 2. köt. 1948. 550. old. (oroszul). — *86*

[17] A *„Brit Szocialista Párt"* (British Socialist Party) 1911-ben, Manchesterben alakult. Marxista szellemben fejtett ki propagandát és agitációt, és „nem opportunista, a liberálisoktól *valóban* független" párt volt (*Lenin*). Alacsony taglétszáma és a tömegektől való elszigeteltsége következtében a pártot bizonyos szektás vonások jellemezték.

Az első világháború idején a pártban két áramlat keletkezett: egy nyílt szociálsoviniszta áramlat, élén Hyndmannel és másokkal, és egy internacionalista áramlat, A. Inkpin és mások vezetésével. 1916 áprilisában a pártban szakadás állt be. A. Hyndman és hívei — akik kisebbségben voltak — kiváltak a pártból. Ettől az időtől kezdve a Brit Szocialista Párt élén internacionalisták álltak. A Brit Szocialista Párt volt az, amely 1920-ban a Nagybritanniai Kommunista Párt megalapítását kezdeményezte. — *96*

[18] A *„Szocialista Munkáspárt"* 1903-ban alakult a „Szociáldemokrata Föderáció"-ból kivált baloldali szociáldemokraták csoportjából. — A *„Dél-walesi Szocialista Egyesület"* főleg walesi szénbányászokból álló kis csoport. — A *„Szocialista Munkásszövetség"* — alacsony taglétszámú szervezet, amely a „Nők választójogának védelmére alakult egyesület"-ből keletkezett és túlnyomó részben nőkből állt. — *96*

[19] *„Szovjet" „jogvédők"* — a jogvédők kollégiumai (testületei); ezeket 1918 februárjában alakították meg a Munkás-, Katona-, Paraszt- és Kozákküldöttek Szovjetjei mellett. 1920 októberében a jogvédők kollégiumait megszüntették. — *154*

TARTALOM

I. Milyen értelemben beszélhetünk az orosz forradalom nemzetközi jelentőségéről? 9

II. A bolsevikok sikerének egyik alapvető feltétele 13

III. A bolsevizmus történetének fő szakaszai 17

IV. A munkásmozgalom milyen belső ellenségei ellen harcolva nőtt fel, erősödött és edződött meg a bolsevizmus? 24

V. A ,,baloldali" kommunizmus Németországban. Vezérek—párt—osztály—tömeg 36

VI. Dolgozzanak-e a forradalmárok a reakciós szakszervezetekben? 47

VII. Részt kell-e vennünk a polgári parlamentekben? ... 62

VIII. Semmiféle kompromisszumot? 78

IX. A ,,baloldali" kommunizmus Angliában 95

X. Néhány következtetés 116

Kiegészítés 139

I. A németországi kommunisták szakadása 141

II. A kommunisták és a függetlenek Németországban .. 144

III. Turati és társai Olaszországban 148

IV. Helyes feltevésekből — helytelen következtetések .. 150

V. 157

Wynkoop levele 158

Jegyzetek 159

SAJTÓ ALÁ RENDEZTE
A KOSSUTH KÖNYVKIADÓ
MARXIZMUS-LENINIZMUS KLASSZIKUSAINAK
SZERKESZTŐSÉGE

A szedést 1962. IV. 13-án kezdték meg. Megjelent 1962. IX. 30-án 6000 példányban. Terjedelem 8,4 (A/5) ív. 622173/1 — Zrínyi Nyomda, Budapest.
Felelős vezető: Bolgár Imre igazgató